

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

Daiva Petkuvienė

**EMIGRACIJOS PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ ANALIZĖ: LIETUVOS
ATVEJIS**

Magistro darbas

Darbo vadovas

Doc. Rasa Šnapštienė

KAUNAS 2015

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

**EMIGRACIJOS PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ ANALIZĖ: LIETUVOS
ATVEJIS**

**Viešojo administravimo magistro darbas
Studijų programa 621N70001**

Darbo vadovas

(parašas)

Doc. Rasa Šnapštienė

2015-02-18

Recenzentas

(parašas)

Dr. V. Morkevičius

2015-02-18

Atliko

(parašas)

SMTV-2/3gr.stud.

D. Petkuvienė

El. paštas:

daiva.petkuviene@ktu.edu

2015-02-18

PATVIRTINIMAS APIE MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad parengtas magistro darbas
„Emigracijos priežasčių ir pasekmių analizė: Lietuvos atvejis“

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

Vardas, pavardė

Parašas

2015 02 18

Data

Pektuvienė, D. *Emigracijos priežasčių ir pasekmių analizė: Lietuvos atvejis*. Viešojo administravimo magistro darbas. Studijų programa 621N70001. Vadovas doc. dr. R. Šnapštienė. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, fakultetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, 2015, 68p.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Vienas šiuolaikinės Lietuvos visuomenės raidos bruožų – nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, sąlygotas šalyje ir visame pasaulyje vykstančių politinių, socialinių bei ekonominių pokyčių. Šie pokyčiai padarė esminį poveikį Lietuvos migracijos procesui, ekonominiams ir socialiniams rodikliams. Tyrime nagrinėjama problema – kokios ekonominės, socialinės, politinės, demografinės priežastys nulėmė emigracijos pasekmes 2004 – 2013 m. Lietuvoje. Tyrimo objektas – emigracijos iš Lietuvos procesai. Tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos gyventojų emigracijos priežastis ir pasekmes. Tyrimo uždaviniai: 1. Atlikti emigracijos priežasčių ir pasekmių teorinę analizę. 2. Atlikti Lietuvos gyventojų emigraciją lemiančių priežasčių tyrimą. 3. Identifikuoti emigracijos padarinius Lietuvoje. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; palyginamoji ir apibendrinamoji analizė, teisės aktų analizė, statistinė duomenų analizė, koreliacinė regresinė analizė. Darbo struktūra: pirmoje magistrinio baigiamojo darbo dalyje pateikiami teoriniai emigracijos priežasčių ir pasekmių analizės aspektai. Antroje magistrinio baigiamojo darbo dalyje pateikiama emigracijos politika Lietuvoje. Trečioje magistrinio baigiamojo darbo dalyje pateikiama emigracijos Lietuvos priežasčių ir pasekmių tyrimo metodika. Ketvirtoje magistrinio baigiamojo darbo dalyje atliekamas emigracijos iš Lietuvos priežasčių ir pasekmių tyrimas. Darbo išvados: nustatyta, kad Lietuvos gyventojai išvyksta dėl ekonominių priežasčių (bedarbių skaičiaus ($r=0.72$), nedarbo lygio ($r=0.71$), ilgalaikio nedarbo lygio ($r=0.69$), jaunimo nedarbo lygio ($r=0.67$)). Taip pat sprendimą emigruoti lemia ir kiti veiksniai: socialinis nesaugumas, teisingumo trūkumas, netikėjimas ateitimi, prastas darbdavių požiūris į darbuotojus, geresnės karjeros galimybės užsienyje. Jauno, darbingo amžiaus emigrantų skaičiaus didėjimas ateityje gali turėti įtakos demografiniams bei ekonominiams šalies procesams. Prognozuojama, kad 2014 – 2016 m. iš Lietuvos emigruos 106 tūkst. gyventojų, kas sudarys 3,56 proc. nuo visų Lietuvos gyventojų.

Petkuvienė D. *Analysis of Emigration Causes and Consequences: Case of Lithuania*. Master's Thesis in Public Administration. Studyprogramme 621N70001. Supervisor assoc. doc. dr. R. Šnapštienė. Kaunas: Faculty of Social Sciences, Humanities and Arts, Kaunas University of Technology, 2015, 68 p.

SUMMARY

This thesis theme is actual because one of the modern society's development features in Lithuania - remarkably increased migratory population mobility, caused by the country and around global ongoing political, social and economic changes. These changes have had a substantial impact on Lithuanian migration process, economic and social indicators. In the thesis was analyzed problem - which economic, social, political, demographic reasons resulted emigration 2004 - 2013 m. Lithuania. The research object - emigration processes from Lithuania. The research aim is to analyze the Lithuanian emigration causes and consequences. The research tasks: 1. Perform emigration causes and consequences theoretical analysis. 2. Perform research in order to analyze Lithuanian emigration causes. 3. Identify the consequences of emigration from Lithuania. Research methods: scientific literature analysis; comparative analysis and synthesis, legislation analysis, statistical data analysis, correlation and regression analysis. Structure: in the first Master's thesis part given emigration causes and consequences theoretical analysis aspects. In the second part of the Master's thesis described Lithuanian emigration policy. In the third part of the Master's thesis given emigration Lithuania causes and consequences research methodology. In the fourth paragraph of Master's thesis analyzed emigration from Lithuania causes and consequences. Conclusions: research showed, that people are leaving Lithuania for economic reasons (the number of unemployed ($r = 0.72$), the unemployment rate ($r = 0.71$), long-term unemployment rate ($r = 0.69$), the youth unemployment rate ($r = 0.67$)). A decision to emigrate is also driven by other factors: social insecurity, lack of justice, disbelief in the future, employers' poor treatment of employees, better career opportunities abroad. Increasing number of young, working-age emigrants in the future could affect the demographic and economic processes in the country. It is forecasted that in 2014 - 2016 from Lithuania can emigrate 106 thousand residents, who consist 3.56 per cent of the total population of Lithuania.

TURINYS

ĮVADAS.....	10
1. EMIGRACIJOS PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI.....	12
1.1. Migracijos ir emigracijos samprata ir jų procesus aiškinančios teorijos.....	12
1.2. Emigraciją veikiančių veiksnių analizė.....	18
1.3. Emigracijos priežastys ir pasekmės.....	24
2. EMIGRACIJOS POLITIKA LIETUVOJE	29
2.1. Lietuvos migracijos politika, tikslai ir tipai	29
2.2. Emigracijos politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos.....	32
3. EMIGRACIJOS LIETUVOJE PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ TYRIMO METODIKA	36
4. EMIGRACIJOS IŠ LIETUVOS PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ TYRIMAS	40
4.1. Emigracijos iš Lietuvos 1980 – 2013 m. dinamikos analizė.....	40
4.2. Emigracijos iš Lietuvos priežasčių identifikavimas.....	48
4.3. Emigracijos pasekmių analizė.....	52
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪRA	63
PRIEDAI.....	68

LENTELĖS

1 lentelė. Migracijos sąvokos apibrėžimai	12
2 lentelė. Gyventojų migracijos rūšys	13
3 lentelė. Emigracijos priežastis aiškinančios teorijos	15
4 lentelė. Bendrasis emigracijai įtaką darančių veiksnių modelis su juos apibūdinančiais rodikliai.....	21
5 lentelė. Pasirinktųjų nepriklausomųjų kintamųjų X_n skaitinės charakteristikos.....	51
6 lentelė. Koreliacijos koeficientai ir statistikos t reikšmės	51
7 lentelė. Migracijos poveikis Lietuvos ekonomikai ir socialinei raidai.....	55

PAVEIKSLAI

1 pav. Darbo jėgos migracija remiantis migracijos teorijomis.....	16
2 pav. Emigracija ir jos procesus aiškinančios teorijos.....	17
3 pav. Socialiniam vystymuisi ir emigracijai įtaka darantys veiksniai	19
4 pav. Bendrųjų migracijos mastui įtaką darančių veiksnių klasifikacija	20
5 pav. Tarptautinės migracijos veiksnių poveikis	22
6 pav. Emigraciją veikiantys veiksniai.....	23
7 pav. Emigracijos priežasčių ir pasekmių teorinis procesų modelis.....	27
8 pav. Prioritetiniai migracijos tipai Lietuvos atžvilgiu.....	30
9 pav. Tarptautinės migracijos politikos tipai	31
10 pav. Emigracijos priežasčių ir pasekmių 2004 – 2013 m vertinimo eiga bei rodiklių sistema.....	37
11 pav. Migracijos procesų kaita Lietuvoje 1980–2010 m.	40
12 pav. Migracijos procesų kaita Lietuvoje 1980–2010 m.	42
13 pav. Neto tarptautinė migracija	43
14 pav. Neto tarptautinė migracija 1 tūkst. gyventojų ES valstybėse narėse 2013 m.....	44
15 pav. Emigrantų skaičius ir bendrasis emigrantų rodiklis	45
16 pav. Emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę)	46
17 pav. Darbingo amžiaus emigrantai pagal buvusį užimtumą ir amžiaus grupes 2013	46
18 pav. Emigrantai, deklaruoję išvykimą pagal lytį ir amžių.....	47
19 pav. Vidutinis nedarbo lygis ir bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui (eurais) 2004 – 2013 m.....	49
20 pav. Emigrantų pasiskirstymas pagal išvykimo priežastis (proc.)	50
21 pav. Darbo pajamos ir privačių asmenų piniginiai pervedimai 2004–2013 m.....	53
22 pav. Neto tarptautinė migracija ir natūrali gyventojų kaita 2004 – 2013 m.....	55

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Emigracija – išvykimas į kitą valstybę, ketinant apsigyventi naujoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių (LR statistikos departamentas, 2013).

Gyvenamosios vietos deklaravimas – gyvenamosios vietos adresą sudarančių duomenų pateikimas deklaravimo įstaigai (LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas, 1998).

Grižtamoji migracija (reemigracija) – sugrįžimas iš užsienio valstybės gyventi tėvynėje (LR statistikos departamentas, 2013).

Imigracija – atvykimas į šalį, ketinant apsigyventi naujojoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių (LR statistikos departamentas, 2013).

Tarptautinė neto migracija – imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas (LR statistikos departamentas, 2013).

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Vienas šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų – nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas, sąlygotas šalyje ir visame pasaulyje vykstančių politinių, socialinių bei ekonominių pokyčių. Anot Vijeikio (2012, p. 180) „emigracijos procesai visais laikais buvo aktualūs, nes su jais tenka susidurti kiekvienai valstybei, skiriasi tik mastai ir charakteristikos. Iš esmės emigracija yra dvilypis uždavinys – iš vienos pusės ją sąlygoja valdžios nesugebėjimas laiku rasti rimtas ekonomines priemones emigracijai stabdyti, iš kitos pusės – emigracija yra žmogaus teisė į laisvę, pripažinimą bei tobulėjimą, naujų galimybių paiešką“.

Aktualu ir prasminga analizuoti emigracijos priežastis, numatyti galimas pasekmes. Lietuvos laisvos rinkos institutas atliktame tyrime „Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams“ teigia, kad „migracijos priežasčių ir pasekmių vertinimas priklauso nuo pasirinkto objekto, kuriam tos pasekmės matuojamos – individui, visuomenei, konkrečiai bendruomenei, valstybei ar atskirai sistemai“.

Tiriant emigracijos reiškinių, svarbu paaiškinti emigracijos priežastis, atskleisti, šio proceso priežastingumo logiką. Tikslinga akcentuoti ne tik neigiamas emigracijos pasekmes (gyventojų skaičiaus mažėjimas, senėjanti visuomenė, darbo jėgos trūkumas, „protų nutekėjimas“, pajamų praradimas ir kt.), bet ir teigiamas emigracijos pasekmes (gerėja jaunų žmonių išsilavinimo kokybė, keliama kvalifikacija, piniginės perlaidos kompensuoja pajamų praradimą, taip pat didina perkamąją galimą, kas skatina vidaus rinkos augimą, keliama pragyvenimo lygį šalyje). Tikslinga ne tik teikti informaciją apie šalyje vykstančius procesus, bet ir skatinti visuomenę paveikti valstybines institucijas politinėmis, ekonominėmis ir kitomis valstybės turimomis priemonėmis, siekiant pakreipti priimamus sprendimus šaliai naudinga linkme.

Vis dėl to neigiami emigracijos padariniai negali būti šalinami tiesioginiu teisiniu ir (arba) administraciniu reguliavimu. Jie turėtų būti šalinami imantis priemonių (naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimas, nedarbo mažinimas, įsidarbinimo galimybių didinimas, gyvenimo sąlygų, sveikatos priežiūros gerinimas ir kita), kurios pamažu silpnintų emigraciją lemiančius ekonominius, socialinius ir kitus valstybės gyvenimo veiksnius (pavyzdžiui, darbo užmokesčio skirtumai, šalies ekonominio išsivystymo lygis, neproporcingas darbo jėgos pasiskirstymas tarp sektorių, nedarbo lygis ir kita).

Tyrimo problema. Migracijos procesus tyrė A. Damulienė (2013), A. Kazlauskienė (2006), V. Kumpikaitė, I. Žičkutė (2013), A. J. Marsella, E. Ring (2003), G. Kasnauskienė (2006), A. Maslauskaitė, V. Stankūnienė (2007), D. Beržinskienė ir kt. (2009), Y. Han ir kt. (2013), I. A. Aleshkovsky ir kt. (2014), H. Zlotnik (2006) ir kt. Emigraciją sąlygojančius veiksnius analizavo ir sistemino M. Janotka ir kt. (2013), R. Čiarnienė ir kt. (2009), A. Janušaukas ir kt. (2009) ir kt. Nustatant migracijos priežastis, pasaulyje atliktanemažai tyrimų. Viena populiariausių Stūmos ir

traukos (angl. *pushandpull*) teorija, kurią plėtojo įvairūs mokslininkai. Nors emigracijos problematika Lietuvai yra aktuali ir daugelis Lietuvos autorių tai analizuoja (Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertai (2006), Gruževskis (2006), A. Sipavičienė (2006), R. Čiarnienė, V. Kumpikaitė ir Taraškevičius (2009), V. Kumpikaitė ir I. Žičkutė (2012), I. Urbonavičienė ir M. Tvaronavičienė (2008), J. Karalevičienė ir K. Matuzevičienė (2009) ir kt.), tačiau vis dar stokojama išsamių ir visapusiškų migracijos proceso tyrimų, kurie paaiškintų emigracijos priežastis ir pasekmes viešojo administravimo kontekste.

Tyrimo nagrinėjama problema – kokios ekonominės, socialinės, politinės, demografinės priežastys nulėmė emigracijos pasekmes 2004 – 2013 m. Lietuvoje.

Tyrimo objektas – emigracijos iš Lietuvos procesai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos gyventojų emigracijos priežastis ir pasekmes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti emigracijos priežasčių ir pasekmių teorinę analizę.
2. Atlikti Lietuvos gyventojų emigraciją lemiančių priežasčių tyrimą.
3. Identifikuoti emigracijos padarinius Lietuvoje.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė;
2. Palyginamoji ir apibendrinamoji analizė;
3. Teisės aktų analizė;
4. Statistinė duomenų analizė.
5. Koreliacinė regresinė analizė.

Darbo struktūra: pirmoje magistrinio baigiamojo darbo dalyje pateikiami teoriniai emigracijos priežasčių ir pasekmių analizės aspektai. Nagrinėjama migracijos ir emigracijos samprata, jų procesus aiškinančias teorijas, atliekama emigraciją veikiančių veiksnių analizė, įvardijamos emigracijos priežastys ir pasekmės. Antroje magistrinio baigiamojo darbo dalyje pateikiama emigracijos politika Lietuvoje, emigracijos politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos. Trečioje magistrinio baigiamojo darbo dalyje pateikiama emigracijos Lietuvos priežasčių ir pasekmių tyrimo metodika. Ketvirtoje magistrinio baigiamojo darbo dalyje atliekamas emigracijos iš Lietuvos priežasčių ir pasekmių tyrimas. Analizuojama emigracijos iš Lietuvos 1980 – 2014 m. dinamika, identifikuojamos emigracijos iš Lietuvos priežastys, tiriamos emigracijos pasekmės Lietuvai. Darbo pabaigoje formuluojamos magistro baigiamojo darbo išvados ir rekomendacijos.

Darbą sudaro įvadas, keturios pagrindinės dalys, išvados, literatūros sąrašas ir 3 priedai, yra 22 paveikslai ir 7 lentelės, panaudotos 2 formulės. Pagrindinė darbo apimtis – 69 puslapiai.

1. EMIGRACIJOS PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Migracijos ir emigracijos samprata ir jų procesus aiškinančios teorijos

Anot Damulienės (2013, p. 106), „vienas ryškiausių šiuolaikinės visuomenės raidos bruožų yra nepaprastai išaugęs gyventojų migracinis mobilumas“. Kaip teigia Kazlauskienė (2006, p. 36), „migracija, stipriai veikiama vykstančių globalizacijos procesų, suintensyvėjo visame pasaulyje, pakeitė savo pobūdį, kryptis, struktūrą“. Autorė teigia, kad „sparčiai besivystantys tarptautiniai ryšiai politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje sferose, pokyčiai valstybių sienų kontrolės srityse, tarptautinės darbo jėgos paklausos struktūroje, spartus mokslo bei technologijų vystymasis, naujos komunikacijos ir transporto technologijos sąlygojo migracijos srautų judėjimą globaliu mastu“ (Kazlauskienė, 2006, p. 36).

Kumpikaitės ir Žičkutės (2012, p. 89) nuomone, „pastaruoju metu migracijos procesai susilaukia didelio dėmesio. Migracija yra sudėtingas ir keblus reiškinys. Todėl tikslinga analizuoti migracijos procesą, šį reiškinį aiškinančias teorijas“.

Prieš pateikiant emigracijos sampratą, tikslinga paaiškinti, kas yra migracija (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Migracijos sąvokos apibrėžimai

Autorius, metai	Apibrėžimas
A. J. Marsella, E. Ring (2003, p. 3)	Migracija – veiksmas ar procesas , kai žmonės juda iš vienos vietos (miesto, šalies, regiono) į kitą.
G. Kasnauskienė (2006, p. 175)	Migracija – ilgalaikis gyvenamosios vietos pakeitimas , kurio rezultatas – gyventojų skaičiaus ir struktūros pasikeitimai išvykimo bei atvykimo teritorijose.
A. Maslauskienė ir V. Stankūnienė (2007, p. 14)	Migracija yra asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu; gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas .
D. Beržinskienė, S. Kairienė, R. Virbickaitė (2009, p. 13)	Migracija apibūdinama remiantis laisvu žmonių judėjimu iš vienos šalies į kitą . Pabrėžiama, kad migracija yra dviejų formų: imigracija (žmonės atvyksta į šalį turėdami tikslą joje įsikurti) ir emigracija (asmenys išvyksta iš tėvynės siekdami įsikurti kitoje šalyje).
A. Stulgienė, A. Daunorienė (2009, p. 984)	Migracija yra dinamiškas ir įvairialypis procesas, susijęs su šalių sąlygomis, jų traukos ir stūmos jėgomis, veikiantis socialinę, ekonominę, politinę, demografinę ir kitas šalių sistemas, sąlygojantis jų gerovę bei vystymąsi.
Ekonominės migracijos reguliavimo strategija (2009, p. 18)	Migracija suprantama, kaip išvykimas iš šalies ar atvykimas į ją iš užsienio šalies , siekiant geresnės gyvenimo kokybės, didesnio darbo užmokesčio, geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų ar dėl kitų ekonominių priežasčių.
A. Damulienė (2013, p. 108)	Migracija apima bet kokių žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jos sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; savanorišką arba priverstinę; ieškant kitos darbo ar nedarbo vietos; legalią ir nelegalią; migraciją siekiant pakeisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką.
L. Šimanskienė, J. Paužuolienė (2013, p. 146)	Migracija – gyventojų kilnojimasis iš vienos gyvenamosios vietos į kitą.
Han Y. ir kt. (2013, p. 474)	Gyventojų migracija yra sudėtingas socialinis–ekonominis reiškinys tiriamas įvairiose disciplinose, taip pat migracija yra pagrindinis veiksnys, lemiantis regiono gyventojų kaitą.
Aleshkovsky I. A. ir kt. (2014, p. 333)	Migracija reiškia žmonių (migrantų) judėjimą per bet kokias teritorijų sienas, laikinai arba visam laikui pakeičiant nuolatinę gyvenamąją vietą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis mokslinė literatūra

Apibendrinant pateiktus apibrėžimus galima teigti, kad migracija yra nuolat kintamas ir įgyjantis vis naujas formas procesas. Pagrindiniai kriterijai vyraujantys įvairių autorių migracijos sąvokoje yra gyvenamosios vietos pakeitimas ir persikėlimas tam tikram laikui.

Anot Leveckytės (2014, p. 150), „terminai „emigracija“ ir „imigracija“ yra vartojami pakaitomis tiek kasdienėje, tiek ir mokslinėje kalboje, bet jie nėra aiškiai atskirti. Šie terminai vartojami atsižvelgiant į tyrėjo požiūrį: jei migracija aptariama iš priimančiosios visuomenės perspektyvos, ji vadinama imigracija“. Kaip teigia Dapkus ir Matuzevičiūtė (2008, p. 343), „emigracijos sąvoka apima bet kokį žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jų sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; ieškant kitos darbo vietos; legalią ir nelegalią; siekiant keisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką“. Autoriai tęsia teigdami, kad „gyventojams emigracija yra galimybė pagerinti savo gyvenimo sąlygas, valstybėms – imigrantai naujos darbo jėgos šaltinis, padedantis spręsti ekonomines, socialines ar demografines problemas“ (Dapkus, Matuzevičiūtė, 2008, p.343).

Kalbant apie migracijos formas, būtina paminėti, kad ji skirstoma pagal įvairius požymius. 2 lentelėje pateikti migracijos skirstymo požymiai pagal Rinkevičių ir Kazlauskienę (2006).

2 lentelė. Gyventojų migracijos rūšys

Pagal kryptį	Pagal atvykimą ar išvykimą	Pagal trukmę	Pagal formą
Vidinė (šalies viduje)	Emigracija (išvykimas gyventi į kitą šalį)	Nuolatinė (migrantų pasilikimas gyventi nuolat)	Savanoriška (persikėlimui nevartojama prievarta)
Išorinė (tarp įvairių šalių)	Imigracija (atvykimas gyventi iš kitos šalies)	Laikina (keliems ar keliolikai metų)	Priverstinė (kai panaudojama prievarta)
	Reemigracija (sugrįžimas anksčiau išvykusių)	Sezoninė (keliems mėnesiams ar savaitėms)	
	Repatriacija (prievarta perkeltų sugrįžimas į tėvynę)	Kasdienė (nuolatinis vykimas iš vienos vietos į kitą)	

Šaltinis: Rinkevičius L., Kazlauskienė A. 2006. Sociologinė migracijos procesų. Lietuvoje studija: protų nutekėjimas ar protų apyvarta? // Socialiniai mokslai Nr. 4 (54), p. 28.

Rinkevičius ir Kazlauskienė (2006) migracija skirsto pagal kryptį, atvykimą ar išvykimą, trukmę ir formą. Leveckytė ir Junevičius (2014), migracijos procesą klasifikuoja remiantis tokiais pat gyventojų migracijos tipais. Itin išsamią migracijos tipų klasifikaciją, paremtą įvairiais kriterijais, pateikia Maslauskaitė ir Stankūnienė (2007). Pagal persikėlimo trukmę migracija skirstoma į ilgalaikę, pastovią, trumpalaikę, laikiną, sezoninę, turistinę ir kt. Remiantis legalumo kriterijumi galima išskirti oficialią (legalią, reguliarią) ir nelegalią (nedeklaruotą) migraciją. Kiti migracijos klasifikatoriai – persikėlimo vieta, migracijos pobūdis ir migrantų kvalifikacijos išsaugojimas. Pagal pirmąjį klasifikatorių migracija gali būti vidinė, išorinė (tarptautinė) ir lokali, pagal antrąjį – darbo, mokymosi, šeimų susijungimas, pagal trečiąjį – „protų nutekėjimo“, „protų praradimo (švaistymo)“, „rankų

nutekėjimo“. Migracija gali būti skirstoma ir pagal apsisprendimo savarankiškumą į savanorišką, priverstinę, deportaciją (prievartinę).

Kaip matyti migracijos formos yra įvairios. Tikslina detaliau aptarti emigracijos tipus. Kasnauskienė (2006, p. 181) emigraciją skirsto taip:

- priverstinė emigracija. Sprendimą emigruoti priima kiti asmenys, neatsižvelgiant į to asmens norus arba dėl išorinių priežasčių (tokių kaip gamtos stichijos) veikimo.
- darbo jėgos emigracija. Šis tipas yra ekonominės prigimties: žmonės persikelia gyventi į kitas šalis, dažnai ir į kitus žemynus, visų pirma siekdami padidinti savo ekonomines galimybes, ir pagerinti gyvenimo sąlygas.
- šeimų emigracija. Šis emigracijos tipas yra sudedamoji socialinė darbo jėgos, taip pat ir priverstinės migracijos dalis, nes migrantų šeimų nariai atvyksta pas imigrantus į jų naujas šalis.

Guščinskienė (2011, p. 86) išskiria daugiau ir įvairesnių emigracijos tipų:

- primityvi, kai emigraciją skatina ekologinis spaudimas (natūralių išteklių išsekvojimas, badas);
- prievartinė, kai valstybė ar kitos institucijos skatina emigraciją tam tikrais savo veiksmais;
- skatinama, kai emigranto valia yra pavaldi kitų valiai;
- laisva, kai emigranto valia yra pagrindinis veiksnys;
- grandininė, tai įprastas elgesio būdas, kai individai emigruoja tam tikrose geografinėse ribose, kuriose jau gyvena jų giminės ar draugai ir kurie yra emigravę iš tų pačių vietų;
- grįžtamoji, kai grįžtama į tą pačią geografinę vietą, kur emigrantas anksčiau gyveno;
- masinė, kai tarptautinė masinė emigracija.

Rudzkienė(2005)skiria šias emigracijos rūšis: mažai kvalifikuoto darbo jėgos emigracija; specialistų emigracija; akademinų protų nutekėjimas; akademinė studijuojančio jaunimo emigracija; valstybės tarnautojų emigracija; verslo emigracija; mišrių santuokų emigracija; nusikaltimų eksportas; prekyba žmonėmis.

Taigi emigracijos formos skiriasi pagal emigracijos priežastis ir emigrantų motyvus. Svarbu nustatyti, kas sąlygoja šiuos veiksmus. Kaip žinia, dažniausiai emigruojančiųjų priežastis būna ne viena, o keli jiems gyvenime svarbūs aspektai (pvz., emigruojama į kitą šalį dėl galimybės ten gauti geresnį darbą, kuris suteikia didesnes perspektyvas, dėl socialinių garantijų, dėl bendros ekonominės padėties, dėl vaikų ateities ir pan.). Kaip teigia Damulienė (2013, p. 106), „gyventojų emigracija laikoma rimta grėsme šalies demografinėi raidai, ūkio augimui ir kultūrinio savitumo saugojimui“.

Anot Čiarnienės ir kt. (2009, p. 555), „emigracijos esmę ir priežastis reiškia įvairios ekonomikos teorijos. Skirtingos migracijos teorijos aiškina priežastingumą skirtingais lygmenimis: individo, šeimos, šalies ir globaliu“. Daunorienės ir kt. (2009, p. 985) teigimu, „jos analizuoja

migracijos procesą dalimis, akcentuojant tam tikrą aspektą. Daugelio atvejų teoriniai modeliai šiuo klausimu yra nesistemiški, todėl aptartąsias teorijas dera vertinti ne kaip alternatyvas, o kaip vienas kitą papildančius, susišaukiančius migracijos procesų aiškinimus“.

3 lentelėje pateiktos emigracijos priežastis aiškinančios teorijos. Emigracijos teorijos aiškina, kodėl, kur ir kaip žmonės migruoja, kokios priežastys skatina pakeisti nuolatinę gyvenimo vietą ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos.

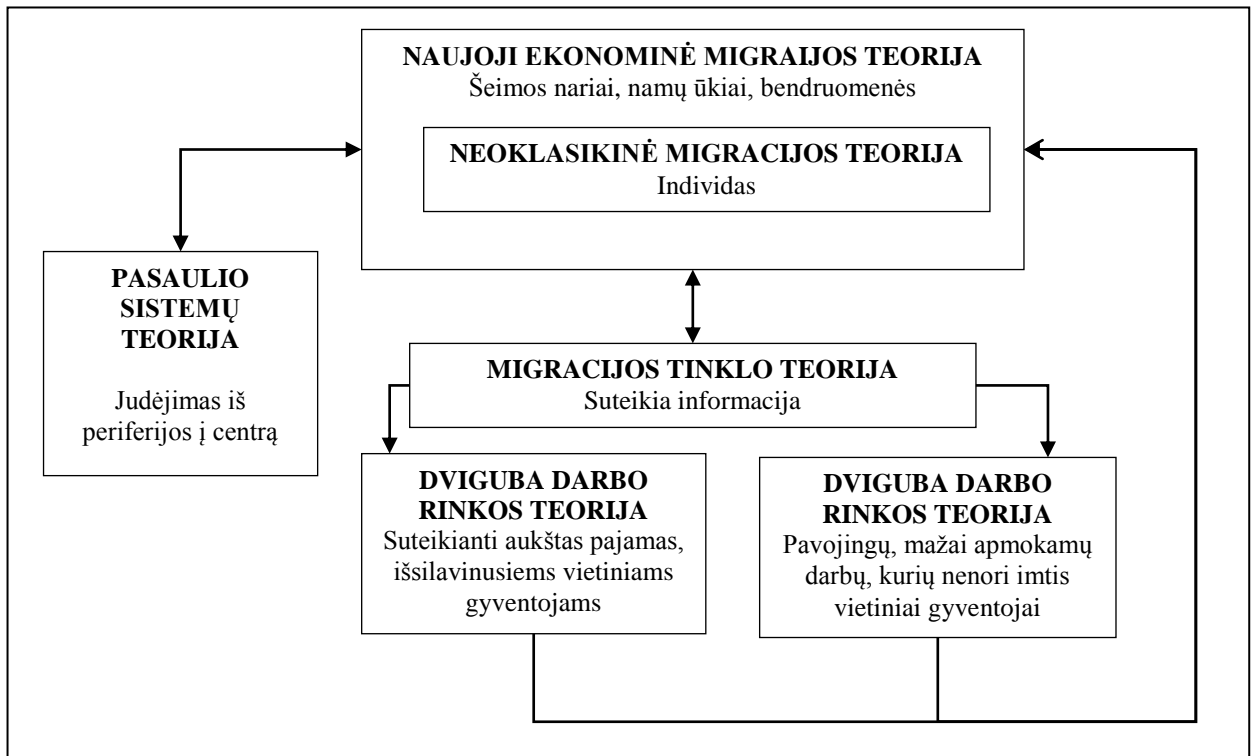
3 lentelė. Emigracijos priežastis aiškinančios teorijos

Teorija	Apibūdinimas
Neoklasikinė ekonomikos teorija	Migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos. Pagrindinis makroekonominis emigracijos veiksnys – skirtumas tarp darbo pasiūlos ir paklausos kilmės ir tikslo šalyse. Remiantis šiuo modeliu, teigiama, kad emigracijos nebus, jei nėra šių skirtumų. Todėl valstybinė politika turi remtis darbo rinkos reguliavimu kilmės ir tikslo šalyse. Mikrolygyje akcentuojamas individualus sprendimas emigruoti, kuris remiasi sąnaudų – naudos įvertinimu. Darbo užmokesčio ir užimtumo lygio skirtumai šalyse veikia kaip pagrindiniai emigraciją skatinantys veiksniai. Valstybinė politika turėtų būti nukreipta būtent šių veiksmų reguliavimui (didinti pajamas, įsidarbinimo galimybes arba emigracijos kaštus)
Naujoji emigracijos ekonomikos teorija	Migraciją – tai šeimos (ar individo) strategija diversifikuoti pajamų šaltinius, minimizuoti riziką bei išvengti kreditavimo barjerų.
Dviejų darbo rinkų teorija	Valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: vietiniams gyventojams skirta darbų rinka, suteikianti aukštas pajamas ir pavojingų, mažai apmokamų darbų, kuriuos paprastai užima imigrantai, rinka.
Emigracijos tinklo teorija	Emigracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį – emigrantai suteikia informacijos apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes, pateikia savo patirtis.
Emigracijos sistemų teorija	Teorija emigraciją aiškina kaip makro ir mikro struktūrų dviejose teritorijose sąveikos rezultatą. Makro struktūromis laikomi instituciniai veiksniai, mikro struktūros – pačių emigrantų įsitikinimai, patirtys, tinklai. Šie du lygmenys tarpusavyje jungiasi įvairiais tarpiniais mechanizmais.
Pasaulio sistemų teorija	Teorija teigia, kad emigraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą. Periferija laikomi besivystantys regionai, centrais – išsivysčiusios valstybės. Centrai ir periferijos tarpusavyje susiję kultūriniais, prekybiniais ir kitais ryšiais.

Šaltinis: Čiarnienė R., Kumpikaitė V., Taraškevičius A. 2009. Makroekonominių veiksnių poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 14, p. 554; Dapkus M., Matuzevičiūtė K. 2008. Lūkesčių įtaka emigracijai: Lietuvos atvejis // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 13, p. 344.

Čiarnienė ir kt. (2009, p. 554) cituodami Massey ir kt. (1993), pabrėžia, kad „vientisos tarptautinės migracijos teorijos iš tiesų nėra, migracijos priežastingumas aiškinamas skirtingais lygmenimis (individo, šalies, globaliu), be to, veiksniai, sukeltantys migracijos procesus, ir veiksniai, palaikantys jau prasidėjusią migraciją, dažnai yra skirtingi“. Tačiau Kumpikaitė ir Žičkutė (2012, p. 95) teigia, kad „labiausiai migracijos teorijose yra analizuojami darbo užmokesčio skirtumai, socialinės sąlygos, šalių išsivystymo lygis, švietimo sistema, mokslo ir įsidarbinimo galimybės. Mažiausiai yra analizuojami saugumo ir investicijų klausimai. Taigi šie reiškiniai yra migracijų teorijų objektai“.

Išanalizavus migracijos teorijas galima teigti, kad pagrindinės migracijos teorijos tarpusavyje susijusios, vienos jų susijusios ekonomine migracija, kitos žmonių judėjimu (žr. 1 pav.).

1pav. Darbo jėgos migracija remiantis migracijos teorijomis

Šaltinis: Stulgienė A., Daunorienė A. 2009. Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 14, p. 984.

Anot Urbanavičienės ir Tvaronavičienės (2008, p. 254), „migracijos teorijas integruoja požiūris, jog individualūs bei instituciniai veiksniai suprantami kaip konkrečių sąlygų šalyje visuma, yra susipynę, todėl sunku juos išskirti bei konkrečiai įvardinti“. Įdomu pabrėžti, kad „migraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą. Periferija laikomi besivystantys, ne rinkos ekonomikos regionai, centru – kapitalistinės, poindustrinės valstybės. Centras ir periferija susiję kultūriniais, prekybos, kalbiniais ir kitais saitais“ (Zlotnik, 2006, p. 2). Vis dėl to, kaip teigia Damulienė (2013, p. 116), „vieno modelio aiškinant migracijos reiškinį nėra, nes šis procesas yra kompleksiškas, jį suponuoja tiek subjektyvūs, tiek objektyvūs veiksniai, priklausantys nuo globalių procesų. Be to, pateikta migracijos teorijų analizė rodo, kad atskiros teorijos migracijos procesą analizuoja skirtingais aspektais, todėl jas reikėtų vertinti ne kaip alternatyvas, bet kaip vienas kitą papildančius modelius“.

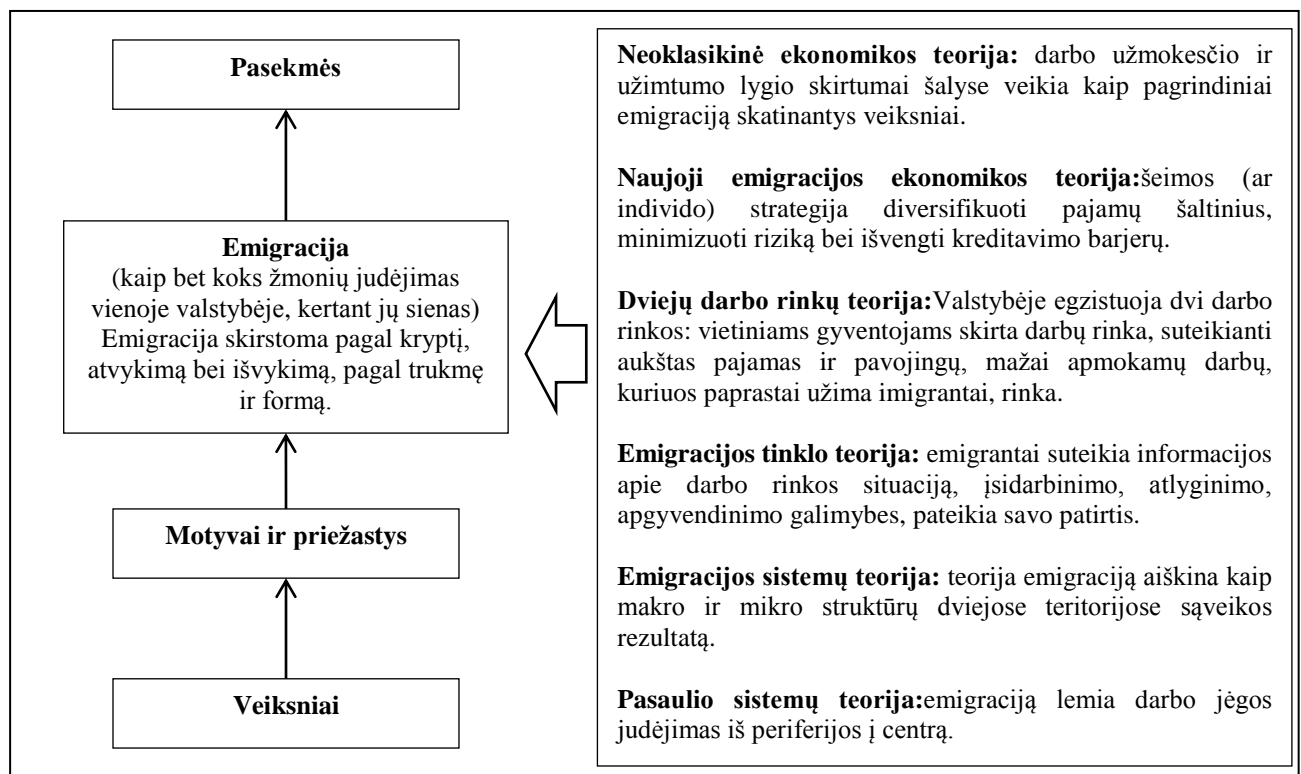
Damulienė (2013), papildo, kad pastaruoju metu kintant migracijai, plečiasi ir migracijos procesus aiškinančių teorijų ribos – atsirado migracijos sprendimų priėmimo, istorinės atminties ir kumuliatyvaus priežastingumo teorijos. Anot Dapkaus ir Matuzevičiūtės (2008, p. 344), „emigracijos ir imigracijos teorijos neišskiriamos atskirai, migracijos procesas analizuojamas bendrai, kadangi tiek emigraciją, tiek imigraciją lemia tos pačios priežastys. Tik vienu atveju jos yra kaip pritraukiantys veiksniai, o kitu – kaip atstumiantys“. Lee (2007, p. 51) nurodo, kad „migracijos sprendimų priėmimo teorija įvardija tris pagrindinių veiksnių, lemiančių sprendimą migruoti ar ne, grupes – kilmės vietovės

vertė, tikslo vietovės vertė ir intervencinės kliūtys, ir tik tada įtraukiamas individo sprendimo priėmimo veiksnys, kuris remiasi įžvalgumu ir žiniomis“. Istorinės atminties teorija pabrėžia, kad „migruojama iš tų valstybių, kurios turi masinės migracijos istorinės patirties ir tai, ką kai kurie mokslininkai vadina „migracijos genu“. Migracija, kaip ir kitos galimos atsako į aplinką strategijos, susideda iš analitiškai skirtingų komponentų: įpročio (pasirinktų praeityje jau įvykusių veiksmų sekų pakartojimo), projektavimo (galimų ateities scenarijų kūrimo) ir praktinio įvertinimo (pasirinkimo iš galimų alternatyvų)“ (Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas, 2009). „Kumuliatyvaus priežastingumo teorija akcentuoja grįžtamąjį migracijos poveikį tiek asmens motyvacijai, tiek socialinėms ir ekonominėms struktūroms. Kilmės visuomenėse migracinis elgesys plisdamas keičia vietinę kultūrą, migracija tampa lygiavertė kitoms gyvenimo strategijoms. Priimančiose visuomenėse kuriasi migrantus remiančios ir priimančios institucijos bei struktūros. Jų sąveika užtikrina pastovų migracijos procesų vyksmą“ (Sipavičienė, 2006, p. 4).

Taigi iki šiol nėra sukurtos vientisos migracijos teorijos, yra tik skirtingos migracijos teorijos, kurios aiškina priežastingumą skirtingais lygmenimis: individo, šeimos, šalies, globaliu.

Išanalizavus Lietuvos ir užsienio mokslininkų literatūrą, pateikiamas modelis, kuris atskleidžia emigracijos, jos veiksnų, motyvų ir teorijų, aiškinančių emigracijos priežastis tarpusavio ryšį (žr. 2 pav.).

2pav. Emigracija ir jos procesus aiškinančios teorijos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis moksline literatūra

Apibendrinant galima teigti, kad migracija – žmonių persikėlimas iš vienos šalies į kitą nuolatiniam gyvenimui. Migracija negali būti vertinama vienareikšmiškai: viena vertus, tai galimybės

šaliai, į kurią migruojama (augantis darbo jėgos skaičius), kita vertus, galimybės šaliai ir iš kurios migruojama (nedarbo lygio mažėjimas). Emigracijos sąvoka apima bet kokių žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jų sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; ieškant kitos darbo vietos; legalių ir nelegalių; siekiant keisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką. Pagrindinės emigracijos rūšys skirstomos pagal kryptį, atvykimą bei išvykimą, pagal trukmę ir formą. Emigracijos procesas yra kintantis, kuris įgyja vis naujas ir įvairias formas. Emigracijos teorijos aiškina, kodėl, kur ir kaip žmonės migruoja, kokios priežastys ar veiksniai skatina pakeisti nuolatinę gyvenimo vietą ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos. Todėl valstybinė politika turėtų būti nukreipta į veiksmų reguliavimą.

1.2. Emigraciją veikiančių veiksnių analizė

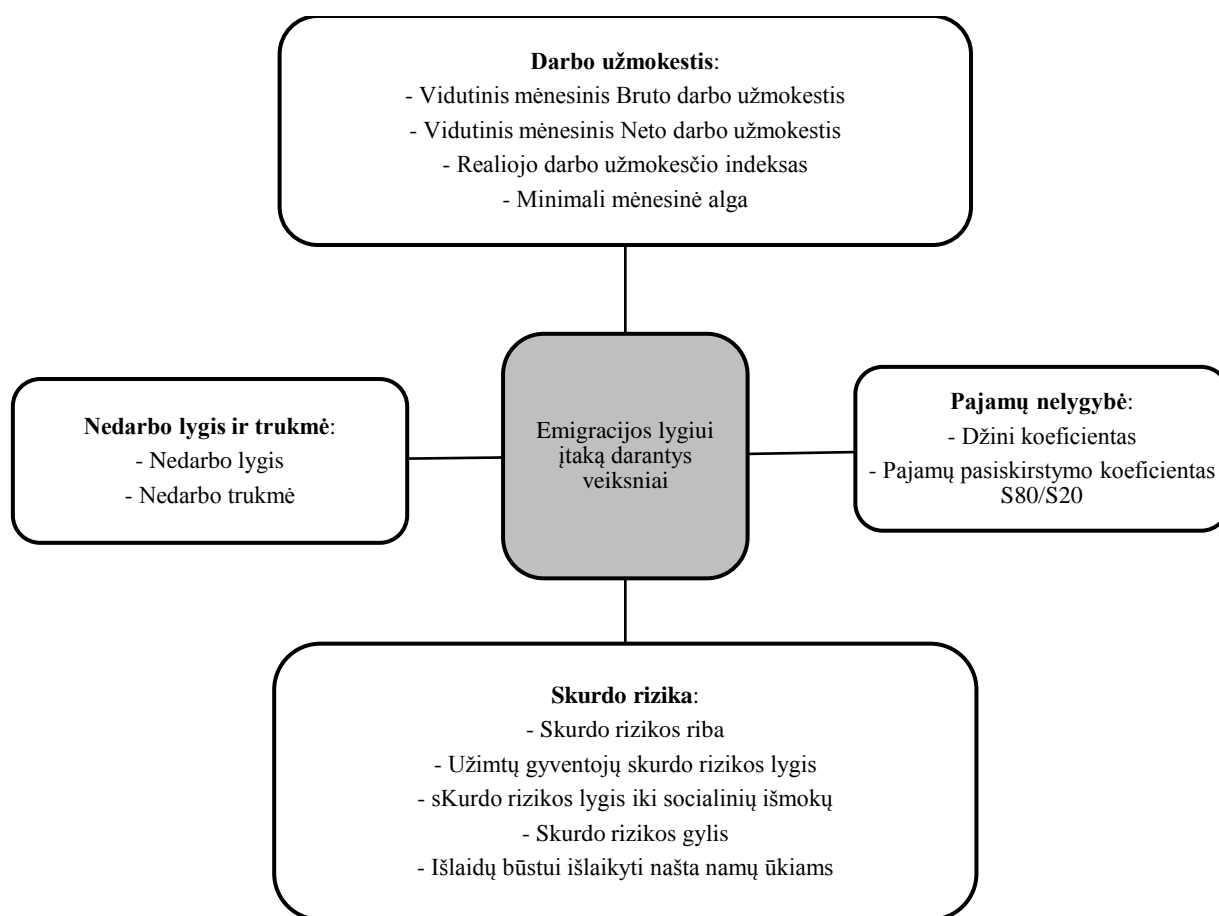
Prieš pradėdant detaliau analizuoti migracijos mastui įtaką darančius veiksmus, tikslinga apžvelgti galimą šių veiksnių klasifikavimą. Jie gali būti skirstomi ir grupuojami įvairiais būdais. Kaip teigia Janotka ir kt. (2013, p. 437), „migracijos procesams įtakos turi daug veiksnių, darančių įtakos ekonominei, socialinei ir kultūrinei aplinkoms, todėl migracijų tendencijų išmanymas padeda planuoti ir prognozuoti būsimus veiksmus regioniniu lygiu“.

Anot Damulienės (2013, p. 108), „sprendimą migruoti veikia įvairūs veiksniai, kurių vertė kiekvienam individui yra skirtinga ir kinta laike. Teoriškai asmuo emigruos, jei nauda iš to viršys kaštus. Investicijos į migraciją – tai persikėlimo kaštai, psichologiniai išsiskyrimo su artimaisiais ir gimtine kaštai“. Kaip teigia A. Maslauskaitė ir V. Stankūnienė (2007, p. 15), „žmonės migruoja tikėdamiesi, jog jų gyvenimas naujoje vietoje bus geresnis. Neveikiant kokioms nors papildomoms jėgoms, asmens sprendimas migruoti remsis dviejų vietovių pranašumų ir trūkumų subjektyviu vertinimu, t. y. vietovės, kurioje asmuo gyvena, ir vietovės, į kurią jis ketina migruoti“. Autorių teigimų, „tai leidžia teigti, kad vienu metu migraciją lemia dvejopi veiksniai: išstumiantys iš vietovės, kurioje asmuo konkrečiu momentu gyvena (išstumiantys/stūmos veiksniai), ir pritraukiantys – į vietovę, kur asmuo ketina migruoti (pritraukiantys/traukos veiksniai)“ (Maslauskaitė ir kt., 2007, p. 15). Taip pat autoriai papildo, kad „pagal prigimtį šie veiksniai gali būti įvairaus lygmens. Jie gali veikti visos šalies mastu, bendruomenės, šeimos ar individo lygmeniu“ (Maslauskaitė ir kt., 2007, p. 15). Autorės tęsia, kad „stūmos ir traukos veiksniai konkrečiu atveju reiškiasi kaip įvairūs ekonominiai (atlyginimų dydis, ekonomikos ne/augimas, nedarbas), socialiniai–kultūriniai (migracijos „mada“, tradicijos, ne/tolerancija), politiniai (politinė santvarka, rinkimų rezultatai)“ (Maslauskaitė ir kt., 2007, p. 15), psichologiniai (gebėjimas priimti asmeninius sprendimus), saugumo (dėl karinių ar kitų konfliktų, politinių ar kitų represijų), geografiniai (klimato sąlygos), populiacijos/demografiniai ir kiti veiksniai. Žmonės skirtingai vertina vienodas išorines aplinkybes ar veiksmus, todėl neįmanoma identifikuoti ir nustatyti baigtinio migracijos priežasčių sąrašo. Kita vertus, pasiryždami migruoti,

dažnai patys migruojantieji gerai nesuvokia motyvų. Taigi, kaip teigia Čiarnienė ir kt. (2009), Karalevičienė ir Matuzevičiūtė (2009), bendruosius migraciją veikiančius veiksnius būtų galima klasifikuoti į tokias grupes kaip demografiniai, kultūriniai, politiniai, ekonominiai, socialiniai, psichologiniai, saugumo, geografiniai ir kt.

Taip pat emigraciją skatinantys veiksnys susijęs su modernioms visuomenėms būdingu darbo rinkos išsišakojimu. Anot Janušausko ir kt. (2009, p. 21), „įsidarbinimas ir gaunamos pajamos yra pagrindiniai veiksniai, didinantys migravimo potencialą“.

3 paveiksle pateikti socialiniai veiksniai, turintys didelės įtakos emigracijos lygiui.

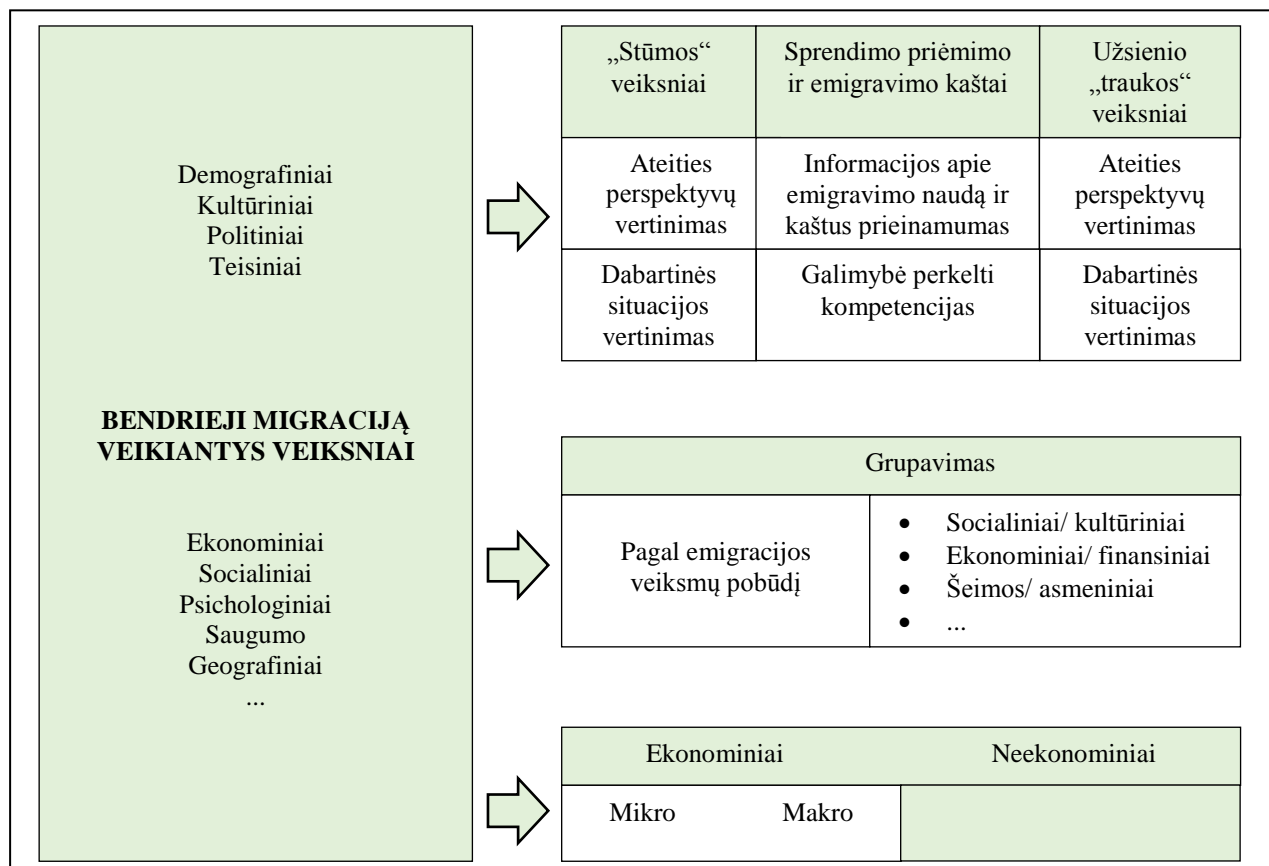
3pav. Socialiniam vystymuisi ir emigracijai įtaka darantys veiksniai

Šaltinis: Kumpikaitė V., Žičkutė I. 2012. Darnus vystymasis emigracijos kontekste: Lietuvos atvejis // Management theory and studies for rural business and infrastructure development, Nr. 3 (32), p. 89.

Kaip matyti iš paveikslo, emigracijos lygiui turi poveikį nedarbo lygis ir trukmė, darbo užmokestis, pajamų nelygė, skurdo rizika. Taigi šie išvardyti veiksniai ne tik sąlygoja migracinius procesus, bet ir indikatorius, atsikleidžiantis socialinio vystymosi lygį.

Čiarnienė ir kt. (2009, p. 554) teigia, kad „didžiausią įtaką darbo jėgos migracijai daro ekonominiai veiksniai. Teoriškai asmuo emigruos, jei nauda iš to viršys kaštus. Investicijos į migraciją – tai persikėlimo kaštai, psichologiniai išsiskyrimo su artimaisiais ir gimtine kaštai, pensijos

praradimas. Didelę įtaką migracijai daro darbo rinkos galimybės ir darbo užmokesčių skirtumai įvairiose šalyse“. Barcevičius ir kt. (2008) migraciją veikiančius veiksnius klasifikuoja į ekonominius ir neekonominius. Ekonominiai veiksniai dar yra skiriami į mikroekonominius ir makroekonominius (žr. 4 pav.).

4pav. Bendrųjų migracijos mastui įtaką darančių veiksnių klasifikacija

Šaltinis: Kumpikaitė V., Žičkutė I. 2012. Darnus vystymasis emigracijos kontekste: Lietuvos atvejis // Managementtheoryandstudines forruralbusinessandinfrastructuredevelopment, Nr. 3 (32), p. 89.

Kaip matyti iš 3 paveikslo, analizuojant emigracijai darančius veiksnius, jie grupuojami trejopai. Pirma grupė apima demografinius, kultūrinius, politinius, teisinius veiksnius, kuomet vertinama dabartinė ir ateities perspektyvos. Antroji grupė apima veiksnius pagal emigracijos veiksmų pobūdį (ekonominiai, socialiniai, šeimos ir pan.). Trečioji grupė apima ekonominius arba neekonominius veiksnius. Analizuojant vienos ar kitos šalies emigraciją veikiančius veiksnius, pasirenkama, pagal kokį veiksnių grupavimą bus analizuojamas atvejis.

4 lentelėje pateikiamas bendrasis migracijai įtaką darančių veiksnių modelis pagal Kumpikaitę ir Žičkutę (2012).

4 lentelė. Bendrasis emigracijai įtaką darančių veiksnių modelis su juos apibūdinančiais rodikliai

Veiksniai	Rodikliai
Darbo užmokesčio skirtumai bei pajamų nelygybė	Minimali mokestinė alga Vidutinis bruto darbo užmokestis Džini koeficientas
Šalies ekonominis išsivystymo lygis	Bendrasis vidaus produktas BVP, tenkantis vienam gyventojui Ekonominės laisvės indeksas Skurdo rinkos lygis
Produktų kainų politika	Vartotojų kainų indeksas Suderintas vartotojų kainų indeksas
Prekybos sąlygos	Prekybos laisvės indeksas
Neproporcingas darbo jėgos pasiskirstymas tarp sektorių	Darbo paklausa ir pasiūla pagal profesijas ir profesijų grupes
Naujų darbo vietų kūrimo ir įdarbinimo skatinimas	Darbo santykių laisvės indeksas
Nedarbo lygis	Nedarbo lygis Bedarbių skaičius
Mokesčių sistema	Mokesčių našta Pelno mokestis Gyventojų pajamų mokestis Darbdavių ir darbuotojų socialinio draudimo įmokos Pridėtinės vertės mokestis Laisvės nuo mokesčių diena Neapmokestinamasis pajamų dydis
Mokslas ir švietimo sistema	Mokymo įstaigų bibliotekos Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos švietimui
Įsidarbinimo galimybės	Užimtumo rėmimui skirtos lėšos Vienam bedarbio užimtumo rėmimui skirtos lėšos Nedarbo trukmė Bedarbių skaičius, kurie baigė mokytis dieniniame skyriuje
Gyvenimo sąlygos	Disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui Išlaidų būstui išlaikyti našta namų ūkiams Pinigų suma, ketinama išleisti didesniems pirkiniams Ketinimai pirkti ar statyti namą, butą, vasarnamį ir pan. Įprastas dirbtų valandų skaičius per savaitę
Kultūros centrų pasiekiamumas	Kultūros centrai Muziejai Valstybiniai teatrai Kinas
Socialinės sąlygos	Išlaidos sveikatos priežiūrai ir parama ligos atveju Išmokos šeimoms, auginančioms vaikus Vidutinė nedarbo draudimo išmoka Vidutinė nedarbo draudimo išmokos mokėjimo trukmė
Sveikatos priežiūros lygis	Sveikatos priežiūros personalas, tenkantis 10 000 gyv. Sveikatos priežiūros išlaidos
Aplinkos sąlygos	Užregistruotos nusikalstamos veikos Krituliai per metus Vidutinė metinė temperatūra Oro tarša
Migracijos tinklai	Emigrantų skaičius
Ekonomikos ciklai	Šalies ekonominės padėties pasikeitimas per praėjusius 12 mėn.
Investicijos	Tiesioginės užsienio investicijos Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai

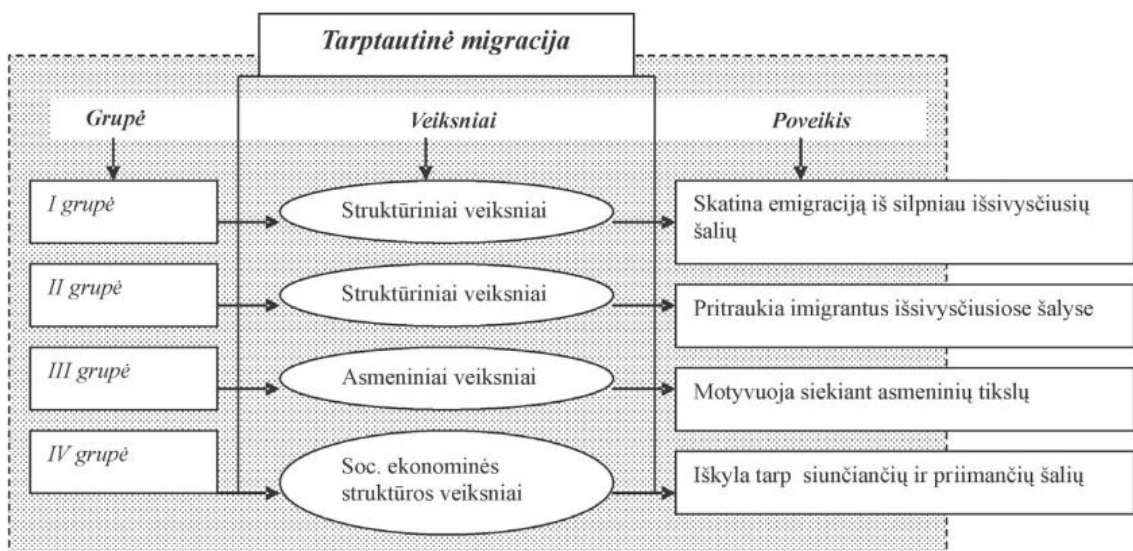
Šaltinis: Kumpikaitė V., Žičkutė I. 2012. Darnus vystymasis emigracijos kontekste: Lietuvos atvejis //

Managementtheoryandstudines forruralbusinessandinfrastructuredevelopment, Nr. 3 (32), p. 89.

Modelį atspindi įvardintos veiksmų grupės, padedant kurioms išskiriami jas apibūdinantys rodikliai, kurių analizei galima rasti reikiamą statistinę medžiagą duomenų bazėse ir išmatuoti juos kiekybiškai.

Anot Damulienės (2013, p. 110), „nors didžiausią reikšmę turi ekonominiai ir socialiniai motyvai, tačiau, nepaisant jų svarbos, sprendimą migruoti pasitelkdamas asmenines strategijas priima pats žmogus, kurio tikslas ne visai patenkinamą būklę keisti geresne“. „Sprendimas migruoti ar nemigruoti yra sąmoningas tikslingas pasirinkimas, kurio, kaip ir kiekvieno žmogaus sprendimo tikslas yra keisti mažiau patenkinamą būklę geresne. Žmogus veikia, nes jaučia nepasitenkinimą dėl esamos padėties ir tiki galįs pagerinti padėtį darydamas įtaką įvykių eigai“ (LLRI, 2006).

Pasak Sipavičienės (2006, p. 6), „struktūrinius veiksmus, skatinančius emigraciją mažiau išsivysčiusiose šalyse (ar politinių bei ekonominių pokyčių atveju), pasaulio sistemų teorija aiškina ekonomikos globalizacija, kuri pasireiškia kapitalistinės rinkos atėjimu į mažiau išsivysčiusias šalis, kur rinka dar labai silpna“. „Toks įsiskverbimas besivystančiose šalyse sukelia socialinius, ekonominius, politinius ir kultūrinius pokyčius, kurie sugriauna nusistovėjusią socialinę bei ekonominę tvarką ir taip suardo kasdienį, įprastą žmonių gyvenimo būdą. Šie pokyčiai verčia žmones ieškoti naujų ekonominio išlikimo strategijų, viena kurių, kaip teigia neoklasikinės ekonomikos teorija, yra savo darbo jėgos pardavimas naujai atsirandančiose rinkose“ (Okólsky, 2001, p. 93). Pasak Okólsky(2001, p. 93), „esant tokiai padėčiai, migracija pasireiškia dviem kryptimis: iš kaimo į miestą arba iš savo šalies į labiau išsivysčiusią šalį, kadangi tiek miestuose, tiek išsivysčiusiose užsienio šalyse, kaip teigia neoklasikinė ekonominė migracijos teorija, darbas apmokamas geriau“ (žr. 5pav.).

5pav. Tarptautinės migracijos veiksmų poveikis

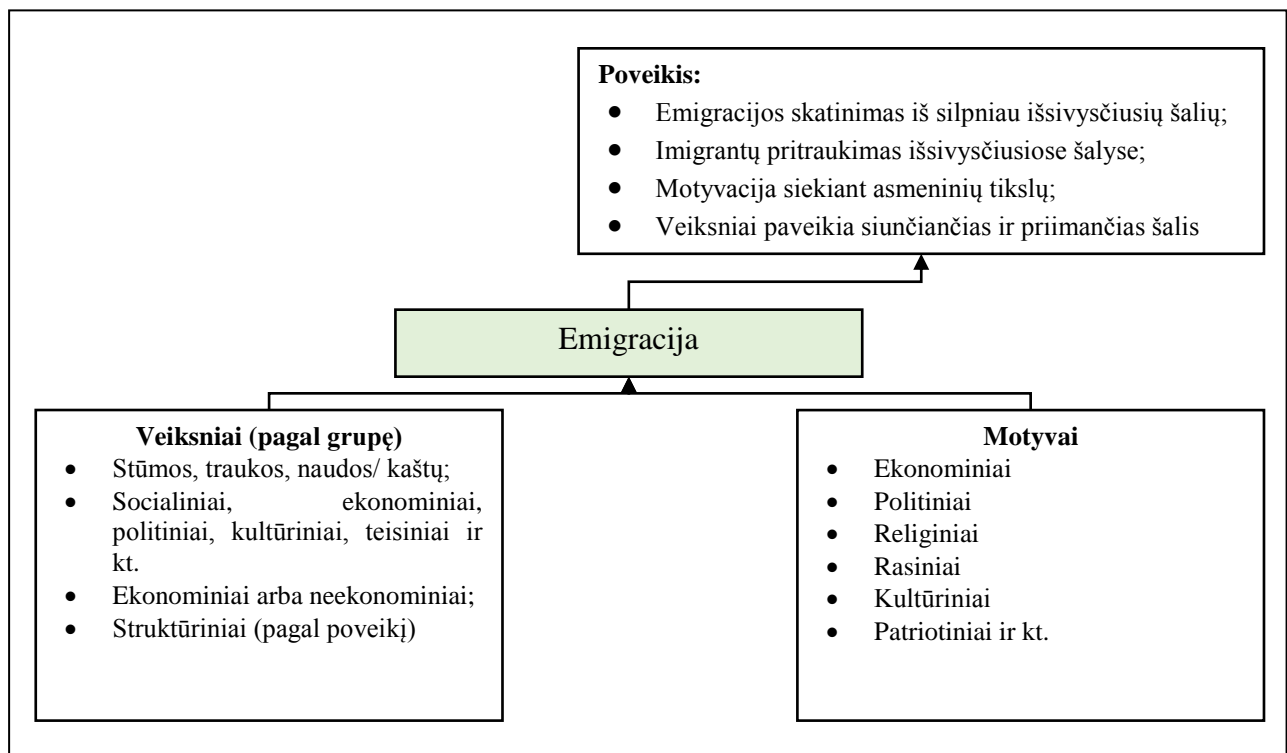
Šaltinis: Pukelienė V., R. Glinskienė, D. Beržinskienė. 2007. Darbo jėgos migracija: globalinis aspektas // Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai, Nr. 2, p. 53

Taigi analizuojant migracijos procesus, galima būtų išskirti keturias pagrindines veiksnių, skatinančių tarptautinę migraciją, grupes: struktūriniai veiksniai, kurie skatina emigraciją besivystančiose visuomenėse; struktūriniai veiksniai, kurie pritraukia imigrantus išsivysčiusiose industrinėse visuomenėse; sekėjų, kurie reaguoja į šiuos veiksnius migruodami į užsienio šalis, motyvai, tikslai ir siekiai; socialinės bei ekonominės struktūros, kurios išskyla sujungdamos siunčiančias bei priimančias visuomenes.

Jasaitis (2007) išskiria dar šiuos emigracijos motyvus: ekonominiai, politiniai, religiniai, rasiniai, kultūriniai ir patriotiniai arba mesijiniai. Anot autoriaus, „emigracija gali būti naudinga krašto ūkiui, kai yra gyventojų perteklius, kuriam neužtenka nei gamtos turtų, nei darbo. Tačiau tiek emigracija, tiek imigracija gali būti ir gana pavojinga valstybėms, kurias šie procesai ženkliai paveikia“ (Jasaitis, 2007, p. 71). Pavyzdžiui, „emigracija kolonizacijos tikslais yra veiksmingiausia priemonė kokios nors pajėgios ir gausios tautos dominavimui plisti. Tokių pasekmių likvidavimą dar labiau apsunkina okupacinių režimų vykdytos tautiečių deportacijos arba masinis jų išvykimas iš šalies“ (Jasaitis, 2007, p. 71).

Pasak Gruževskio (2004, p. 50) „yra pakankamai sudėtinga suprasti įvairių veiksnių (politinių, ekonominių, socialinių, istorinių, etninių ir t.t.) įtaką esamiems migracijos srautams, kadangi jie yra labai susipynę“.

Išanalizavus Lietuvos ir užsienio mokslininkų literatūrą, pateikiamas susistemintas modelis, kuris atskleidžia, kokie yra emigraciją veikiantys veiksniai ir, koks tų veiksnių poveikis (žr. 6pav.).

6pav. Emigraciją veikiantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis moksline literatūra

Apibendrinant galima teigti, kad migraciją įtakoja daugybė veiksnių, kurie tarpusavyje susiję ir dažniausiai juos sąlygoja šalyje vykstantys procesai: ekonominė šalies padėtis, socialiniai ir kultūriniai pokyčiai, piliečių galimybės kitose šalyse, šalies padėtis kitų šalių atžvilgiu, mobilumas, globalizacija ir šalies tautiškumo nykimas. Tad migracijos veiksniai gali būti labai įvairūs ir nustatyti, kurie jų konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią įtaką migracijos srautų formavimui, galima tik empiriniais tyrimais. Siekiant visapusiškai atlikti emigracijai įtaką darančių veiksnių analizę, reikia neapsiriboti pagrindinių migraciją skatinančių veiksnių analize, bet būtina tirti ir kitų veiksnių poveikį bei juos nusakančius rodiklius. Emigracijai įtaką darančių veiksnių grupių identifikavimas leidžia parinkti tuos veiksnius apibūdinančius skaitinius rodiklius. Išskirtus rodiklius galima įvertinti kiekybiškai, kas leistų aiškiau suvokti emigracijos priežastis bei parinkti konkrečius šių priežasčių mažinimo priemones.

1.3. Emigracijos priežastys ir pasekmės

Kaip teigia Urbonavičienė ir Tvaronavičienė (2008, p. 255), „analizuoti emigracijos priežastis iš pirmo žvilgsnio atrodo gana paprasta ir aišku: žmonės vyksta į tas šalis, kuriose gali daugiau uždirbti ir saugiau jaustis“. Tačiau, anot autorių, „bandant analizuoti, kokios vis dėlto priežastys lemia, kad kai kurių šalių žmonės labiau linkę migruoti, o kitų (nors ir skurdžiau gyvenančių) mažiau, kodėl žmonės emigruoja iš pakankamai, atsižvelgiant į pragyvenimo kokybę, pasaulyje pirmaujančių šalių (Urbonavičienė, Tvaronavičienė, 2008, p. 255), „tam įtakos turi pasaulyje vykstanti globalizacija ar apskritai žmonija tampa drąsesnė ir nori išbandyti įvairias pasitaikančias galimybes, o gal tam įtakos turi tarptautinė konkurencija, tobulėjančios informacinės technologijos, ir tų procesų nulemtos kintančios vertybės, ar darbo užmokestis yra pagrindinė priežastis, ar tai nulemta disbalanso tarp dalies darbuotojų aukštesnės kvalifikacijos ir nepakankamos darbo pasiūlos vietinėje darbo rinkoje“ (Šimanskienė, Paužuolienė, 2013, p. 147). Nazarovienės ir A. Rastenienės (2009, p. 56) teigimu, „migracijos priežastis aiškinančios koncepcijos dėl migracijos proceso daugiaaspektiškumo įtraukia socialinius ir psichologinius veiksnius, susijusius su individo socialinės, kultūrinės aplinkos poveikiu jo sprendimams bei jo paties aplinkos vertinimu, pasitenkinimo lygio suvokimu“.

Apskritai tarp emigracijos priežasčių dažnai nurodomos ekonominės, politinės, ideologinės, rasinės, etninės ir kt. (Dapkus, Matuzevičiūtė, 2008; Šimanskienė, Paužuolienė, 2013).

Anot Leveckytės ir Junevičiaus (2014, p. 152), „asmenys migruoja daugiausia dėl ekonominių paskatų, tad remiantis šiuo veiksmu migraciją galima diferencijuoti į ekonominę, darbo, komercinę ir pan. “Migruoti ar ne, anot autorių, „ne mažiau svarios ir politinės priežastys, kurios skatina repatriaciją, pabėgėlių srautų, kolonizacijos ir dekolonizacijos migraciją. Migracija diferencijuojama ir pagal organizacinį pobūdį į organizuotą ir institucionalizuotą, savarankišką ir kt.“ (Leveckytė, Junevičius, 2014, p. 152).

Sipavičienė (2006), Gruževskis (2006), pripažįsta, kad migracija yra neigiamas reiškinys ir išskiria šias svarbiausias ir pagrindines migracijos neigiamas pasekmes:

- Gyventojų skaičiaus mažėjimas;
- Struktūriniai pokyčiai:
  - Amžiaus struktūros deformacija,
  - Protų nutekėjimas,
  - Nutautėjimo grėsmė,
  - Darbo jėgos trūkumas.
- Socialinės migracijos pasekmės šeimai/vaikams;
- Prekyba žmonėmis, migrantų pažeidžiamumas.
- Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas;
- Gamybos apimčių sumažėjimas;
- Pajamų diferenciacijos ir socialinės įtampos augimas.

Daugelienės (2007, p. 59) teigimu, „trumpalaikiai emigracijos trūkumai „kilmės valstybei“ yra šie: socialinio draudimo einamojo finansavimo sumažėjimas; staigus kaštų kilimas sektoriuose, iš kurių nuteka reikalinga darbo jėga“. Anot autorės, „poveikis tikslo valstybei pasireiškia per išvežamas lėšas, imigrantų vartojimo mastų nepakankumą, nes ji tikisi sukaupti lėšų ir grįžti į „kilmės valstybę“. Geresnė išeitis valstybiniu požiūriu – trumpalaikė emigracija“ (Daugelienė, 2007, p. 59).

Anot Daugelienės (2007, p. 59), „gyventojų migracijos trūkumai gali sukelti ne tik trumpalaikes, bet ir ilgalaikes pasekmes“. „Prie neigiamų emigracijos pasekmių galima priskirti tai, jog prarandamos lėšos, investuotos į žmonių išsilavinimą, prarandami specialistai, vis didėja“ kvalifikuotos darbo jėgos poreikis, vyksta „protų nutekėjimas“, kuris negali būti patenkintas dėl tokių darbuotojų stokos (LLRI, 2006). „Darbuotojų stygius, personalo paieškos ir kaita reikalauja iš įmonių papildomų sąnaudų, stabdo gamybą, ūkio ir ekonomikos plėtrą, o šiuos pokyčius skatinantys procesai nelėtėja. Todėl darbo jėgos trūkumas tampa didele našta šalies ekonomikai“ (Jungtinių Tautų protokolo apibrėžimas, 2006). „Darbuotojų praradimą įmonės siekia užpildyti naujais darbuotojais, tačiau bet kokia personalo kaita reikalauja papildomų sąnaudų ir pereinamuoju laikotarpiu rasti tinkamos kvalifikacijos darbuotojus arba tą kvalifikaciją suteikti. Neretai įmonės pačios imasi mokyti naujus darbuotojus, taip prarasdamos daug laiko“ (LR statistikos departamentas, 2011).

Gyventojų emigracija gali sukelti ne tik neigiamų, bet ir teigiamų pasekmių šalies ūkiui. Gruževskis (2006), Gustaitytė (2007) išskiria ir teigiamas darbo jėgos emigracijos pasekmes – sumažėja nedarbo lygis, atsiranda daugiau darbo vietų. Kai kuriose srityse dėl specialistų stygiaus didėja atlyginimai, tačiau specialistai pripažįsta, kad emigracija neigiamai veikia valstybę: vyksta protų nutekėjimas, mažėja jaunų darbingo amžiaus žmonių, mažėja gimstamumas ir kt. Teigiamos darbo jėgos emigracijos pasekmės daro ne mažesnę poveikį šalies ekonomikai: spartėja vidutinio darbo

užmokesčio prieaugio tempai, ženkliai sumažėjo nedarbas, darbdaviai tapo aktyvesni, didėja investicijos į žmogiškąjį kapitalą. Ekonomikoje tam tikras darbo jėgos trūkumas yra vertintinas kaip teigiamas veiksnys, kadangi skatina darbdavius efektyviau naudoti darbo jėgą, didinti darbo našumą bei labiau plėtoti mažiau darbo imlias technologijas. Kvainauskaitės (2004, p. 88) teigimu, „viena iš didžiausių teigiamą poveikį turinčių emigracijos pasekmių yra žymus nedarbo šalyje sumažėjimas. Mažėjant bedarbių skaičiui, mažėja ir socialinės paramos poreikis“. Anot Nacionalinės plėtros instituto (2006), „tarp nedarbo ir nusikalstamumo yra tiesioginė koreliacija. Esant mažam nedarbo lygiui, tame pačiame regione paprastai sumažėja ir nusikalstamumo dydis. Todėl emigracija, nors ir netiesiogiai, stabdo nusikalstamumą“ (Nacionalinės plėtros institutas, 2006).

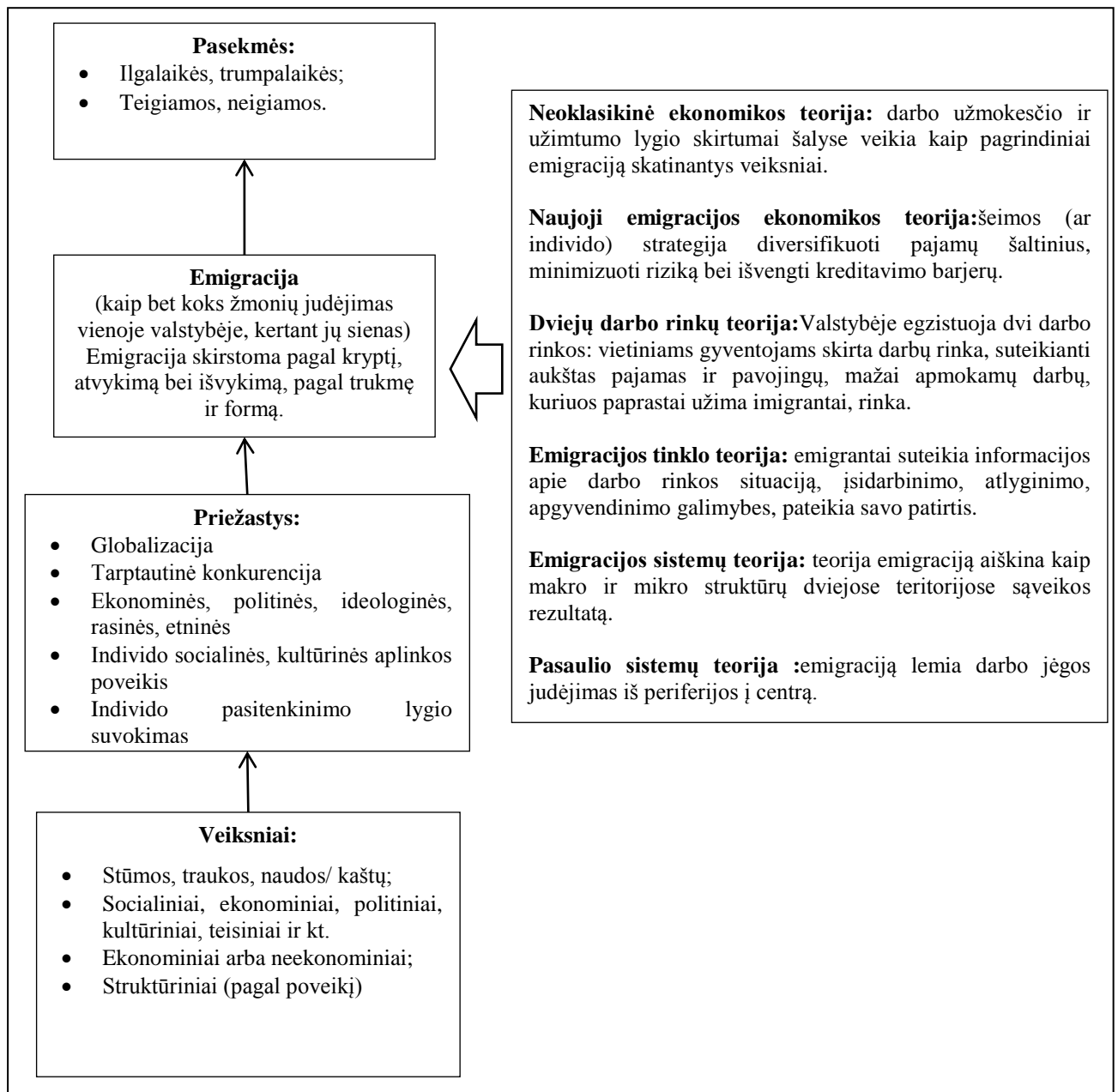
Kaip teigia Labanauskas (2006, p. 30), „kalbant apie ilgalaikės emigracijos privalumus, tai darbuotojų emigracija ir darbo jėgos pasiūlos mažėjimas sudaro sąlygas žymiai kilti atskirų sektorių darbuotojų atlyginimams, tai kartu paspartina ir vidutinio darbo užmokesčio kilimą. “Anot autoriaus, „atlyginimų kilimas sietinas ir su darbo jėgos trūkumu, ir su emigracijos prevencija – darbdaviai aktyviai siekia užkirsti kelią emigracijai ir yra skatinami darbuotojams pasiūlyti konkurencingus atlyginimus“ (Labanauskas, 2006, p. 30). Anot Šavareikienės ir kt (2005, p. 131), „didžioji dalis reemigravusių gyventojų užsienyje uždirbtus pinigus investuoja į vartojimo išlaidas ir nekilnojamąjį turtą toje šalyje, į kurią grįžta. Taip didėja žemės ir nekilnojamojo turto paklausa“. Autorės teigimu, „padidėjus reemigrantų vartojimo išlaidoms, didėja valstybės mokestinės įplaukos, surenkamos iš netiesioginių mokesčių. Kita reemigravusių gyventojų dalis savo pajamas investuoja į naujo verslo kūrimą, kurio procese pasinaudojama įgytomis žiniomis ir patirtimi“ (Šavareikienė, 2005, p. 131). Taip, anot Šavareikienės (2005, p. 131) atsiranda naujos konkurencingos verslo šakos, kuriose diegiamos modernios naujovės, kuriamos naujos darbo vietos. Taip prisidedama prie šalies užimtumo didinimo“.

Pažymėtina, kad „reemigracinės nuostatos atspindi polinkį grįžti, tačiau ketinimai grįžti yra sąlyginiai; jie veikiami daugelio veiksnių, tarp kurių stipriausiai pasireiškia geresnių darbo ir profesinės realizacijos sąlygų lūkesčiai. Šių sąlygų gerinimas gali stipriai sumažinti traukos į užsienį efektą ir vienkryptį „protų“ judėjimą“ (LR statistikos departamentas, 2011). Kaip teigia Labanauskas (2006, p. 31), „dėl emigracijos proceso didėjantys atlyginimai teigiamai veikia darbuotojus, tačiau įmonėms šis augimas turi daugiau neigiamų pasekmių. Neigiama didėjančių atlyginimų pasekmė įmonėms yra ta, jog kyla darbo jėgos sąnaudos“. Šias sąnaudas, anot autoriaus, „įmonė priversta kompensuoti iš kitų šaltinių: mažinti investicijas, peržiūrėti atlyginimų dydžius perskirstant atlyginimus potencialiems migrantams, kuriuos įmonė nori išlaikyti ir kt.“ (Labanauskas, 2006, p. 31).

Kaip teigia Ambrozaitienė (2005, p. 12), „vykstančią emigraciją dėl darbo, ypač nelegalaus, galima prilyginti vadinamajam „protų švaistymui“, nes migrantai dirba dažniausiai tik kvalifikacijos nereikalingus ir su jų specialybe nesusijusius darbus“. Daugelis imigrantų, anot autorės, „gyvena

prastomis gyvenimo sąlygomis, nes jų tikslas – svetimoje šalyje uždirbti kuo daugiau pinigų, kuo mažiau jų išleidžiant“ (Ambrozaitienė, 2005, p. 12). Ieškoti darbo, anot Gruževskio ir Gražulio (2009, p. 49), „įskaitant nelegalų, užsienio valstybėse Baltijos šalių piliečius skatina nedarbo didėjimas šiose šalyse bei sugrįžusių migrantų sėkminga patirtis, taip pat gana teigiama ir tokį žingsnį pateisinanti viešoji nuomonė“. „Emigravę dirbti ar mokytis jauni žmonės dažnai taip ir nebegrįžta, o valstybė dėl šios priežasties netenka daug lėšų rengdama specialistus ir atiduodama juos turtingesnėms užsienio šalims“ (Gruževskis, Gražulis, 2009, p. 49).

7 paveiksle pateikiamas apibendrinamasis teorinis emigracijos priežasčių ir pasekmių analizės modelis.

7pav. Emigracijos priežasčių ir pasekmių teorinis procesų modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis moksline literatūra

Apibendrinant galima teigti, kad emigraciją veikia įvairūs veiksniai, kurie perauga į konkrečias emigracijos priežastis. Kیلę veiksniai individo ar šalies požiūriu, transformuojasi į kiekybiškai išmatuojamas emigracijos priežastis. Emigraciją aiškinančios teorijos, savo ruožtu, pagrindžia vienokį ar kitokį judėjimą (t.y. emigracijos rūši), jų priežastingumą, galimą poveikio kryptį. Galiausiai, procesą charakterizuoja – pasekmės, kurios gali būti trumpalaikės, ilgalaikės, teigiamos arba neigiamos. Kiekvienu tiriamu ir analizuojamu atveju, skirsis veiksniai, priežastys ir pasekmės. Atsižvelgiant į darbo temą, tikslinga analizuoti emigracijos politiką Lietuvoje, siekiant išsiaiškinti valstybinę politiką, nukreiptą į emigraciją veikiančių veiksnių, iš to kylančių priežasčių reguliavimą, pasekmių švelninimą ar likvidavimą.

2. EMIGRACIJOS POLITIKA LIETUVOJE

2.1. Lietuvos migracijos politika, tikslai ir tipai

Czaika ir DeHaas (2013, p. 5), migracijos politiką apibrėžia kaip „įstatymus, taisykles, priemones, praktikas, įgyvendinamas nacionalinių valstybių, siekiančių daryti įtaką imigracijos srautų apimčiai, sudėtį ir migrantų kilmę“. Anot Leveckytės ir Junevičiaus (2014, p. 151), „reguliuojant apimtį siekiama padidinti, sumažinti migracijos srautus arba išlaikyti juos panašiu lygmeniu“.

Migracijos politikos pasirinkimas priklauso nuo valstybių ūkio vystymo pusiausvyros, socialinio saugumo lygio, darbo rinkos balanso, etnokultūrinių interesų. Jeršovasir Sipavičienė (2010, p. 9) teigia, kad „siekiant sukurti protingą migracijos politiką būtina įvertinti ir subalansuoti demografinius, ekonominius ir politinius kintamuosius:

- demografinę situaciją, kurią galima vertinti pagal gyventojų skaičiaus mažėjimo, senėjimo, mažėjančio gimstamumo, emigracijos rodiklius;
- ekonominę migracijos naudą. Šio kriterijaus esmė – įvertinti, kuo ekonomiškai naudingi darbuotojai migrantai, ir prioritetą teikti tiems, kurie sukuria daugiausia pridėtinės vertės;
- politinį spaudimą. Šis kintamasis taip pat yra susijęs su neigiama viešąja nuomone ir problemomis dėl imigrantų integracijos“.

Kaip teigia Leveckytė ir Junevičius (2014, p. 151), „kiekvienos valstybės migracijos politikos liniją lemiantys veiksniai dažniausiai yra skirtingi. Nors šalys, kurdamos ir reformuodamos migracijos politiką, dažniausiai atsižvelgia į etnokultūrinius, nacionalinius interesus, nacionalinį ir socialinį saugumą, prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus, tačiau efektyvi migracijos politika gali būti suformuota tik įvertinus individualią tuo metu valstybėje vyraujančią ekonominę, demografinę ir politinę situaciją“. Remiantis šiais kriterijais, atvykti leidžiama tik toms imigrantų kategorijoms, kurios naudingos šalies vystymosi ateičiai.

Lietuvos migracijos politika – tai visuma valstybės veiksmų migracijos srityje, vykdomų atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus, o kartu ir į bendros ES migracijos politikos aspektus.

Remiantis LR Vyriausybės nutarimu „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo (Valstybės žinios, 2014, Nr. 79, III skyrius, 16 str.), Lietuvos migracijos politikos tikslai:

- „siekti, kad pamažu mažėtų masinė emigracija ir didėtų grįžtamoji migracija“ (16.1 str.);
- „užtikrinti valstybės poreikius atitinkančią darbo jėgos pritraukimo politiką, kuri skatintų Lietuvos ūkio socialinę ir ekonominę plėtrą, inovacijų ir kapitalo pritraukimą, leistų lanksčiai reaguoti į darbo jėgos iš užsienio valstybių poreikį, nustatytą diferencijuotas šios darbo jėgos pritraukimo, atrankos ir naudojimo schemas“ (16.2 str.);

- „sudaryti užsieniečiams sąlygas integruotis, kad būtų pasinaudota imigracijos teikiama nauda, kai užsieniečiai veiksmingai prisideda prie valstybės stiprinimo dalyvaudami jos ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime“ (16.3 str.);
- „tobulinti migracijos procesų valdymą – vykdyti migracijos kontrolės priemones, kurios leistų užkirsti kelią neteisėtai migracijai, efektyviai užtikrinti viešąją tvarką, visuomenės sveikatą ir saugumą, nusikalstamumo prevenciją, drauge užtikrinti, kad būtų vykdomi Lietuvos tarptautiniai įsipareigojimai žmogaus teisių ir laisvių srityje“ (16.4 str.);
- „aktyviai ir kryptingai dalyvauti ES imigracijos politikos formavimo procese, sprendžiant klausimus, kuriems reikia bendrų ir koordinuotų veiksmų, kartu su kitomis ES valstybėmis narėmis plėsti politinį dialogą ir praktinį bendradarbiavimą migracijos klausimais su trečiosiomis šalimis, ypač Rytų kaimynystės valstybėmis ir valstybėmis, turinčiomis europinę perspektyvą“ (16.5 str.).

Lietuva (žr. 8 pav.) savo teisei yra pritaikiusi ES direktyvų nuostatas – užsieniečių teisinės padėties įstatyme reglamentuojamos migrantų, atvykstančių dirbti ar užsiimti kita teisėta veikla, studijuoti ar pas savo šeimos narius, atvykimo, gyvenimo ir darbo sąlygos.

Išorinė migracija (imigracija į ES iš trečiųjų šalių)							Vidinė migracija (migracija ES viduje)
Legali (oficiali) migracija						Nelegali (nedeklaruota) migracija	
Savariška migracija				Priverstinė migracija	Deportacija		
Laikinoji migracija	Apykaitinė migracija	Pastovioji migracija	Turistinė migracija			Sezoninė migracija	
<ul style="list-style-type: none"> • Migracija, susijusi su darbu • Migracija, susijusi su kita teisėta veikla • Migracija, susijusi su studijomis • Migracija, susijusi su šeimos susijungimu 							

Prioritetiniai migracijos tipai Lietuvos vystymosi kontekste

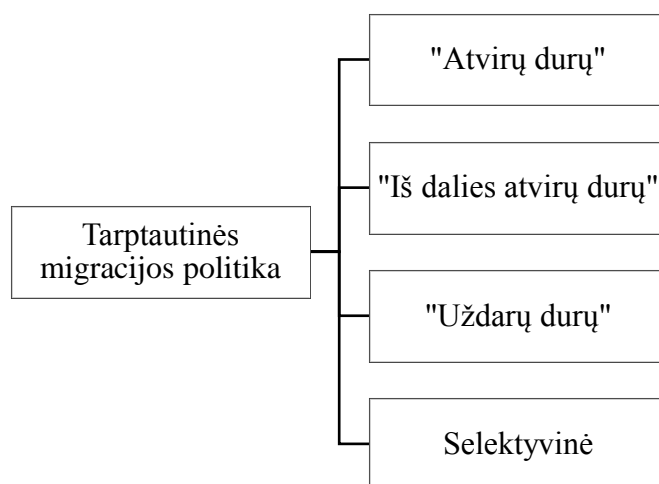
8pav. Prioritetiniai migracijos tipai Lietuvos atžvilgiu

Šaltinis: Leveckytė E., Junevičius A. 2014. Lietuvos migracijos politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu: patirtis ir tendencijos // Viešoji politika ir administravimas, T. 13, Nr. 1, p. 149.

Remiantis pateiktu paveikslu, galima paaiškinti, kas lemia būtent tokį Lietuvos migracijos politikos krypties pasirinkimą, t. y. kodėl būtent migracija, susijusi su darbu, kita teisėta veikla, studijomis ar šeimos susijungimu laikytina prioritetine migracija šalies migracijos politikos kontekste. Lietuva ekonominiu požiūriu nėra konkurencinga tarp kitų ES valstybių narių, taigi ir nepopuliari tarp šių šalių gyventojų kaip migracijos tikslo šalis. Nepalankios valstybei demografinės prognozės, rodančios senėjančią visuomenę, neigiamos Lietuvos gyventojų migracijos tendencijos, dėl kurių

mažėja ekonomiškai aktyvių gyventojų ir kurios veikia valstybės ekonominę ir socialinę raidą ir viešuosius finansus, visa tai verčia ieškoti tokių mechanizmų ir priemonių, kurie Lietuvai leistų tapti labiau atvira ir konkurencinga. Visų pirma reikėtų mažinti ekonominės emigracijos mastą, pritraukti papildomos darbo jėgos ir taip reguliuoti Lietuvos darbo rinkos poreikį, nustatyti valstybės interesus atitinkančias prioritetas (tikslines) užsieniečių kategorijas, užtikrinti prieglobsčio procedūrų ir priėmimo sąlygų atitiktį ES standartams, kurti ir plėtoti užsieniečių integracijos sistemą, stiprinti neteisėtos migracijos kontrolę ir prevenciją, imtis būtinų teisinių, organizacinių ir institucinės sandaros pokyčių, taip pat tobulinti migracijos procesų stebėseną.

Migracija gali būti išorinė ir vidinė ir priemonės reguliuoti jas yra kuriamos skirtingos. Tačiau ekonominiu požiūriu tarptautinė migracija turi didesnę įtaką šalies ekonomikai, tad ir priemonių ją reguliuoti yra daugiau ir sudėtingesnių. 9 paveiksle pavaizduota, kokia gali būti šalies tarptautinės migracijos politika.

9pav. Tarptautinės migracijos politikos tipai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis R. Kripaičiu, B. Romikaityte (2005)

„Atvirų durų“ migracinėje politikoje neribojama nei emigracija nei imigracija. Praktikoje tokią politiką surasti sunku, kadangi kiekviena valstybė turi savo interesus ir juos išreiškia. Iš dalies „atvirų durų“ politika pasireiškia, kai ribojamas vienas iš migracijos kanalų, pavyzdžiui, toleruojama emigracija bei ribojamas kitataučių atvykimas. „Uždarų durų“ politikoje ribojama ar net visiškai draudžiama tiek imigracija tiek emigracija. Tokia politika paprastai pasitaiko autoritarinių, karinių režimų valstybėse. Kone ryškiausias pavyzdys – buvusi Sovietų sąjunga. Selektinė migracijos politika yra panaši į „atvirų durų“. Čia yra taikomi apribojimai arba leidimai laivai migruoti tik tam tikroms gyventojų grupėms. Ši politika, kaip ir iš dalies „atvirų durų“ pasitaiko dažniausiai. Lietuvoje šiuo metu yra taikoma iš dalies „atvirų durų“ migracijos politika. Šalyje beveik nėra reguliuojamas išvykimas, tačiau stebimas bei ribojamas kitataučių atvykimas į šalį. Atvykimų skaičius yra reguliuojamas vizų išdavimo tvarka, imigracijos kvotomis bei imigravimo mokesčiais.

Apibendrinant galima teigti, kad migracijos politika – tai vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes. Lietuvos migracijos politika – tai visuma valstybės veikslių migracijos srityje, vykdomų atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus, o kartu ir į bendros ES migracijos politikos aspektus. Lietuva savo teisei yra pritaikiusi ES direktyvų nuostatas. Lietuvoje šiuo metu yra taikoma iš dalies „atvirų durų“ migracijos politika. Šalyje beveik nėra reguliuojamas išvykimas, tačiau stebimas bei ribojamas kitataučių atvykimas į šalį. Atvykimų skaičius yra reguliuojamas vizų išdavimo tvarka, imigracijos kvotomis bei imigravimo mokesčiais.

2.2. Emigracijos politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos

Valstybės valdžios institucijos – Lietuvos Respublikos Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, įgyvendindami Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, yra migracijos bei prieglobsčio valstybės politiką formuojančios institucijos.

1 priede pateikta susistemintas modelis, kas Lietuvoje įgyvendina emigracijos politiką Lietuvoje. Toliau trumpai aptariamos institucijos, įgyvendinančios emigracijos politiką.

Pagrindinė institucija, įgyvendinanti valstybės migracijos ir prieglobsčio politiką, yra **Vidaus reikalų ministerija** (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291 (Žin., 2001, 24–794; 2008, Nr. 46–1722)). Šiai ministerijai pavesta dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką migracijos srityje, organizuoti valstybinį migracijos reguliavimą, be kita ko, ji paskirta atsakinga institucija administruoti Išorės sienų fondą ir Europos grąžinimo fondą pagal Solidarumo ir migracijos srautų valdymo bendrąją programą. **Migracijos departamentas** (Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 388 (Žin., 2000, Nr. 86–2639; 2008, Nr. 88–3538; 2011, Nr. 16 – 749) yra įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos, įgyvendinanti valstybės politiką vizų ir imigracijos, prieglobsčio ir Lietuvos Respublikos pilietybės procedūrų, asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančių dokumentų, kelionės dokumentų, leidimų gyventi Lietuvoje ir kitų dokumentų išdavimo ir apskaitos ir laisvo asmenų judėjimo srityse. **Valstybės sienos apsaugos tarnyba** (Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 194 (Žin., 2001, Nr. 18–556; 2008, Nr. 40–1459; 2011, Nr. 59) yra įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos, įgyvendinanti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę, dalyvaujanti įgyvendinant valstybinę migracijos kontrolę. Šiai tarnybai pavaldus **Užsieniečių registracijos centras** (Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro nuostatai, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymu

Nr. 4–1220 (Žin., 2008, Nr. 5–180), skirtas sulaikytiems neteisėtai esantiems ar neteisėtai atvykusiems į Lietuvą užsieniečiams laikyti, taip pat prieglobsčio prašytojams apgyvendinti jų prašymų dėl prieglobsčio nagrinėjimo metu. **Policijos departamentas** (Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98 (Žin., 2001, Nr. 10–294; 2009, Nr. 1231) yra įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos, kuriai pavesta kontroliuoti užsieniečių teisėtą buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje. Šis departamentas organizuoja ir įgyvendina teritorinių policijos įstaigų, kurių sudėtyje yra migracijos padaliniai, valdymą. **Teritorinių policijos įstaigų migracijos padaliniai** (Pavyzdiniai teritorinių policijos įstaigų viešosios policijos migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 5-V-403 (Žin., 2007, Nr. 99-4038) vykdo jiems pavestas migracijos srities įgyvendinimo funkcijas (priima asmenų prašymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės, leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo, išduoda asmens dokumentus ir kt.).

Užsienio reikalų ministerija (Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1155 (Žin., 1998, Nr. 85–2378; 2008, Nr. 49–1827; 2009, Nr. 1144) dalyvauja formuojant ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos vizų politiką, išduoda diplomatinius pasus, vizas, sudaro tarptautines sutartis vizų režimo, per Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes ir konsulines įstaigas užsienio šalyse rūpinasi ryšių palaikymo su lietuviais užsienyje klausimais.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 1370 (Žin., 1998, Nr. 105–2914; 2003, Nr. 17–733) dalyvauja formuojant ir įgyvendinant valstybinę tautinių santykių darnumo politiką, formuoja ir įgyvendina valstybinę ryšių su užsienyje gyvenančiais lietuviais ir išeiviais iš Lietuvos politiką.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892 (Žin., 1998, Nr. 66–1916; 2008, Nr. 46–1793; 2010, Nr., 123 – 6300) įgyvendina darbo ir socialinės apsaugos politiką, paskirta administruoti Solidarumo ir migracijos srautų valdymo bendrosios programos Europos pabėgėlių fondo ir Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai programą. Ši ministerija atsakinga už pabėgėlių ir trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, kurie pagal nacionalinius teisės aktus naudojami kita tarptautinės apsaugos forma Lietuvos Respublikoje, socialinę integraciją. Kalbant apie trečiųjų šalių piliečių integraciją, pažymėtina tai, kad įvairios institucijos tam tikru būdu prisideda prie teisėtai Lietuvoje gyvenančių trečiųjų šalių piliečių integracijos, tačiau Lietuvoje nėra institucijos, atsakingos už trečiųjų šalių piliečių integracijos

koordinavimą. Socialinės apsaugos ir darbo ministras tvirtina profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis kiekvienam metų pusmečiui. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsteigtas Pabėgėlių priėmimo centras (Pabėgėlių priėmimo centro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. A1-234 (Žin., 2005, Nr. 102–3795; 2013, Nr. A1 - 594), skirtas organizuoti ir įgyvendinti prieglobstį gavusių užsieniečių socialinę integraciją, laikinai apgyvendinti nelydimus nepilnamečius užsieniečius, kol nagrinėjami jų prašymai suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos koordinuoja vykdomus nelegalaus darbo reiškinių kontrolės veiksmus. Lietuvos darbo birža – įstaiga prie šios ministerijos, išduoda leidimus dirbti trečiųjų valstybių piliečiams.

Lietuvos statistikos departamentas koordinuoja oficialiąją statistiką ir įgyvendina bendrą statistikos metodologijos ir organizavimo valstybės politiką; rengia ir skelbia statistinę informaciją apie gyventojų tarptautinę migraciją (emigracijos ir imigracijos (užsieniečių ir Lietuvos piliečių) srautus ir kryptis), migrantų demografines, socioekonominės charakteristikas ir statistinius rodiklius, taip pat informaciją apie socialinius ir ekonominius veiksnius, galinčius skatinti Lietuvos gyventojus emigruoti.

Prie migracijos politikos aktyviai prisideda **tarptautinės ir nevyriausybines organizacijos** – Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro atstovas, Tarptautinis Raudonasis Kryžius, kitos nevyriausybines organizacijos.

Pažymėtina, kad migracijos politikos formavimas yra įgyvendinimas yra horizontalaus pobūdžio, pagrindinės problemos, susijusios su institucine migracijos politikos formavimo ir įgyvendinimo sąranga, yra šios: migracijos politikos formavimas priklauso kelių ministerijų kompetencijai (nėra vienos atsakingos institucijos), nepakankamas sprendžiamų migracijos politikos klausimų koordinavimas (institucijų nuomonių ir pozicijų skirtumai), kai kurias vienodas funkcijas atlieka kelios institucijos, nenustatyta, kieno kompetencija spręsti tam tikrus migracijos politikos klausimus (pavyzdžiui, užsieniečių integracijos), per menka specialistų kvalifikacija, netobula jos kėlimo sistema, neproporcingas funkcijų ir žmogiškųjų išteklių santykis. Remiantis LR Vyriausybės nutarimu „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo (Valstybės žinios, 2014, Nr. 79), sprendžiant migracijos politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus ES lygmeniu, bendradarbiaujama su ES institucijomis ir agentūromis (pavyzdžiui, Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra, Europos prieglobsčio paramos biuru ir kitomis). Lietuva migracijos srityje bendradarbiauja su trečiosiomis šalimis tiek dvišaliu, tiek daugiašaliu lygmenimis, dalyvauja taikant 2011 m. lapkričio 18 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visuotinis požiūris į migraciją ir judumą“ (KOM (2011) 743 galutinis) priemones, yra

pasirašiusi deklaracijas dėl judumo partnerystės su Moldova ir Gruzija, taip pat dalyvauja Rytų partnerystės, Prahos proceso ir kitų formatų renginiuose. Nuo 2006 metų Lietuva – Visuotinio migracijos ir vystymo forumo, įsteigto per Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 61-ojoje sesijoje surengtą aukšto lygio dialogą, narė.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje emigracijos politiką formuoja šios valstybės valdžios institucijos – Lietuvos Respublikos Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė. valstybės politiką formuojančios institucijos. Pagrindinės institucijos, įgyvendinančios valstybės migracijos ir prieglobsčio politiką yra Vidaus reikalų ministerija, Migracijos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Užsieniečių registracijos centras, Policijos departamentas, Teritorinių policijos įstaigų migracijos padaliniai, Užsienio reikalų ministerija, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Prie migracijos politikos aktyviai prisideda tarptautinės ir nevyriausybines organizacijos. Lietuvos statistikos departamentas koordinuoja oficialiąją statistiką ir įgyvendina bendrą statistikos metodologijos ir organizavimo valstybės politiką. Pažymėtina, kad sprendžiant migracijos politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus ES lygmeniu, bendradarbiaujama su ES institucijomis ir agentūromis.

3. EMIGRACIJOS LIETUVOJE PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ TYRIMO METODIKA

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, atsivėrė sienos, ir susidarė visos galimybės vykti į užsienio šalis. Tai suteikė Lietuvoje didelį impulsą emigracijos procesams. Vis dėl to, šias tendencijas numatyti ir prognozuoti ateityje, pasitelkiant empirinius duomenis, sudėtinga, nes Lietuvos emigracijos procesai ir tendencijos fiksuojamos tik bendrais skaičiais.

Emigracija iš Lietuvos įvardijama įvairiai: viena didžiausių Lietuvos demografinių problemų, nekarinė grėsmė, Lietuvos piliečių iššūkis Lietuvai. Dėl to, šalis dar vadinama „išsivaikščiojančia“, arba dar naudojama „protų nutekėjimo“ sąvoka.

Emigracijos priežastys taip pat yra įvairios. Paprastai Lietuvos emigraciją lemia politinė, socialinė ir ekonominė raida, kuri daro esminį poveikį tarptautinės migracijos procesui. Todėl į emigracijos reiškinį derėtų žiūrėti, kaip į pasaulinės pokyčių grandinės dalį, dinamišką ir įvairialypį procesą.

Statistikos departamentas, užsieniečių registracijos centras, teritorinių policijos įstaigų migracijos padaliniai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, tarptautinės ir nevyriausybines organizacijos, darbo birža, Pilietinės visuomenės institutas ir kt., tiria emigracijos procesus iš Lietuvos, kiekviena institucija atlieka įvairius tyrimus, savo kompetencijų ir interesų kontekste. Vis dėl to, tyrimai atliekami įvairiais laikotarpiais, todėl dėl epizodiškumo atsiranda tam tikrų nesutapimų, nes gautų empirinių tyrimų rezultatų nėra kaip palyginti. Statistiniai duomenys, savo ruožtu, atspindi tik faktinę padėtį (kiekybines emigracijos charakteristikas, kryptis), tačiau jie nenumato gyventojų elgesio priežasčių, motyvų, nuostatų ar planų.

Tyrimo problema. Emigracijos reiškinys, jos pasekmės – sudėtinga ir aktuali problema. Lietuvos gyventojams ir gyventojus atstovaujantiems asmenims dirbantiems valstybinėse institucijose tikslinga pateikti savo požiūrį į gyventojų emigraciją bei formuoti bei įgyvendinti šalies socialinės – ekonominės raidos strateginiams tikslams adekvačią migracijos politiką. Tyrimu atliekama ne tik Lietuvos emigracijos dinamikos analizė, bet ir įvertinamos emigracijos priežastys, pasekmės, remiantis atliktais tyrimais, lyginant juos tarpusavyje, sugretinant turimus ekonominius statistinius duomenis su emigrantų apklausų tyrimų rezultatais.

Siekiant nustatyti Lietuvos gyventojų emigracijos priežastis ir pasekmes, naudojami šie tyrimo būdai: antrinių šaltinių sisteminimas, apdorojimas ir grafinis pateikimas. Lyginami ir analizuojami atlikti tyrimai, kurie atskleidžia gyventojų elgesio priežastis. Taip pat darbe analizuojami ir tikrinami rodiklių tarpusavio ryšiai, prognozuojami reiškinų pasikeitimai trumpalaikėje perspektyvoje.

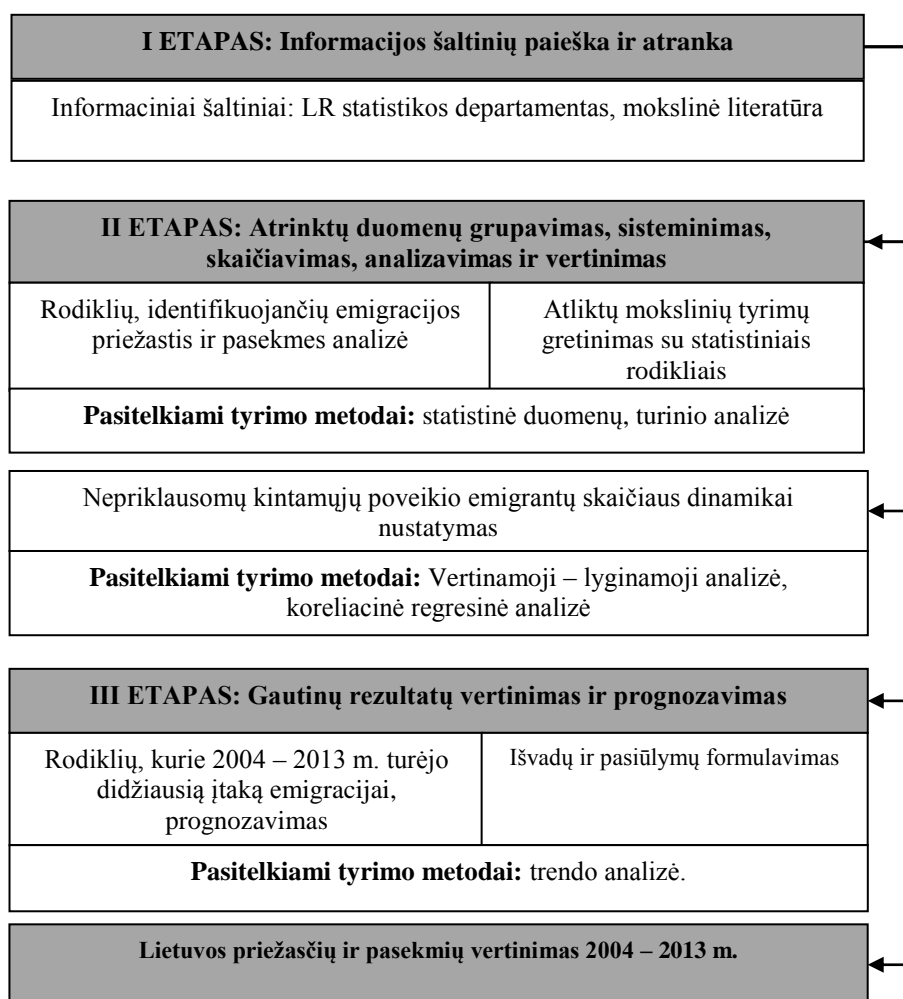
Tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos gyventojų emigracijos priežastis ir pasekmes.

Tyrimo metodika:

- statistinė analizė;
- koreliacinė regresinė analizė;
- remiamasi susisteminta mokslinė literatūra analizuojama tema.

Tyrimo imtis. Rodiklių, identifikuojančių emigracijos priežastis ir pasekmes, dinamika 2004 – 2013m.

Atsižvelgiant į visus aukščiau išdėstytus faktus 10 paveiksle pateikiamas emigracijos priežasčių ir pasekmių 2004 – 2013 m vertinimo metodikos procesas bei rodiklių sistema.

10pav. Emigracijos priežasčių ir pasekmių 2004 – 2013 m vertinimo eiga bei rodiklių sistema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Daugelyje praktinių uždavinių, kur naudojami vykstančių procesų kiekybiniai rodikliai, svarbu kaip jie veikia vieni kitus. Tie ryšiai tarp kintamųjų gali egzistuoti iš tikrųjų ar būti tik įtariami. Tokiu ryšiu gali būti paprastas funkcinis ryšys, kai kiekvienai nepriklausomo kintamojo reikšmei galima vienareikšmiškai nurodyti priklausomo kintamojo (funkcijos) reikšmę. Tačiau daugelyje fizinių bei ekonominių procesų tai greičiau išimtis. Dažniausiai šie ryšiai labai sudėtingi, o rezultatyviniai rodikliai priklauso nuo daugelio veiksnių vienu metu ir sudėtinga pasakyti, nuo ko labiausiai.

„Koreliacinė regresinė analizė naudojama sudėtingiems ekonominiams ir fiziniams reiškiniams tirti“ (Pabedinskaitė, 2007, p.3).

Tikslinga analizuoti, ar emigrantų skaičiaus kitimui daro reikšmingą įtaką pasirinkti makroekonominiai lygmeniai – ekonominiai, demografiniai rodikliai, bus nustatoma tarp priklausomojo kintamojo Y, kuris šiuo atveju bus emigrantų, deklaruojančių išvykimą Lietuvos Respublikoje, skaičiaus ir nepriklausomų kintamųjų:

X_1 –gyventojų skaičius laikotarpio pabaigoje, tūkst.

X_2 –užimtų gyventojų skaičius, tūkst.

X_3 –bedarbių skaičius, tūkst.

X_4 –nedarbo lygis, proc.

X_5 – ilgalaikis nedarbo lygis, proc.

X_6 –darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt.

X_7 –bendrasis vidaus produktas to meto kainomis, mln. Lt.

X_8 –15 – 64 m. užimtųjų gyventojų skaičius, tūkst.

X_9 –jaunimo nedarbo lygis, proc.

Reikėtų paminėti, kad X reikšmės buvo pasirinktos atlikus I ir II darbo skyriuose mokslinės literatūros analizę.

Kaip teigia Pabedinskaitė (2006, p. 23), tai „norint nustatyti ar egzistuoja stochastinis ryšys tarp pasirinktų veiksnių, naudojama porinė koreliacinė analizė, tarp Y ir kiekvieno pasirinkto nepriklausomojo kintamojo X_n “. Anot autorės, „stochastinė priklausomybė – tai tokia priklausomybė, kai nėra vienareikšmiškos atitikties tarp nepriklausomojo (X_n) ir priklausomojo kintamojo (Y) reikšmių, tačiau galima teigti, jog, kintant nepriklausomajam kintamajam X_n , kinta priklausomojo kintamojo Y tikimybinis pasiskirstymas“ (Pabedinskaitė, 2006, p. 23).

Analizė atliekama dviem žingsniais:

- apskaičiuojamas koreliacijos koeficientas;
- įvertinamas jo reikšmingumas.

Koreliacijos koeficientui apskaičiuoti naudojama statistinė funkcija CORREL. Gautos koreliacijos reikšmės tarp priklausomojo kintamojo (Y) ir nepriklausomųjų kintamųjų (X_n), pateiktos 2 priede.

„Koreliacijos koeficientas pakankamai didelis, tačiau reikia įvertinti jo statistinį reikšmingumą. Tai atliekama skaičiuojant statistiką t pagal žemiau pateiktą formulę“ (Pabedinskaitė, 2006, p. 41):

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \quad (1)$$

čia:

r – apskaičiuota koreliacijos koeficiento reikšmė,

n – stebėjimų skaičius.

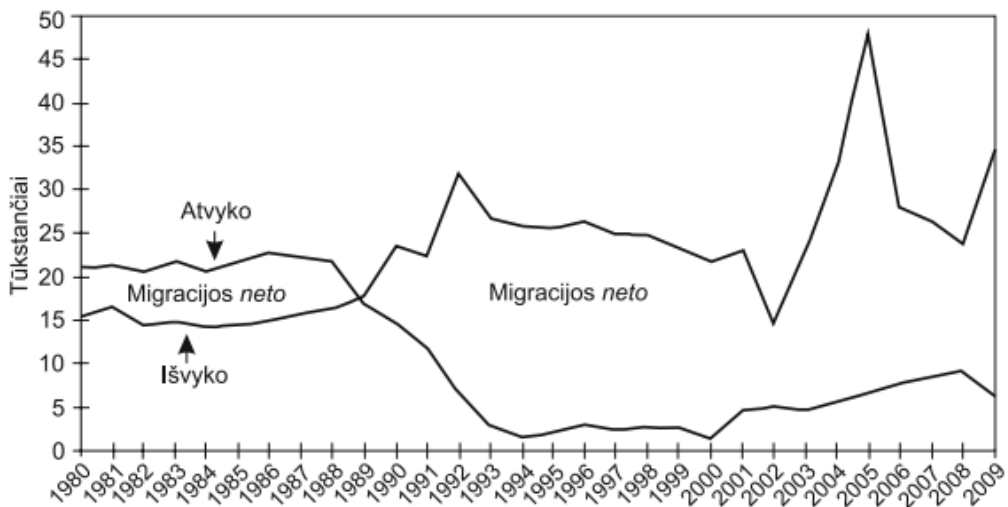
Gavus apskaičiuotąją statistiką t , apskaičiuojama kritinė reikšmė, su kuria reikia palyginti apskaičiuotąją statistikos t reikšmę, ją randame naudodami statistinę funkciją TINV. Esant reikšmingumo lygmeniui 0,05 ir 10 laisvės laipsniams $t_{kr} = 2,22$. Kai $t_{kr} < t$, tai koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir egzistuoja stochastinė priklausomybė.

4. EMIGRACIJOS IŠ LIETUVOS PRIEŽASČIŲ IR PASEKMIŲ TYRIMAS

4.1. Emigracijos iš Lietuvos 1980 – 2013 m. dinamikos analizė

Lietuvos tautai visada buvo būdingas aukštais migracinis mobilumas –tarpukario laikotarpiu, sovietiniu laikotarpiu, tiek ir šiuolaikinėje Lietuvoje. Emigracija Lietuvai dabar – ne tik dabartinio laikotarpio bruožas, tai ir tam tikra susiformavusi migracijos kultūra, ankstesnių laikotarpių migracijos tęsa. Lietuva – emigracijos valstybė. Pastarąjį dešimtmetį, Lietuvos emigracijos rodikliai yra vieni didžiausių Europos Sąjungoje, Euro zonoje, Europoje. Per daugiau negu 20 nepriklausomybės metų iš šalies išvyko ~788 tūkst. gyventojų, tai sudaro apie ketvirtadalį Lietuvos gyventojų. Nors emigracija yra normalus reiškinys, tačiau Lietuvos atveju, dideli emigracijos mastai sukelia daug neigiamų pasekmių. Siekiant įvardinti emigracijos priežastis ir pasekmes, tikslinga pateikti emigracijos iš Lietuvos dinamikos analizę, kuri padės tiksliai suprasti ir identifikuoti momentus, kurios nulėmė dabartinę situaciją.

Analizuojant migracijos procesų kaitą (žr. 11pav.) būtina pažymėti, kad per pastaruosius kelis dešimtmečius būta kelių migracijos srautų, modelių ir strategijų modifikacijos etapų, pirmas ryškus lūžis – 1989–1990 metai.

11pav. Migracijos procesų kaita Lietuvoje 1980–2010 m.

Šaltinis: Sipavičienė A., Stankūnienė V. 2011. Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos. T. 22, Nr. 4, p. 327

XX a. 10-ojo dešimtmečio pradžioje (1989 – 1993), griūvant Sovietų Sąjungai, lyginant migracijos procesus Lietuvoje su sovietinio periodo migracijos procesais, įvyko lūžis: imigraciją keitė emigracija. Šiuo periodu pagrindinė migracijos forma buvo *repatriacija*, t.y. vyko masinis rusų, ukrainiečių, baltarusių ir kitų buvusių sovietinių respublikų gyventojų grįžimas į tėvynę. Buvo prarastas per sovietinį periodą sukauptas emigracijos potencialas – žydai paliko Lietuvą, prasidėjo

pirmieji (posovietiniai) lietuvių emigracijos į „vakarus“ bandymai. Šiuo periodu didžioji emigracijos dalis buvo „tradicinė“ – ilgalaikė, „legali“, deklaruojama.

1992 – 2003 m. – vyko emigracijos „ekonomizavimas“. Nuo 1992–1993 m. įsitvirtinant rinkos santykiams, pasireiškė ir kitos migracijos formos. Migracijos srautai keitė kryptį iš rytų į vakarus, plėtėsi geografija, ilgalaikę migraciją keitė įvairios trumpalaikės, bet labai dažnos išvykos į kitas šalis, migracijos atsirado verslo elementų. Remiantis 1993–1996 m. tyrimais (International Migration in Lithuania: causes, consequences, strategy, 1997; FrejkaT., ir kt., 1998), galima išskirti šiuos esminius to laikotarpio (10-ojo dešimtmečio pradžios) migracijos bruožus:

- migracija tapo viena iš pragyvenimo/ekonominės veiklos strategijų; beveik 90 proc. namų ūkių (arba 32 proc. gyventojų, kuriems buvo daugiau kaip 18 metų) susidūrė su migracijos reiškiniu;
- intensyvesnę migraciją lydėjo trumpesnė migracija: per 80 proc. to laikotarpio išvykų į užsienį sudarė trumpesnės nei vieno mėnesio migracijos. Nuolatinę migraciją keitė įvairios kitos mobilumo formos;
- keitėsi migracijos srautų kryptys iš rytų (buvusių SSRS šalių) į vakarus, tačiau šis pokytis nebuvo toks drastiškas ir staigus, kaip tikėtasi, nes asmeniniai santykiai ir ankstesnių metų ekonominiai ryšiai bei ekonominiai interesai, kaip ir politiniai veiksniai, taip pat turėjo didelę įtaką migracijos procesams;
- vis dažnesnis reiškinys tapo „šešėlinė“ migracija.

Atlikti tyrimai atskleidė, kad to laikotarpio migracija jau nebuvo gyvenimo vietos pasirinkimo būdas (strategija) ir tapo jau labiau ekonomine (išgyvenimo ar prasigyvenimo) strategija ar socialinio mobilumo kanalu. Tuo metu vyravusios migracijos strategijos dažniausia buvo nukreiptos tik į greitą ekonominę naudą, dauguma migrantų neketino įsikurti užsienyje.

2004 metais, kuomet Lietuva įstojo į Europos Sąjungą, emigracijos apimtys išliko didelės. Nepaisant to, jog migracijos politika buvo liberalizuota (daugelyje tikslo šalių įvestas bevizis režimas), ilgalaikis migrantų įsikūrimas ir darbas/veikla ir toliau buvo griežtai ribojama, todėl didžioji emigracijos dalis ir toliau buvo nedeklaruojama.

2004–2008 m. – emigracija buvo „legalizuojama“ (t.y. emigrantams buvo suteikta teisė rinktis). Šiuo periodu jau susiformavusiems migracijos modeliams (komercinė, darbo, mokslo, protų nutekėjimo, šeimų susijungimo emigracija) didžiausią įtaką darė integraciniai procesai, vis labiau atsiveriančios ES darbo rinkos: pagrindinė emigracijos kryptys – Europos Sąjungos šalys, tarp jų pirmavo Jungtinė Karalystė ir Airija – pirmosios ES šalys, atidariusios savo darbo rinkas. „Nors pagrindiniai veiksniai buvo ekonominiai, kartu išryškėjo ir kitas „išstumiantis“ veiksnys, vadinamasis „socialinės baudžios“ fenomenas, t.y. socialinis ir teisinis nesaugumas, su kuriuo ypač susiduria žemesnių socialinių grupių ar periferijų atstovai. Didėjo formalių ir neformalių migracijos tinklų

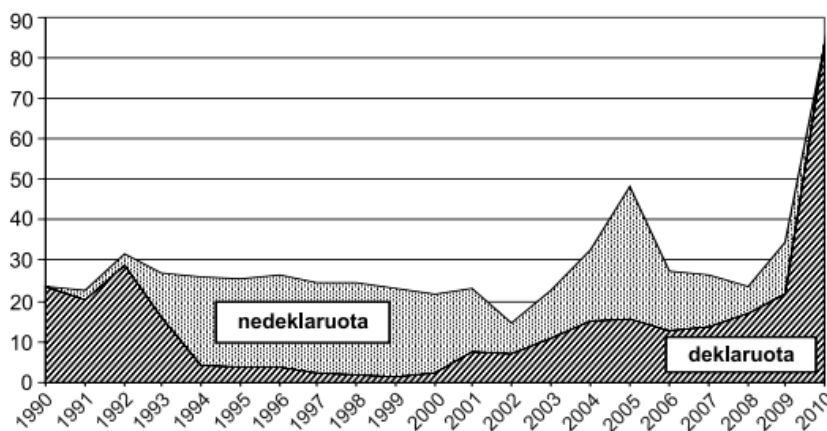
vaidmuo, tiek kaip pagalbos mechanizmo įsikuriant, ieškant darbo užsienyje, sprendžiant kitas su migracija susijusias problemas (apie 80 proc. emigrantų nurodė, kad darbą užsienyje padėjo susirasti giminės, draugai) (Maslauskaitė, Stankūnienė, 2007), tiek ir informacinis/agitacinis vaidmuo, neretai peraugantis į tiesiogines rekrūtavimo paslaugas ar net įgaunantis kriminalinį pobūdį – prekybą žmonėmis. Be to, emigracijos srautuose vis reikšmingesni tapo tokie motyvai, kaip „profesinės ambicijos“, „savirealizacija“, „noras save išbandyti“. Jaunimas vis dažniau emigravo siekdamas mokslo užsienyje. Emigracijos srautus vis dažniau formavo „galimybė rinktis“, o ne „būtinybė išvykti“, kad „išgyventum“.

Nuo 2006 m. emigracijos mastas mažėjo ir pamažu pradėjo augo grįžtamoji migracija. Nors reemigraciją stabdė įvairios baimės („nebus darbo“, „blogos socialinės garantijos“, kt.), o neretai ir nutrūkę socialiniai saitai („nebėra kur grįžti“), grįžtančių Lietuvos piliečių skaičius jau stabiliai didėjo (Sipavičienė, ir kt. 2009).

Nepaisant pasikeitusių sąlygų, nemaža emigracijos dalis liko šešėlyje, ir tai buvo sietina ne tiek su ribojančia imigracijos politika tikslo šalyse, kiek su:

- darbu šešėlinėje ekonomikoje (būtent ten didžiausia emigrantų darbo paklausa);
- neadekvačiais migracijos lūkesčiais, t.y. vykstama trumpam tikintis greitos ekonominės naudos, o neįvykdžius „emigracijos plano“ užtrunkama neapibrėžtą laiką. Tyrimai rodo, kad realią ekonominę migracijos naudą šeima pajunta tik praėjus ilgesniam laikui, po 2–3 metų, o ne po kelių mėnesių, kaip tikisi dauguma išvykstančiųjų (Maslauskaitė, Stankūnienė, 2007);
- bandymu išlaikyti tam tikras socialines ar sveikatos apsaugos garantijas Lietuvoje ir kt.

Realūs emigracijos mastai buvo įvertinti tik per 2001 m. vykusį gyventojų surašymą. Būtent jis atskleidė nedeklaruotas ir kartu visos emigracijos mastą. Tam tikrais metais nedeklaruota emigracija siekė net 80 proc. ir daugiau nuo viso emigracijos srauto (žr. 12pav.).

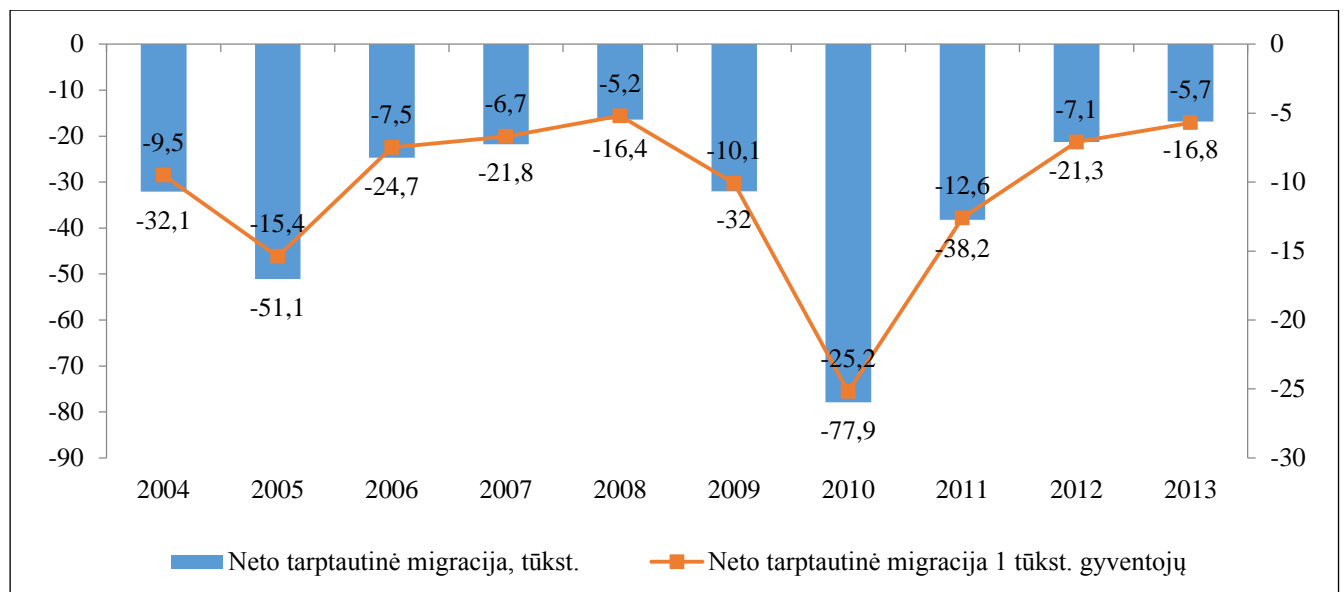

12pav. Migracijos procesų kaita Lietuvoje 1980–2010 m.

Šaltinis: Sipavičienė A., Stankūnienė V. 2011. Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos. T. 22, Nr. 4, p. 329

2000 – 2010 m. deklaravusių savo išvykimą emigrantų skaičius išaugo 11 kartų (žr. 11 pav.). Įstojus į ES išvykusių skaičius 2004–2005 m. augo, tačiau 2006 m. buvo pradėję mažėti. Įvykus finansinei – ekonominei krizei, emigrantų skaičius pradėjo pamažu augti, o 2010 m. emigrantų skaičius deklaravusių savo išvykimą lyginant 2009 m. su 2010 m. išaugo 3,7 karto. Savo nuolatinės gyvenamosios vietos keitimą iš Lietuvos į užsienio valstybę galėjo deklaruoti ir tie, kurie gyveno užsienyje jau anksčiau.

Ekonominio kilimo metais (2004 – 2008 m.), nors ir ne itin, tačiau mažėjo ir emigracijos mastas. Deja, 2004 – 2008 m., pasireiškusių pirmiesiems teigiamiems migracijos pokyčiams, viską pakeitė ir pablogino prasidėjusi ekonominė krizė, sukėlus naują emigracijos bangą (žr. 13pav.). Kaip matyti iš paveikslo, per pastaruosius dešimt metų (2004–2013 m.) emigraciniai srautai (439,5 tūkst.) buvo didesni už imigracinius (107,2 tūkst.), t. y. emigravo 332,3 tūkst. žmonių daugiau negu imigravo. 2013 m. neto tarptautinė migracija buvo neigiama – iš Lietuvos emigravo 16,8 tūkst. žmonių daugiau negu imigravo (imigravo 22 tūkst., emigravo 38,8 tūkst.).

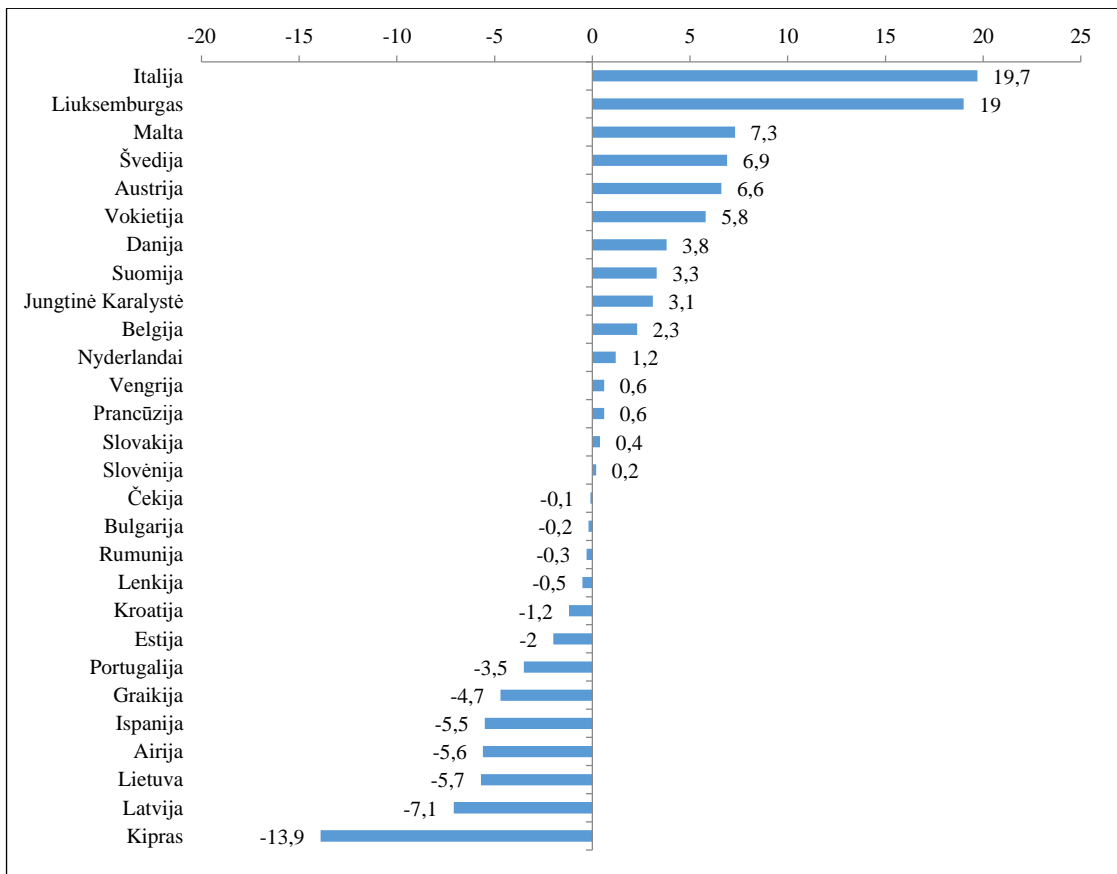

13pav. Neto tarptautinė migracija

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Galima teigti, kad emigracijos pokyčiai yra labai priklausomi nuo ekonominių ciklų, ekonominės politikos. 2004 m. Lietuvai įstojus į ES, jau 2005 m. išaugo Neto tarptautinė migracija. 2010 m. po ekonominės krizės, vėl išaugo emigracijos apimtys.

Tikslinga buvo analizuoti, kokie buvo tarptautinė migracija 1 tūkst. gyventojų ES valstybėse narėse 2013 m. ES statistikos tarnybos (Eurostato) duomenimis, 2013 m. didžiausia neigiama neto tarptautinė migracija 1 tūkst. gyventojų buvo Kipre (-13,9), Latvijoje (-7,1) ir Lietuvoje (-5,7), o didžiausia teigiama – Italijoje (19,7), Liuksemburge (19) ir Maltoje (7,6). Bendrame ES kontekste Lietuva išsiskiria aukštu neigiamu neto tarptautinės migracijos 1 tūkst. gyventojų skaičiumi.

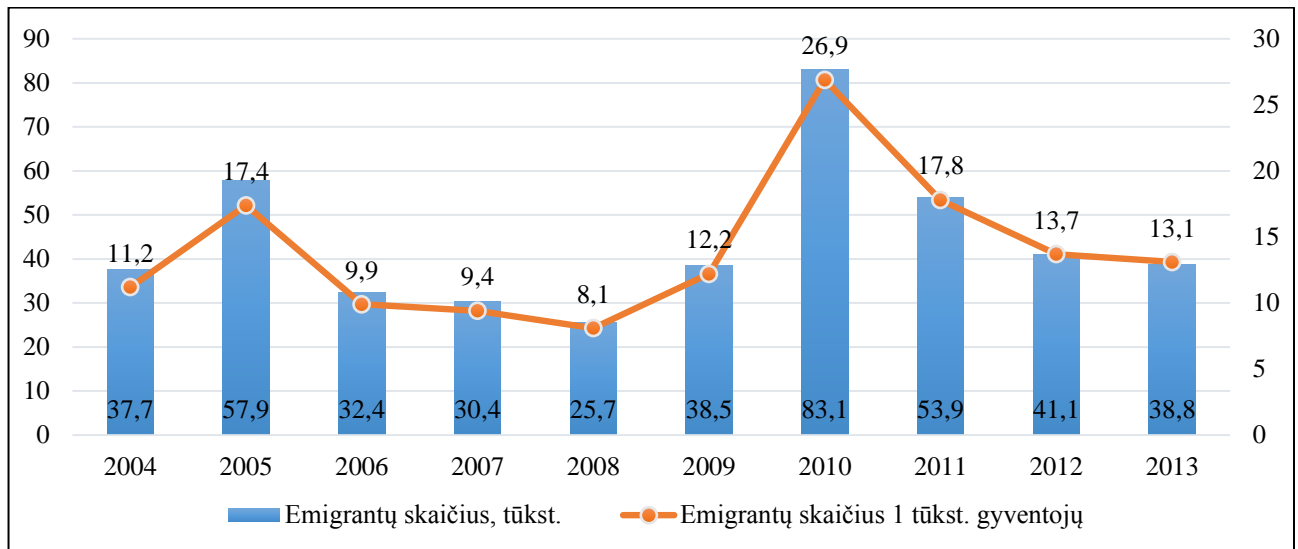
14pav. Neto tarptautinė migracija 1 tūkst. gyventojų ES valstybėse narėse 2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Taigi po ekonominės krizės praėjus 5 metams, o po įstojimo į ES – 10 metų, Lietuvoje jaučiamos šių įvykių pasekmės. Tikslinga analizuoti ir gilintis, kokie demografiniai, socialiniai veiksniai lėmė tokius prastus Lietuvos neto tarptautinės migracijos rezultatus, nes dabartinė situacija ES kontekste yra neigiamai vertintina. Tokios šalys kaip Rumunija, Bulgarija, kurios į ES įstojo vėliau už Lietuvą, neto migracijos reikšmės yra statistiškai geresnės. Sąlygos, kurias Lietuva gali suteikti imigrantams iš mažiau išsivysčiusių ES ir Europos šalių yra palankios, tačiau mūsų šalį aplenkia pigi darbo jėga.

Buvo siekiama išsiaiškinti, kiek Lietuvoje gyventojų emigravo ir kokią dalį tai sudaro nuo viso Lietuvos gyventojų skaičiaus. Iš 15 paveikslo matyti, jog 2004 – 2013m. emigrantų skaičius svyravo. Ryškūs pokyčiai paveiksle matomi 2010m., kuomet emigrantų srautas stipriai išaugo. Kilus šiai emigracijos bangai 2010 m. stebima, kad išvykusiųjų skaičius pasiekė 2,6 proc. visų Lietuvos gyventojų. Statistikos departamento duomenimis, 2010 m. iš Lietuvos emigravo 83,2 tūkst. šalies gyventojų, tai 61,2 tūkst. daugiau negu 2009 m. 2010 m. vidutiniškai per metus 1000 gyventojų teko 25,3 emigranto (2009 m. – tik 6,6). 2011 m. emigravusių gyventojų skaičius pradėjo mažėti. 2013 m. išvykusių emigrantų skaičius sudarė 1,3 proc. nuo visų šalies gyventojų. Lyginant 2013 m. rezultatus su 2010 m., emigravusių gyventojų skaičius sumažėjo 53 proc. 2013 m. iš Lietuvos emigravo 38,8

tūkst. šalies gyventojų. Palyginti su 2012 m., emigrantų skaičius sumažėjo 2,3 tūkst. (5,6 proc.). Bendrasis emigracijos rodiklis (emigrantų skaičius 1 tūkst. gyventojų) 2013 m. buvo 13,1 (2012 m.–13,7). Per pastaruosius dešimt metų (2004–2013 m.) iš Lietuvos emigravo 439,5 tūkst. šalies gyventojų. Daugiausia (83,1 tūkst.) gyventojų emigravo 2010 m. Tam įtakos turėjo ir Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas.

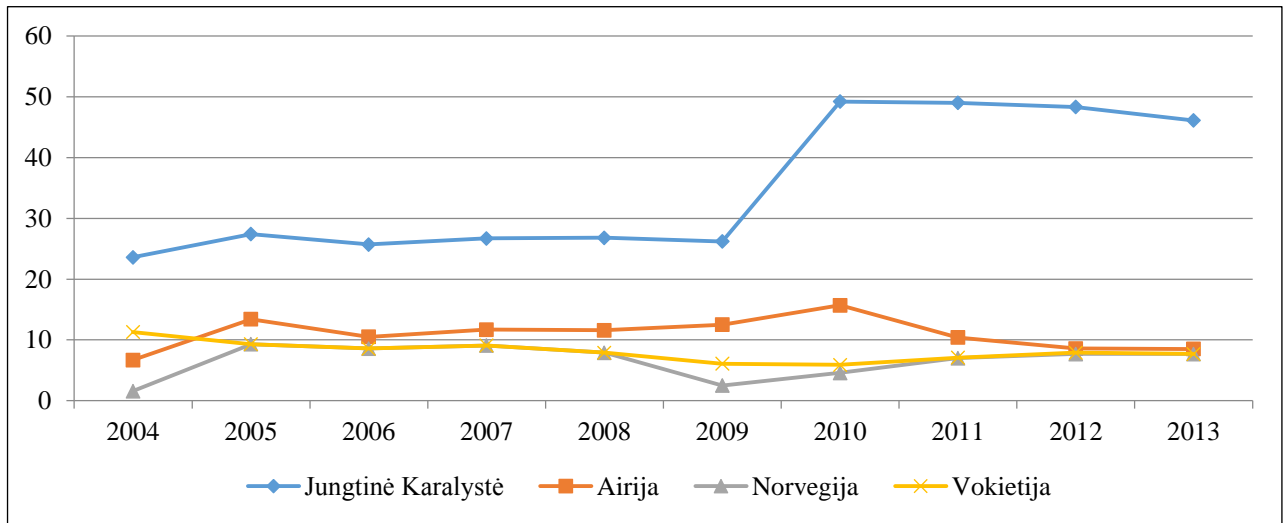
15pav. Emigrantų skaičius ir bendrasis emigrantų rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Per pastaruosius dešimt metų (2004–2013 m.) iš Lietuvos emigravo 439,5 tūkst. šalies gyventojų. Daugiausia (83,1 tūkst.) gyventojų emigravo 2010 m. Tam įtakos turėjo ir Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Taip pat 14 paveiksle pateiktus emigracijos pokyčius sąlygojo išaugęs nedarbas, nestabili ekonominė padėtis, mažos namų ūkių pajamos.

Analizuojant emigrantų išvykimą pagal išvykimo šalį, tai išskiriamos tokios šalys kaip: Jungtinė Karalystė ir Airija – patraukliausios valstybės, į kurias iš Lietuvos išvyksta didžioji dalis emigrantų (žr. 16pav.). 2009 m. daugiau negu trečdalis emigrantų išvyko į Jungtinę Karalystę, o 2009 m. – kas antras. Į Airiją 2009 m. emigravo 14 procentų visų emigrantų, o 2010 m. – 15,7 procento. Padidėjo emigravusiųjų į Norvegiją skaičius – nuo 0,8 tūkst. 2009 m. iki 4,9 tūkst. 2010 m. ir 2009 m. pagal emigrantų skaičių Norvegija buvo trečioji. 2010 m. 4,6 procento visų emigrantų tikslo šalimi rinkosi Vokietiją, 4,3 procento – Ispaniją, 3,3 procento – Jungtines Amerikos Valstijas, 2 procentai – Švediją, 1,8 procento – Rusijos Federaciją ir 1,7 procento – Baltarusiją. 2013 m. pagal emigrantų srautus Jungtinė Karalystė buvo pirmoji valstybė, Airija – antroji. Į Jungtinę Karalystę emigravo 17,9 tūkst. visų emigrantų, Airiją – 3,3 tūkst. Po 3 tūkst. šalies gyventojų emigravo į Norvegiją ir Vokietiją,

1,3 tūkst. – į Jungtines Amerikos Valstijas, 1,1 tūkst. – į Ispaniją, beveik po 1 tūkst. – į Baltarusiją, Švediją, Daniją.

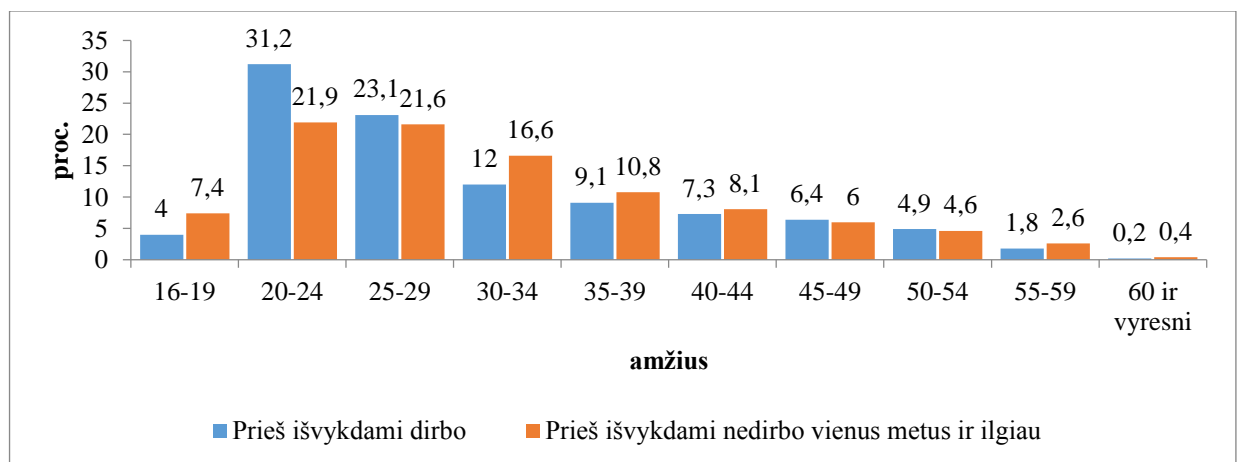

16pav. Emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą (valstybę)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Paskutinį dešimtmetį daugiausia lietuvių išvyko į kelias Vakarų Europos šalis, kuriose susidarė naujos ir gausios lietuvių bendruomenės. Išsiskiria Didžioji Britanija, kurioje šiuo metu gyvena apie 250 tūkst. lietuvių, Airija – 120 tūkst., Ispanija – nuo 30 iki 60 tūkst., Vokietija – 25 tūkst. Nemažai vyksta ir į JAV, kur lietuvių skaičius gali siekti apie 800 tūkst., tačiau dauguma Amerikos lietuvių yra senosios emigracijos palikuonys. Didžioji dalis Lietuvos emigrantų vyksta į turtingesnes ES valstybes. Daugiausia vyksta dėl ekonominių priežasčių. Žmonės vilioja Vakarų Europos šalių gyvenimo lygis, galimybė gauti gerokai didesnes pajamas nei savo šalyse. Žmonių judėjimą supaprastina laisvas žmonių ir darbo jėgos judėjimas tarp Europos Sąjungos šalių.

17 paveiksle pateikta, kiek išvyko darbingo amžiaus emigrantų pagal buvusį užimtumą ir amžiaus grupes 2013 m.

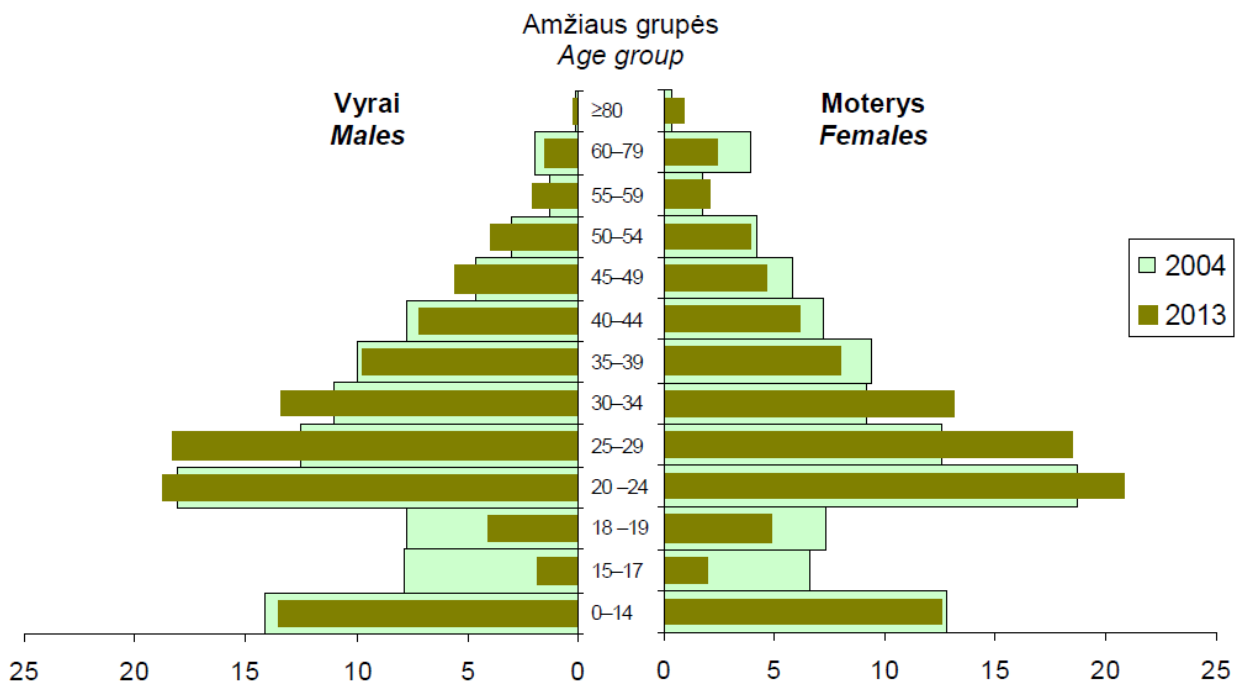

17pav. Darbingo amžiaus emigrantai pagal buvusį užimtumą ir amžiaus grupes 2013

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Kaip matyti iš paveikslo, 82 proc. emigrantų, prieš išvykdami nedirbo vienerius metus ir ilgiau, o likę 18 proc. prieš išvykdami dirbo. Galima daryti prielaidą, kad emigraciją galėjo sąlygoti nedarbo lygis, gyventojai neturėjo pragyvenimo šaltinio, pajamų, todėl tai privertė juos emigruoti.

18 paveiksle pavaizduota, kiek ir kokios lyties gyventojų išvyko iš Lietuvos pagal amžių 2004 ir 2013 metais. 2013m. kas antras emigrantas buvo 20–34 metų amžiaus. 2013 m. penktadalį (19,8 proc.) visų emigrantų sudarė 20–24 metų amžiaus žmonės, 18,4 procento – 25–29 metų amžiaus, 13,2 procento – 30–34 metų amžiaus (2012 m. – atitinkamai 20,5, 20, 12,3 proc.). Emigravusių vaikų iki 18 metų amžiaus skaičius šiek tiek padidėjo – nuo 5,8 tūkst. 2012 m. iki 5,9 tūkst. 2013 m., pagyvenusiųjų (65 metų amžiaus ir vyresnių) – atitinkamai nuo 488 iki 674.

18pav. Emigrantai, deklaravę išvykimą pagal lytį ir amžių

Šaltinis: LR statistikos departamento duomenys

Taigi viso per 2004–2013 m. iš Lietuvos emigravo 220,1 tūkst. (50,1 proc. visų emigrantų) vyrų ir 219,4 tūkst. (49,9 proc.) moterų. Šiuo laikotarpiu vyrų emigravo 0,7 tūkst. daugiau negu moterų.

Apibendrinant galima teigti, kad analizuojant turimus statistinius duomenis, galima teigti, kad 1990 – 1993 m. didžiausi emigraciniai srautai buvo į Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir kitas buvusias Sovietų Sąjungos respublikas (vyro repatriacija), o nuo 1994 m. – į Vakarų valstybes. Šiuo metu pagrindinės emigrantų tikslo šalys – Didžioji Britanija, Vokietija, Airija, Ispanija, Norvegija. Emigruoti į Jungtines Karalystes ir Airiją skatina ne tik liberali ekonomika, santykinai aukšti atlyginimai, pasaulinės kalbos mokėjimas, bet ir susiformavę socialiniai tinklai, palengvinantys emigraciją. Pažymėtina, kad iš Lietuvos emigruoja daugiausia jauni 20 – 34 metų darbingo amžiaus

žmonės, tad Lietuva pirmiausia praranda amžiumi bei išsilavinimu pačią intelektualiausių bei darbingiausių žmonių grupę – jaunimą. Galime teigti, jog jauno, darbingo amžiaus emigrantų skaičiaus didėjimas ateityje gali turėti įtakos demografiniams bei ekonominiams šalies procesams. Pažymėtina, kad emigracijos mastai daugiau atspindi statistines migracijos apskaitos problemas negu realius procesus – einamojoje statistikoje fiksuojama tik legalūs/deklaruojami išvykimo iš šalies atvejai. Šiuo metu egzistuojančios teisinės normos (pvz., privalomas gyvenamosios vietos deklavimas) nors oficialiai ir įpareigoja, bet iš tikrųjų neskatina pranešti apie savo išvykimą iš Lietuvos bei buvimą užsienyje. Kai kurios kitos teisinės normos arba gaunamos pašalpos/lengvatos Lietuvoje netgi, atvirkščiai, skatina migracijos fakto slėpimą. Tikslinga analizuoti ir identifikuoti emigracijos iš Lietuvos priežastis, kurias tyrė ir analizavo daugelis Lietuvos mokslininkų, išskyrė už migracijos politiką atsakingos valstybės institucijos.

4.2. Emigracijos iš Lietuvos priežasčių identifikavimas

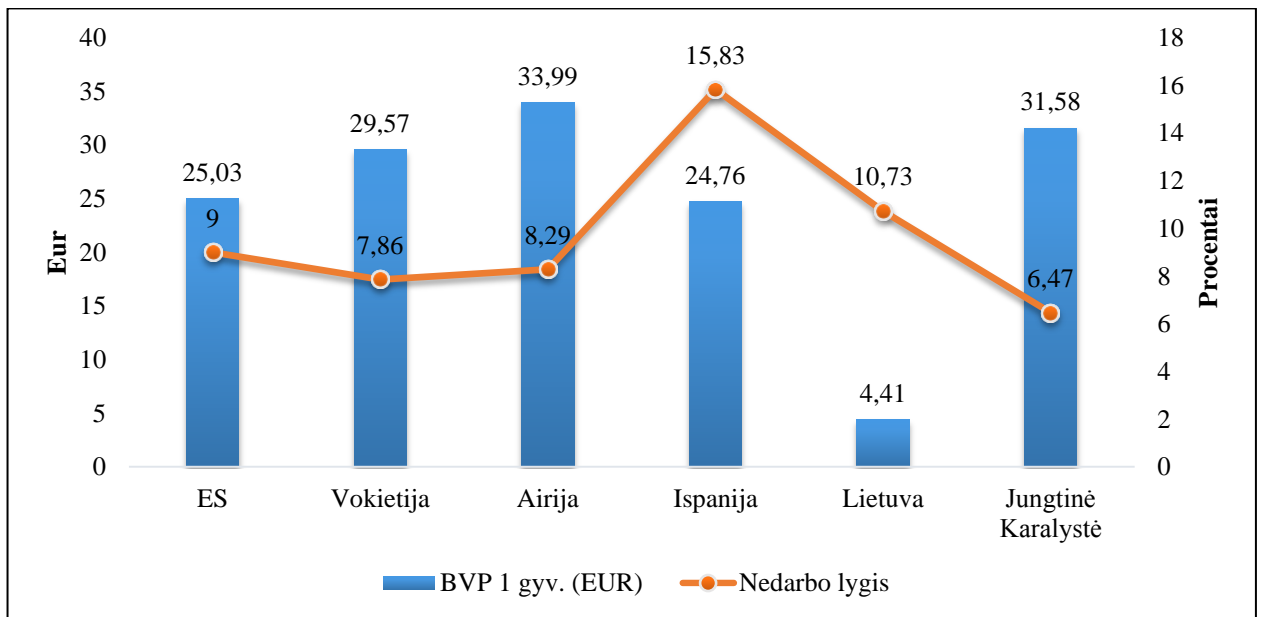
Kaip išsiaiškinta teorinėje darbo dalyje, pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos sprendimui migruoti, skirstomi į keturias grupes, iš kurių objektyviai įvertinti galima tik traukos ir stūmimo veiksniai. Tai yra ekonominiai, demografiniai, socialiniai, politiniai, geografiniai ir kiti veiksniai.

Emigracijos priežasčių analizė atliekama analizuojant pagrindines emigracijos tikslo šalis nuo 2004 m., nes būtent Lietuvai prisijungus prie ES pasikeitė pagrindinės emigracijos tikslo šalys. Vertinama, kas traukia emigrantus kitose šalyse, ir kas išstūmė emigrantus iš Lietuvos. 2004–2013 m. pagrindinėmis emigracijos tikslo šalimis galima įvardyti šias Europos šalis: Jungtinę Karalystę (40,82 proc.), Airiją (12 proc.), Vokietiją (6,95 proc.), Norvegiją (5 proc.), Ispaniją (4,42 proc.). Taip pat nemaža dalis Lietuvos gyventojų (6,49 proc.) išvyko ir į Jungtines Valstijas.

Anot Karalevičienės ir Matuzevičiūtės (2009), „BVP, tenkantis vienam gyventojui (eurais), nedarbo lygis (proc.), metinės neto pajamos (eurais), minimalus darbo užmokestis (eurais) gali būti įvardijami kaip pagrindinės ekonominės emigracijos masto didėjimą lemiančios priežastys“. Analizuojant minėtų rodiklių kitimo tendencijas 2004–2013 m. matyti, kad visi išskirti makroekonominiai rodikliai Lietuvoje buvo kur kas mažesni nei analizuojamų ES valstybių narių, išskyrus nedarbo lygį, kuris 2005–2008 m. buvo mažesnis už ES valstybių narių vidurkį (žr. 19 pav.). 2004–2013 m. BVP dalis, tenkanti vienam gyventojui, Lietuvoje vidutiniškai siekė 4,41 mln. euro. Palyginus su ES vidurkiu matyti, kad Lietuvoje BVP dalis, tenkanti vienam gyventojui, buvo 20,62 mln. eurų mažesnė. Lyginant Lietuvos ir kitų emigracijos tikslo šalių situaciją matyti, kad BVP, tenkančio vienam gyventojui, dalis buvo dar mažesnė (pvz., palyginti su Airija, Lietuvoje BVP vienam gyventojui buvo mažesnis 29,58 mln. eurų, palyginti su Jungtine Karalyste – 27,17 mln. eurų). Lyginant Lietuvos, Europos Sąjungos ir pagrindinių emigracijos tikslo šalių nedarbo lygį matyti, kad 2004–2013 m. Lietuvoje nedarbo lygis buvo 1,73 procentinio punkto mažesnis už bendrą Europos

Sąjungos nedarbo lygio vidurkį. Palyginus Lietuvos nedarbo lygį su emigracijos tikslo šalimis nustatyta, kad 2004–2013 m. nedarbo lygis Lietuvoje buvo mažesnis nei Ispanijoje. Smarkiai iš ES konteksto išsiskyrė ir Lietuvos metinės vieno gyventojų neto pajamos (t. y. pajamos atskaičius visus mokesčius) – jos 2004–2013 m. buvo net 13874,25 euro mažesnės nei bendras ES vidurkis. Analizuojamų emigracijos tikslo šalių metinės vieno gyventojų neto pajamos gerokai viršijo lietuvių metines pajamas (pvz., asmens, gyvenančio Jungtinėje Karalystėje, metinės neto pajamos 2004–2013 m. buvo 19222,45 euro didesnės nei Lietuvoje). Nors Lietuvoje minimalus darbo užmokestis 2004–2013 m. nuolat didėjo ir 2013 m. siekė 289,62 euro, išliko mažiausias iš visų analizuojamų emigracijos tikslo šalių ir 2013 m. buvo 662,82 euro mažesnis nei bendras Europos Sąjungos minimalaus darbo užmokesčio vidurkis.

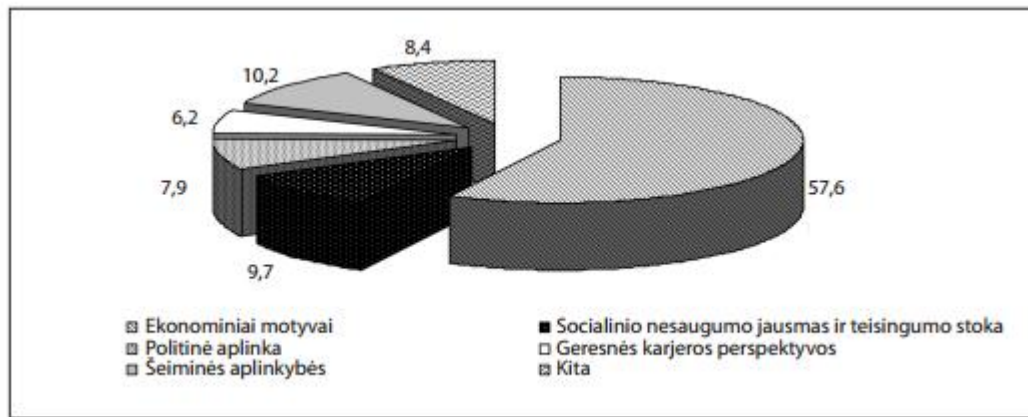

19pav. Vidutinis nedarbo lygis ir bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui (eurais) 2004 – 2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Galima teigti, kad situacija Lietuvoje 2004–2013 m., palyginti su pagrindinėmis tikslo šalimis, nagrinėtų makroekonominių rodiklių kontekste buvo blogiausia. Galima daryti prielaidą, kad tokia ekonominė situacija sąlygojo Lietuvos piliečių sprendimą emigruoti, tikintis geresnių ekonominių ir socialinių gyvenimo sąlygų.

Rudžinskienė ir Paulauskaitė (2014) atliko tyrimą, siekiant išsiaiškinti pagrindines emigracijos priežastis ir nustatė, kad tai sąlygojo ekonominiai motyvai, t.y. palyginti mažas darbo užmokestis, aukštas nedarbo lygis, bloga ekonominė situacija Lietuvoje. Tokią emigracijos priežastį nurodė 57,6 proc. apklausoje dalyvavusių emigrantų (žr. 20 pav.). Vadinasi, daugelis išvykstančiųjų siekia turėti geresnes ekonomines ir socialines gyvenimo sąlygas.

20pav. Emigrantų pasiskirstymas pagal išvykimo priežastis (proc.)

Šaltinis: Rudžinskienė R., Paulauskaitė L. 2014. Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai. Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, Nr. 9, p. 72

Anot Rudžinskienės ir Paulauskaitės (2014, p. 72 - 73), respondentai įvardijo tokias išvykimo priežastis: „socialinio nesaugumo jausmas ir teisingumo stoka (9,7 proc.), Lietuvos politinė aplinka (7,9 proc.), geresnės karjeros perspektyvos užsienio šalyse (6,2 proc.), šeiminės priežastys (10,2 proc.) ir kitos priežastys (8,4 proc.)“. Respondentai anot autorių, „kaip kitas emigracijos priežastis įvardijo: netinkamą darbdavių elgesį su darbuotojais, naujos darbo ir gyvenimo patirties įgijimą, naujų kalbų mokymąsi, išvykti įkalbėjo užsienyje gyvenantys draugai ir artimieji, naujų kultūrų ir šalių pažinimą, religinį ir kultūrinį netolerantiškumą Lietuvoje“ (Rudžinskienė, Paulauskaitė, 2014, p. 73). Apklausoje dalyvavusių emigrantų Rudžinskienė ir Paulauskaitė (2014) teiravosi, ar jie ketina grįžti į Lietuvą. „Daugiau nei pusė respondentų (54 proc.) teigė, kad šiuo metu grįžti neplanuoja. 33 proc. apklausoje dalyvavusių emigrantų sakė, kad į Lietuvą grįžtų, jeigu pagerėtų ekonominės ir socialinės sąlygos. 13 proc. emigrantų nurodė, kad negrįš gyventi į Lietuvą“ (Rudžinskienė, Paulauskaitė, 2014, p. 73).

Rudžinskienė ir Paulauskaitė, remiantis anketinės apklausos rezultatais sudarė hipotetinį Lietuvos emigranto portretą, kuris padeda identifikuoti pagrindinius emigranto bruožus. Hipotetiškai autorės teigia, kad tai „šiuolaikinis emigrantas (nesvarbu, kurios lyties) yra jaunas, 24–29 metų ammuo. Emigrantas – kvalifikuotas asmuo, turintis specialųjį vidurinį arba aukštąjį išsilavinimą. Kvalifikacijos požiūriu jis gali būti priskiriamas prie kvalifikuotų darbuotojų arba aukštos profesinės kvalifikacijos specialistų. Tačiau emigrantas iki išvykimo neturėjo darbo vienus metus ir ilgiau. Pažymėtina, kad šiuolaikinis emigrantas dažniausiai (47 proc.) nebuvo susituokęs, o jo sprendimą emigruoti daugeliu atvejų implikuoja ekonominiai motyvai (57,6 proc.)“ (Rudžinskienė, Paulauskaitė, 2014, p. 73).

Taigi dauguma gyventojų išvyksta dėl ekonominių priežasčių, tačiau tyrimai rodo, kad sprendimą emigruoti lemia ir kiti veiksniai: socialinis nesaugumas, teisingumo trūkumas, netikėjimas ateitimi, prastas darbdavių požiūris į darbuotojus, geresnės karjeros galimybės užsienyje.

Siekiant nustatyti emigracijos iš Lietuvos priežastis, buvo tikslinga analizuoti, ar emigrantų skaičiaus kitimui daro reikšmingą įtaką pasirinkti makroekonominiai lygmeniai – ekonominiai, demografiniai rodikliai bei buvo nustatomas ryšys tarp priklausomojo kintamojo Y, kuris šiuo atveju tai emigrantų skaičius ir nepriklausomi kintamieji. Visų pirma, pateikiami visi nagrinėjami, tyrimo metodikoje išvardyti veiksniai ir jų skaitinės charakteristikos (statistiniai duomenys pateikti 2 priede, rezultatai – 5 lentelėje) – vidurkiai, dispersijos, vidutiniai standartiniai nuokrypiai, kurie buvo apskaičiuojami naudojant EXCEL funkcijas: *AVERAGE*, *VAR*, *STDEV*.

5 lentelė. Pasirinktųjų nepriklausomųjų kintamųjų Xn skaitinės charakteristikos

		Suma	Vidurkis	Dispersija	Kvadratinis nuokrypis
Y	Emigrantų skaičius	439537,0	43953,7	286879455,6	16937,5
X ₁	Gyventojų skaičius laikotarpio pabaigoje, tūkst.	31448,8	3144,9	22405,2	149,7
X ₂	Užimtų gyventojų skaičius, tūkst.	13549,4	1354,9	7100,7	84,3
X ₃	Bedarbių skaičius, tūkst.	1622,4	162,2	4600,2	67,8
X ₄	Nedarbo lygis, proc.	107,2	10,7	20,7	4,6
X ₅	Ilgalaikis nedarbo lygis, proc.	46,2	4,6	5,9	2,4
X ₆	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	18320,8	1832,1	150708,7	388,2
X ₇	Bendrasis vidaus produktas to meto kainomis, mln. Lt	965121,0	96512,1	358840672,3	18943,1
X ₈	15 – 64 m. užimtųjų gyventojų skaičius, tūkst.	106644,2	10664,4	461679,9	679,5
X ₉	Jaunimo nedarbo lygis, proc.	215,8	21,6	91,3	9,6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Pažiūrėję į 5 lentelę matyti, jog vidutinis metinius emigrantų skaičius nuo 2004 – 2013 sudarė apie 43954 asmenis per analizuojamojo laikotarpio dešimtmetį. Standartinis kvadratinis nuokrypis, parodantis emigrantų sklaidą analizuojamuoju laikotarpiu, yra labai tolimas emigrantų vidurkiui. Analizuojant pasirinktųjų nepriklausomųjų Xn kintamųjų standartinius nuokrypius nuo jų aritmetinių vidurkių, matyti, kad visų nepriklausomųjų kintamųjų Xn standartiniai nuokrypiai nuo vidurkių yra mažesni, o tai rodo, kad šių rodiklių kitimai arba svyravimai analizuojamuoju laikotarpiu buvo mažesni nei emigracijos tempų kitimai. Taip pat galima pažymėti, kad mažiausia sklaida per ketvirtį tarp nagrinėjamų veiksnių yra ilgalaikio nedarbo lygio (X₅), kurio vidutinis standartinis nuokrypis sudaro apie penkiasdešimt antrąją dalį vidurkio, tai reiškia, kad šio rodiklio tempai per visą analizuojamąjį laikotarpį buvo nežymiausi.

Apskaičiuotų koreliacijos koeficientų ir statistikos t reikšmės su visais nepriklausomais kintamaisiais Xn pateikiamos 6 lentelėje.

6 lentelė. Koreliacijos koeficientai ir statistikos t reikšmės

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
Koreliacijos koeficientas r	-0,25	-0,56	0,72	0,71	0,69	0,01	0,12	0,54	0,67
t lentelinis	0,73	1,91	2,93	2,85	2,69	0,01	0,34	1,81	2,55
t _{kr} kritinis	2,22	2,22	2,22	2,22	2,22	2,22	2,22	2,22	2,22

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip matyti iš 6 lentelės, apskaičiuotos statistikos t reikšmės, ne visų dešimties nagrinėjamų veiksnių, yra didesnės už t_{kr} reikšmę, o tik X₃(bedarbių skaičius, tūkst.), X₄(nedarbo lygis, proc.),

X_5 (ilgalaikis nedarbo lygis, proc.) ir X_9 (jaunimo nedarbo lygis, proc.). Galima teigti, kad tarp šių nepriklausomųjų kintamųjų yra stochastinę priklausomybę ir jie yra reikšmingi analizuojant emigracijos procesą. Egzistuoja teigiamas tiesinis ryšys tarp emigrantų skaičiaus (Y), ir išskirtų nepriklausomų kintamųjų. Tai reiškia, kad didėjant emigrantų skaičiui, didėja ir nepriklausomų kintamųjų reikšmės bei atvirkščiai, mažėjant emigrantų skaičiui, mažėja ir nepriklausomų kintamųjų reikšmės. Didžiausią poveikį emigracijai iš Lietuvos turi bedarbių skaičiaus ir nedarbo lygio pokyčiai. Vos keliais procentiniais punktais mažiau įtakos turi ilgalaikis nedarbo ir jaunimo nedarbo lygio pokyčiai. Mažiausiai su emigrantų skaičiumi koreliavo darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (Lt) ir bendrasis vidaus produktas to meto kainomis (Lt).

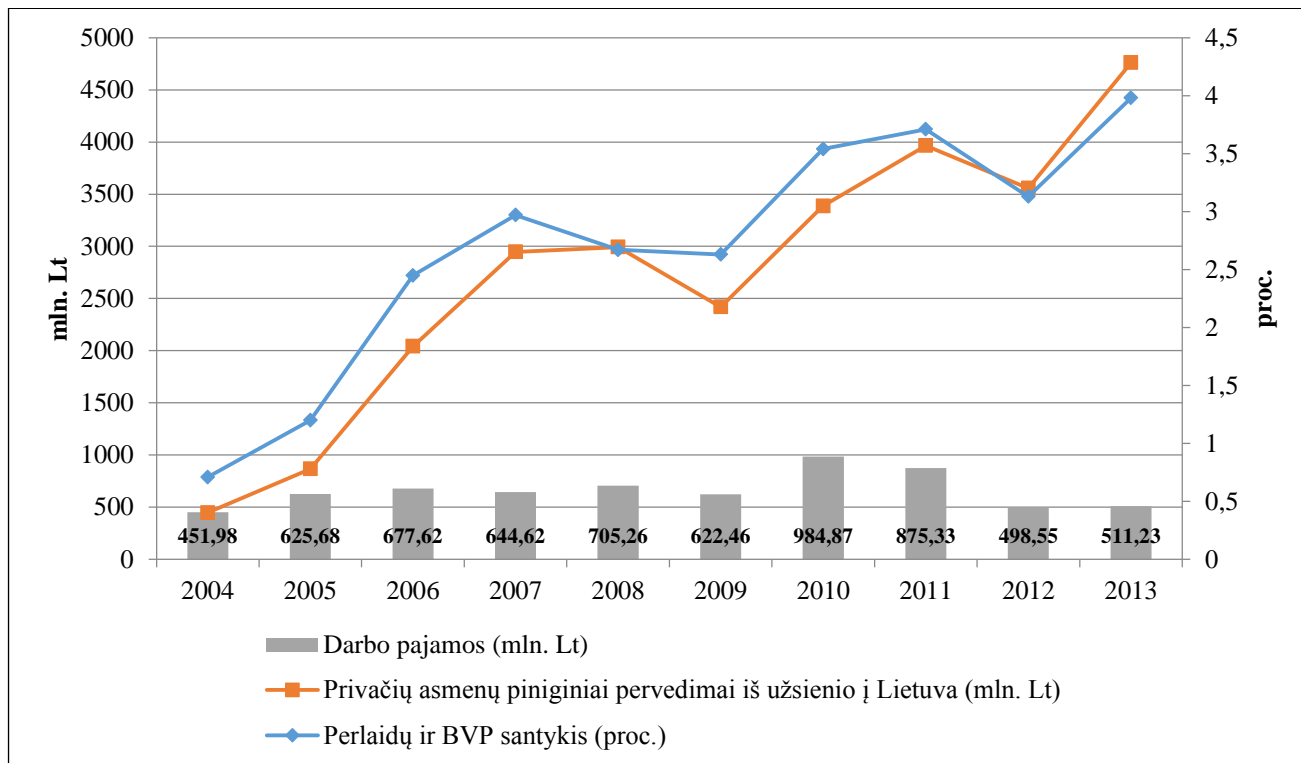
Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos sprendimui migruoti, skirstomi į traukos ir stūmimo veiksnius, ekonominius, demografinius, socialinius, politinius ir geografinius veiksnius. BVP, tenkantis vienam gyventojui (eurais), nedarbo lygis (proc.), metinės neto pajamos (eurais), minimalus darbo užmokestis (eurais) gali būti įvardijami kaip pagrindinės ekonominės emigracijos masto didėjimą lemiančios priežastys. Situacija Lietuvoje 2004–2013 m., palyginti su pagrindinėmis tikslo šalimis, nagrinėtų makroekonominių rodiklių kontekste buvo blogiausia. Tokia ekonominė situacija sąlygojo Lietuvos piliečių sprendimą emigruoti, tikintis geresnių ekonominių ir socialinių gyvenimo sąlygų. Atlikti tyrimai rodo, kad sprendimą emigruoti lemia ir kiti veiksniai: socialinis nesaugumas, teisingumo trūkumas, netikėjimas ateitimi, prastas darbdavių požiūris į darbuotojus, geresnės karjeros galimybės užsienyje. Pasitelkus koreliacinę analizę, patvirtinti tyrimų ir statistinių duomenų analizių rezultatai, kad ekonominiai, socialiniai veiksniai turi įtakos emigracijos procesams. Nustatyta, kad Lietuvos gyventojai išvyksta dėl ekonominių priežasčių (bedarbių skaičiaus ($r=0.72$), nedarbo lygio ($r=0.71$), ilgalaikio nedarbo lygio ($r=0.69$), jaunimo nedarbo lygio ($r=0.67$)).

4.3. Emigracijos pasekmių analizė

Kaip teigia Beržinskienė ir kt. (2009, p. 72), „migracija Lietuvos ekonomikai ir socialinei raidai atsiliepiama dvejopai. Migracijos procesas keičia gyventojų skaičių, jų struktūrą, turi įtakos darbo jėgos dydžiui (tiek užimtųjų, tiek bedarbių)“. Autorė pabrėžia, kad „iš ekonominės pusės emigrantų piniginiai pervedimai bei sezoninės ir trumpalaikės migracijos darbo pajamos sąlygoja vartojimą ir ekonomikos augimą“ (Beržinskienė ir kt., 2009, p. 72).

Vertinant Lietuvos valstybės patiriamus ekonominius ir socialinius nuostolius ir gaunamą naudą dėl šalyje vykstančių emigracijos procesų, remiamasi Motiekos ir kt. (2006), Blebienės (2006), Sipavičienės (2006) išskirtais migracijos teigiamais ir neigiamais poveikiais. Gaunama ekonominė nauda analizuojant „grįžtančių“ pinigų srautus. Ekonominiai nuostoliai analizuojami remiantis valstybės sektoriaus pajamomis.

„Grižtantys“ pinigų srautai. „Grižtantiems“ pinigų srautams yra priskiriamos darbo pajamos (sezoninė ir trumpalaikė migracija) ir privačių asmenų piniginės perlaidos iš kitų šalių. Docquier ir Marfouk (2005, p. 111) teigė, kad „grįžtantis migrantų finansinis kapitalas dažniausiai sudaro gana didelę šalies bendrojo vidaus produkto dalį“. Šiuo atveju grįžtantis migrantų finansinis kapitalas – privačių asmenų piniginiai pervedimai ir darbo pajamos (žr. 21 pav.).

21pav. Darbo pajamos ir privačių asmenų piniginiai pervedimai 2004–2013 m

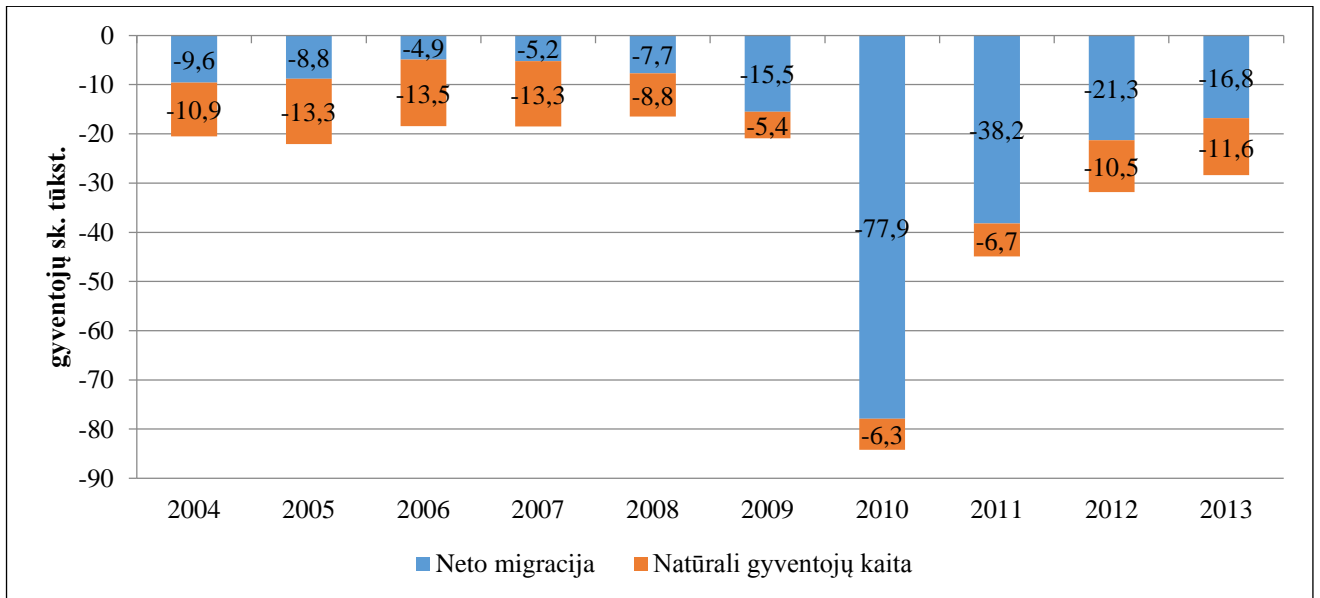
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

2013 m. piniginės perlaidos iš privačių asmenų sudarė 4,7 mlrd. Lt, kad sudaro apie 4 proc. Lietuvos BVP. Lyginant 2013 m su 2012 m. rezultatus, tai privačių asmenų perlaidos išaugo beveik 30 proc. Nors paprastai perlaidos yra skirtos vartojimo išlaidoms, tačiau ekonominio nuosmukio ir krizės metu, šios piniginės lėšos padėjo išgyventi ekonominio nuosmukio pasekmes (sumažėjęs darbo užmokestis, darbo praradimas, kas sąlygojo mažesnes pajamas). Būtina pažymėti, kad privačių asmenų piniginės perlaidos turi ir neigiamą aspektą, jog neinvestuojant šių lėšų, atsiranda grėsmė priprasti prie perlaidų ir prarandama motyvacija dirbti ir užsidirbti viską savo paties darbu ir jėgomis. Taigi 21 paveiksle pateikiami bendri duomenys apie privačių asmenų piniginius pervedimus, taip pat išskaičiuotas pervedimų santykis su bendroju vidaus produktu. Apskaičiuota, kad darbo pajamos bendroje privačių asmenų piniginių pervedimų iš užsienio į Lietuvą struktūroje sudaro apie 0,8 proc. BVP, tai beveik 4 kartus mažiau už bendrų perlaidų rezultatus. Apskaičiuotas privačių asmenų piniginių pervedimų iš užsienio santykis su BVP, kuris lygus 2,69 proc. Taip pat iš paveikslo matyti, kad perlaidų ir darbo pajamų apimtys augo (išskyrus 2009 m. ir 2012 m.). 2005 m. buvo stebimas

ypatingas didelis augimo šuolis. Tai nulėmė Lietuvos įstojimas į ES. 2009 m. pervedimai sumažėjo 19,2 proc., darbo pajamos – 0,12 proc. 2012 m. pervedimai sumažėjo 10,3proc., darbo pajamos – 43 proc., 2013 m. pervedimai didėjo 33,8 proc., darbo pajamos augo – 2,54 proc. Šios tendencijos siejamos su ekonominio nuosmukio poveikiu ir padariniais, nepastoviomis darbo pajamomis, kintančiomis perlaidų apimtimis, Lietuvos ekonominės padėties priklausymas nuo ekonominių ciklų. Įvertinus 2004–2013m. „grįžtančių“ pinigų srautus remiantis teigiamu poveikiu sukuriama produktui galima daryti prielaidą, kad dėl šių piniginių srautų padidėjo perkamoji galia, taip pat vartojimas ir padidino bendrąjį nacionalinį produktą. Dėl „grįžtančių“ piniginių srautų Lietuvos valstybė 2004–2013m. kasmet gavo ekonominės naudos už 2,73mlrd. litų. Pabrėžtina, kad ši ekonominė nauda Lietuvos valstybei vertinama tik skaičiuojant oficialias darbo pajamas ir privačių asmenų pinigines perlaidas. Jeigu būtų įmanoma įvertinti ir nedeklaruotų piniginių pervedimų ir darbo pajamų apimtis, valstybės patiriama nauda dėl vartojimo ir perkamosios galios didėjimo taip pat didėtų, todėl, kad dalis asmenų, siekdami išvengti mokesčių, nedaro oficialių piniginių perlaidų, o pinigus perduoda kitais būdais, pavyzdžiui, per draugus, pažįstamus, kurjerius. Čia išryškėja ir neigiami „grįžtančių“ piniginių srautų padariniai, t. y. nedeklaruoti piniginiai pervedimai ir darbo pajamos didina Lietuvos šešėlinės ekonomikos apimtis.

Valstybės sektoriaus pajamos. Visiems aiškiai suprantama, kad emigrantai, palikdami šalį išsiveža valstybės pajamas. Kadangi daugiausia išvyksta darbingi asmenys (20 – 64 m.), daroma prielaida, kad jie visi galėjo gauti vidutinį darbo užmokestį (pagal LR statistiko departamento duomenis), ir nuo to užmokesčio galėjo mokėti gyventojų pajamų mokestį (15 proc.). Per analizuojamą laikotarpį, vidutinis darbo užmokesčio dydis keitėsi, keitėsi per tą laikotarpį ir gyventojų pajamų mokestio dydis 2009 m. Pasirinkta apskaičiuoti, kiek gi pajamų prarado Lietuva 2013 m. Vidutinis bruto darbo užmokestis 2013m. buvo 2231,7 Lt, pajamų mokestis nuo 2013m. buvusio vidutinio atlyginimo siekė 334,76 Lt. Laikantis prieš tai įvardytos prielaidos galima teigti, kad Lietuvos valstybė dėl vieno 2013m. emigravusio 20–64 metų žmogaus per mėnesį patyrė apie 334,76 Lt nuostolių. Turint omenyje 20–64 metų emigravusių žmonių skaičių, kuris siekė 30582 asmenis, galima daryti prielaidą, kad Lietuvos biudžetas per vieną 2013m. mėnesį potencialiai negavo 8,53mln. Lt, o per visus 2012 m. – apie 102,37mln. Lt.

Poveikis demografijai .Gyventojų Lietuvoje mažėja, ir per analizuojamą laikotarpį, šis sumažėjimas siekia 12,56 proc. Gyventojų mažėja dėl keleto priežasčių: natūrali gyventojų kaita ir mechaninė kaita, arba kitaip neto migracija. Tiek natūrali kaita, tiek mechaninė kaita per analizuojamą laikotarpį buvo neigiama. 22 paveiksle pateikiama kaip kito 2004 – 2013 m. neto tarptautinė migracija ir, kokia buvo natūrali gyventojų kaita.

22pav. Neto tarptautinė migracija ir natūrali gyventojų kaita 2004 – 2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Remiantis 22 paveiksle pateiktais duomenimis galima teigti, kad neigiama neto migracija 2013 m. nulėmė 41proc. bendro gyventojų skaičiaus mažėjimo, o kitus 59proc. lėmė neigiama natūrali gyventojų kaita. Įvertinus imigrantų ir emigrantų srautus galima teigti, kad dėl neigiamos neto migracijos Lietuvos valstybė per dvylika metų „neteko“ apie 205,9 tūkst. gyventojų (vidutiniškai apie 20,59 tūkst. asmenų per metus). Dėl natūralios kaitos gyventojų skaičius per tuos pačius metus sumažėjo 103 tūkst. asmenų (vidutiniškai 10,3 tūkst. asmenų per metus). Taigi galima teigi, kad dėl migracijos Lietuva per 10 metų neteko apie 6proc. šalies gyventojų..

R. Rudžinskienė ir L. Paulauskaitė (2014), atlikusios Lietuvos gyventojų emigracijos priežasčių ir padarinių šalies ekonomikai tyrimą, išskyrė sritis, ir kokį poveikį jiems turėjo migracija.

7 lentelė. Migracijos poveikis Lietuvos ekonomikai ir socialinei raidai

	Teigiamas poveikis	Neigiamas poveikis
Darbo jėgai ir darbo rinkai	<ul style="list-style-type: none"> – Nedarbo lygio mažėjimas. – Migrantų grįžimas įgijus naujos darbinės patirties. – Naujų kvalifikacijų ir technologijų taikymo galimybės. 	<ul style="list-style-type: none"> – Staigus atlyginimų kilimas sektoriuose, iš kurių nuteka reikalinga darbo jėga. – Darbo jėgos trūkumo didėjimas. – Neužpildytų darbo vietų daugėjimas. – Specialistų ir aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojų bei darbininkų skaičiaus Lietuvoje mažėjimas.
Sukuriamam produktui	<ul style="list-style-type: none"> – „Grįžtantys“ pinigų srautai. – Padidėjusi perkamoji galia ir vartojimas (padidėjus darbo pajamoms, gaunamoms iš užsienio ir privačių asmenų piniginių pervedimų iš užsienio į Lietuvą). 	<ul style="list-style-type: none"> – Mažėjantis tam tikrų gamybos sektorių (žemės ūkio, statybų, lengvosios pramonės), pagrįstų pigia darbo jėga, našumas ir sukuriamas produktas. – Bendras sukuriamo produkto mažėjimas. – Mažėjantis didelio našumo ir technologijos imlaus produkto kūrimo potencialas. – Mažėjanti gamyba. – Mažėjančios investicijos.
Biudžetui ir pinigų srautams	<ul style="list-style-type: none"> – „Grįžtantys“ pinigų srautai. – Kaupiamas kapitalas tolesnei ekonominei plėtrai. 	<ul style="list-style-type: none"> – Socialinio draudimo einamojo finansavimo mažėjimas. – Tuo atveju, kai, norint išvengti

	<ul style="list-style-type: none"> – Mažėjantis socialinės paramos poreikis, dėl to mažėja ir valstybės išlaidos. – Investicijų grįžimas 	<ul style="list-style-type: none"> apmokestinimo, „grįžtantys“ pinigų srautai yra slepiami, jie prisideda prie šešėlinės ekonomikos augimo. – Prarandamos lėšos, kurios buvo investuotos į žmonių išsilavinimą ir specialistų parengimą, todėl atsiranda nauja našta valstybei, t. y. naujų specialistų rengimas.
Ekonomikos modeliui	<ul style="list-style-type: none"> – Atsiranda spaudimas kurti patrauklesnes darbo sąlygas ir siūlyti konkurencingesnius atlyginimus siekiant išlaikyti darbuotojus. – Atsiranda spaudimas persiorientuoti iš mažo našumo ir pigia darbo jėga besiremiančios ekonomikos į didelio našumo ir aukštosiomis technologijomis pagrįstą ekonomiką. 	<ul style="list-style-type: none"> – Regionų ekonominės raidos netolygumų didėjimas. – Mažėjantis inovacinis potencialas. – Mažėjantis investicinis patrauklumas.
Demografijai	<ul style="list-style-type: none"> – Teigiamas poveikis nenurodomas. 	<ul style="list-style-type: none"> – Gyventojų skaičiaus mažėjimas. – Gyventojų senėjimas. – Gimstamumo mažėjimas. – Mišrių santuokų skaičiaus didėjimas.
Socialiniams ryšiams	<ul style="list-style-type: none"> – Kitokio socialinio gyvenimo patirtis. – Transnacionalinių bendruomenių kūrimasis ir transmigracijos formavimasis. 	<ul style="list-style-type: none"> – Trūkinėjantys ar išvis nutraukiami ryšiai su kilmės šalimi
Kultūrai	<ul style="list-style-type: none"> - Naujų kultūrų pažinimas 	<ul style="list-style-type: none"> – Potencialių vartotojų pasitraukimas iš Lietuvos sumažina kultūrinės infrastruktūros plėtrą. – „Protų švaistymas“ (jis atsiranda, kai emigravę kultūros kūrėjai ima dirbti nekultūrinio pobūdžio darbus).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis R. Rudžinskiene, L. Paulauskaitė (2014), E. Motiekos, M. Adomėno, J. Daniliausko (2006), A. Blebienės (2006), A. Sipavičienės (2006) nurodomais migracijos padariniais ekonomikai ir socialinei raidai

Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad emigracija gali turėti ir teigiamų ir neigiamų pasekmių, ir šios pasekmės gali būti kiekybiškai ir kokybiškai išmatuotos.

Remiantis magistrinio baigiamojo darbo autorės atlikta koreliacine analize, atliekama regresinė analizė, kurios tikslas, atskleisti, kaip priklausomai, nuo pasirinktų nepriklausomųjų kintamųjų ateityje kis emigrantų skaičius. Gauti rezultatai atskleis, kaip šie nepriklausomieji kintamieji, lems emigrantų skaičių 2014 – 2016 m.

Siekiant tiksliau prognozuoti emigrantų skaičiaus pokyčius buvo naudojamas daugianarės regresijos metodas. Stebint emigracijos skaičiaus (Y) ir tik X₃(bedarbių skaičiaus, tūkst.), X₄(nedarbo lygio, proc.), X₅ (ilgalaikio nedarbo lygis, proc.) ir X₉(jaunimo nedarbo lygio, proc.) pokyčius nustatyta, kad determinacijos koeficientas lygus 0,62. Tai reiškia, kad lieka 38 proc. neanalizuotų veiksnių, bet prognozė pakankamai patikima (r = 0,78). Sudaryta daugianarės regresijos lygtis:

$$y_{(x_3, x_4, x_5, x_9)} = 11193.072 + 905.35X_3 - 5169.81 X_4 + 1064.91 X_5 - 2946.86 X_9 \quad (2)$$

Remiantis šia formule, 2014 m. emigrantų skaičius iš Lietuvos turėtų siekti 32415 gyventojų, 2015 m. –35362,32 gyventojų, 2016 m. –38309,18 gyventojų. Remiantis LR statistikos departamento

duomenimis (mėnesiniai emigrantų iš Lietuvos pokyčiai), 2014 m. iš Lietuvos išvyko 38471 gyventojas, nors AB „Swedbank“ ekonomistas N. Mačiulis prognozavo, kad emigrantų skaičius 2014 m. sieks tik 10 tūkst. gyventojų. Galima teigti, kad pateikti skaičiavimai daugiavarės regresijos būdu yra patikimi ir buvo 84proc.tikslūs.

Nepakanka tik apskaičiuoti emigracijos pasekmes, tikslinga pateikti, koks migracijos politikos vaidmuo likviduojant emigracijos priežastis, ir/ar mažinant pasekmių poveikį šalies ekonomikai, demografiniams pokyčiams, regioninei ekonominei politikai, politiniams sprendimams.

Viena didžiausių problemų sprendžiant migracijos politikos klausimus yra migracijos politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų koordinavimo trūkumas, funkcijų dubliavimasis, įgyvendinamų priemonių persidengimas, taip trūksta bendrų veiksmų, programų, strategijų emigracijos trūkumams likviduoti. Taip nutinka todėl, kad kiekviena institucija dirba jos kompetencijai priskirtoje srityje. Taip pat tarp institucijų yra nepakankama komunikacija, siekiama atsikratyti atsakomybės spręsti įvairias opias problemas ir nukreipiama spręsti jas kitoms institucijoms.

Būtina pažymėti, kad iki pat 2007 m. migracijos politika nebuvo reglamentuota nei viename dokumente, nebuvo išskirti migracijos politikos tikslai, uždaviniai ar net veiklos priemonės. 2007 m. LR Vyriausybė pateikė LR Seimui patvirtinti Ekonominės migracijos reguliavimo strategiją (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2008 metų plano patvirtinimo“, 2007). Strategijos programos tikslas – siekti, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvos Respublikoje nepritrūktų darbo jėgos, ir išvengti neigiamų migracijos proceso pasekmių. Pačios strategijos rengimo tikslas – atsižvelgiant į esamą ekonominės migracijos būklę Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir pasaulyje (nuo to priklauso ir migrantų, atvykstančių į Lietuvą verstis ekonomine veikla, skaičius, struktūra ir panašiai), nustatyti ilgalaikius ekonominės migracijos politikos tikslus ir prioritetus, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvoje nepritrūktų darbo jėgos ir būtų išvengta kitų neigiamų šio proceso pasekmių. Taip pat šioje strategijoje buvo numatyta:

- turėtų būti vengiama pernelyg tiesmuko išvykusiųjų skatinimo grįžti į Lietuvą;
- valstybės vykdoma politika turėtų nepamiršti ir nedidinti skirties tarp išvykusiųjų ir grįžusiųjų/pasilikusiųjų Lietuvoje;
- valstybė turėtų skatinti ryšių su Lietuva išlaikymą;
- turėtų būti labiau pabrėžiami ir kultūriniai/socialiniai, ne tik ekonominiai aspektai;
- itin svarbu visas valstybės pastangas palaikyti ryšius su išvykusiaisiais ar skatinti jų grįžimą intensyviai viešinti;
- turėtų būti neapsiribota viešiniu ir informavimu, tačiau taip pat imtasi valstybės paslaugų tobulinimo.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija savo ruožtu paruošė sąrašą ir informavo visuomenę apie daugiau nei šimtą deficitinių specialybių. Reaguodama į tai, 2008 m. gruodžio mėnesį Vyriausybė patvirtino ir Lietuvos imigracijos politikos gaires. Taip buvo užbaigti kurti migracijos (apimančios imigraciją ir emigraciją) procesų valdymo strateginiai dokumentai arba, kitaip tariant, buvo nustatyta kuo migracijos srityje Lietuva vadovausis.

Nors ekonominės migracijos valdymo strategija buvo ruošta 2007 m., tačiau paskutinį kartą tikslinta 2008 m. pradžioje. 2014 m. LR Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo. Gairėse nagrinėjami šie migracijos politikos klausimai: emigracija ir grįžtamoji migracija, imigracija, užsieniečių integracija, prieglobstis (tarptautinė apsauga), kova su neteisėta migracija, taip pat klausimai, susiję su institucine sąranga, skirta formuoti ir įgyvendinti migracijos politiką, institucijų, susijusių su migracijos politikos formavimu ir įgyvendinimu, dalyvavimu plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą.

Deja, nei 2007 metų strategijoje, nei 2014 m. gairėse nėra jokių emigracijos procesų sąsajų su ekonomine krize, ekonominiu nuosmikiu, jaunimo nedarbo lygio augimo, užimtumo lygio mažėjimo, išaugusio emigrantų skaičiaus, dėl darbo rinkoje esančio vakuumo.

Pažymėtina, kad, valstybės kišimasis į bet kurią sritį, taip pat skatinant sugrįžti emigravusius asmenis – pirmiausia galima pateisinti tada, kai ji nuosekliai ir efektingai įgyvendinama. Siekiant sumažinti emigracijos srautus, valdžia turėtų imtis jai paveikių sričių. Valstybės migracijos politika ir priimami sprendimai turi būti orientuoti ne į trumpalaikį efektą ir poveikį, tačiau į ilgalaikį poveikį. Tikslinga gerinti gyventojų pragyvenimo lygį, sudaryti palankias sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui, užtikrinti šalies finansinį stabilumą. Nes tik ilgalaikės poveikio priemonės ir jų įgyvendinimas gali turėti didžiausią įtaką emigracijos srautų mažinimui. Taip pat reikia siekti didinti Lietuvos gyventojų pajamas, nes būtent pajamų trūkumas ir yra pagrindinė emigracijos priežastis, kurią nulėmė nedarbas, mažas darbo užmokestis, dideli mokesčiai bei kt. Siekiant sumažinti kapitalo emigraciją, tikslinga mažinti verslo ir darbo santykių reguliavimą, skatinti smulkaus ir vidutinio verslo veiklos aplinką, skatinti asmenis versti individualia veika, mažinti mokesčius. Kaip teigia Butkus ir Matuzevičiūtė (2009), „emigracija tiesiogiai priklauso nuo šalies bendros ekonominės situacijos ir tol, kol egzistuos pragyvenimo lygio bei pajamų skirtumai, tol išliks paskatos emigruoti. Svarbiu uždaviniu tampa gerinti bendrą ekonominę situaciją“. Autoriai tęsia, kad „reikia, kad pagerėtų Lietuvoje gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygos ir butis, kad būtų sudaromos sąlygos normaliam gyvenimui ne tik stipriems individams, bet ir visuomenės atstumtiesiems, pvz., pensininkams, vienišoms motinoms, našlaičiams. Valstybė turėtų nebandyti skirti pinigų emigrantų susigrąžinimui, bet spręsti šalies problemas“ (Butkus, Matuzevičiūtė, 2009).

Taip Lietuvoje būtina švietimo reforma. Nes dėl nelanksčios švietimo sistemos, kuri silpnai reaguoja į darbo rinkos pokyčius, skatinamas struktūrinis nedarbas, t.y. trūksta tam tikrų sričių

specialistų, arba kokybiškų specialistų, uždamos įvairios studijų programos, kurios yra reikalingos, tačiau nesurenka reikiamą studentų skaičių. Be to, Lietuvos aukštosios mokyklos, lyginant su užsienio universitetais, sunkiai konkuruoja dėl studijų kokybės, galimybių. Be to, viešas finansavimas ir didelis priimamų studentų skaičius nesutampa su darbo rinkos tendencijomis. Taigi formuojant grįžtamosios migracijos politiką, ypatingas dėmesys turėtų būti kreipiamas aukštos kvalifikacijos specialistų ir studentų, baigusiu aukštąsias mokyklas užsienyje, grįžimui skatinti – informuoti juos apie galimybes (ir sudaryti tokias galimybes) dalyvauti mokslinėje veikloje ar net inicijuoti mokslo tiriamuosius projektus. Būtina pagalvoti ir apie specialias ilgalaikes „protų susigrąžinimo“ programas, tačiau kartu nediskriminuojant vietinių mokslo darbuotojų. Čia dėmesys turėtų būti kreipiamas ne tik ir ne tiek į fizinių jų susigrąžinimą, kiek bandant juos įtraukti į Lietuvai svarbių projektų įgyvendinimą.

Šalies mokslinė ir ekonominė veikla turėtų būti nukreipiama į bendrus valstybės poreikių tenkinimą ir gyventojų gyvenimo lygio didinimą. Būtent tai ir turėtų būti pagrindas migracijos politikoje, nes augant pajamoms, gerėjant pragyvenimo lygiui, būtų sustabdytas ne tik „proto nutekėjimas“, tačiau šalį nepaliktų jauni, darbingi gyventojai, kurie ne tik uždirba pajamas valstybei, tačiau ir skatina teigiamą natūralią kaitą šalyje.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos gyventojai ne itin žino, kaip mažinti emigracijos mastus. Tam reikalingi valstybės institucijų ir akademinės visuomenės tyrimai. Valstybė, per migracijos politikos priemones, neturėtų skatinti emigrantų susigrąžinimą, tai neišspręsti Lietuvos mechaninės kaitos problemų ir iš to kylančių pasekmių. Norint gerinti pragyvenimo lygį, tam reikalingos palanki šalies aplinka ir tinkamos sąlygos. Turėtų būti siekiama didinti Lietuvos gyventojų pajamas, taip likviduojant pagrindinę emigracijos priežastį. Šiam tikslui pasiekti reikalingas verslo ir darbo santykių reguliavimas, suteikti asmenims užsiimti individualia veikla, ar skatinti smulkųjų ir vidutinį verslą, neapkraunant juos mokesčiais, sudarant kuo palankesnes sąlygas dirbti ir užsidirbti šalies vidaus rinkoje. Tikslinga reformuoti šalies švietimo sistemą, socialinės apsaugos sistemą. Nes būtent šių sistemų nelankstumas, biurokratizmas nulemia jaunų žmonių požiūrį į valstybę, skatina jų nusivylimą ir siekį ieškoti geresnių gyvenimo sąlygų kitose šalyse. Pažymėtina, kad būtina keisti ne tik visuomenės požiūrį į emigracijos priežastis, ir to išplaukiančias pasekmes, tačiau atkreipti ir valstybės veikėjų požiūrį, skatinti efektyviau spręsti šio reiškinių padarinius.

IŠVADOS

1. Atlikus teorinę emigracijos priežasčių ir pasekmių analizę paaiškėjo, kad emigraciją veikia įvairūs veiksniai, kurie perauga į konkrečias emigracijos priežastis. Gyventojų judėjimą iš šalies lemia šie makrolygio veiksniai: šalių ekonominio išvystymo lygiai, gyvenimo lygio skirtumai, darbo užmokesčio (pajamų) dydžio skirtumai, užimtumo ir nedarbo lygiai šalyse, valstybės ir vietinės valdžios verslo sąlygų, mokesčių politika; bei mikrolygio veiksniai: amžius, išsilavinimo lygis, šeiminei padėtis, migracijos atstumas, kalbos barjeras, žinios apie šalį. Kilę veiksniai individo ar šalies požiūriu, transformuojasi į kiekybiškai išmatuojamas emigracijos priežastis. Emigraciją aiškinančios teorijos, savo ruožtu, pagrindžia vienokį ar kitokį judėjimą (t.y. emigracijos rūšį), jų priežastingumą, galimą poveikio kryptį. Galiausiai, procesą charakterizuoja – pasekmės, kurios gali būti trumpalaikės, ilgalaikės, teigiamos arba neigiamos. Kiekvienu tiriamu ir analizuojamu atveju, skirsis veiksniai, priežastys ir pasekmės.
2. Atliktus Lietuvos gyventojų emigraciją lemiančių priežasčių tyrimą, nustatyta, kad Lietuvos gyventojai išvyksta dėl ekonominių priežasčių (bedarbių skaičiaus ($r=0.72$), nedarbo lygio ($r=0.71$), ilgalaikio nedarbo lygio ($r=0.69$), jaunimo nedarbo lygio ($r=0.67$)). Tačiau atlikti tyrimai rodo, kad sprendimą emigruoti lemia ir kiti veiksniai: socialinis nesaugumas, teisingumo trūkumas, netikėjimas ateitimi, prastas darbdavių požiūris į darbuotojus, geresnės karjeros galimybės užsienyje. Emigrantai išvyko į tikslo šalis, nes situacija Lietuvoje 2004–2013 m., palyginti su pagrindinėmis tikslo šalimis, nagrinėtų makroekonominių rodiklių kontekste buvo blogiausia.
3. Identifikuoti emigracijos padariniai Lietuvoje, kurie atskleidė, kad jauno, darbingo amžiaus emigrantų skaičiaus didėjimas ateityje gali turėti įtakos demografiniams bei ekonominiams šalies procesams. Prognozuojama, kad 2014 – 2016 m. iš Lietuvos emigruos 106 tūkst. gyventojų, kas sudarys 3,56proc. nuo visų Lietuvos gyventojų. Valstybė turėtų nebandyti skirti pinigų emigrantų susigrąžinimui, bet spręsti šalies problemas. Būtina pasiekti tam tikrą ekonominės gerovės lygį, sukurti grįžimui palankias sąlygas. Emigracija tiesiogiai priklauso nuo šalies bendros ekonominės situacijos – kol egzistuos pragyvenimo lygio bei pajamų skirtumai, tol išliks paskatos emigruoti. Todėl būtina sudaryti sąlygas Lietuvos gyventojams gauti didesnes pajamas, taip šalinant pagrindinę valstybės priemonėmis pasiekiamą migracijos priežastį. Šiam tikslui pasiekti reikia mažinti verslo ir darbo reguliavimą, sudaryti galimybes žmonėms patiems lengviau verstis ir mokėti mažesnius mokesčius bei galimybę uždirbti. Reformuoti socialinės apsaugos ir švietimo sistemas, kaip vienas iš svarbiausių sričių įtakojančių žmonių požiūrį į valstybę. Ir aišku, kad reikia stengtis pakeisti plačiosios visuomenės, politikų ir kitų valstybės veikėjų požiūrį į šią problemą bei stengtis kuo efektyviau spręsti šio reiškinio padarinius.

REKOMENDACIJOS

Pateikiami siūlymai emigracijos problemai spręsti:

- sukurti palankesnes sąlygas gyventi Lietuvoje. Tai apima ne tik Lietuvos gyventojų darbo užmokesčio dydžio augimą, tačiau ir verslo aplinkos gerinimą, mokesčių mažinimą, materialinių investicijų šalyje skatinimą.
- žmoniškųjų išteklių kokybės gerinimas. Lietuvos reikalinga švietimo sistema, kuri nedidintų struktūrinį nedarbą Lietuvoje, o lanksčiai reaguotų į darbo rinkos pokyčius. Darbo rinkoje yra apstu socialinių mokslų studijų studentų, tačiau maža įvairių specialistų, kurie dirba statybų inžinerijos, geodezijos, elektronikos srityje, taip trūksta amatininkų, pagalbinių darbininkų, gydytojų, apskaitininkų ir pan.
- sudaryti galimybes Lietuvos gyventojams gauti didesnes pajamas. Nepakanka dirbdintai pakelti minimalų atlyginimą, ar nurodyti verslininkams didinti gyventojams darbo užmokestį. Gyventojų pajamų augimas turi būti proporcingas verslo ir valstybės pajamų augimui. Sudarius palankias sąlygas verslui, šis turės daugiau apyvartinių lėšų, kurias galės skirti darbo užmokesčiui didinti, investicijoms. Valstybė savo ruožtu turėtų mažinti valstybės tarnautojų skaičių, kurių funkcijos dubliuojasi, perduoti dalį savo funkcijų privačiam sektoriui.
- darbo / karjeros Lietuvoje perspektyvų gerinimas. Ne tik jaunimas, bet ir vyresnio amžiaus gyventojai siekia karjeros, tačiau Lietuvoje trūksta mokymosi programų, kurios būtų orientuotos ne tik į darbuotojų motyvavimą, tačiau suteiktų galimybę stažuotis užsienio šalyse, „parvežti“ į Lietuvą užsienio patirtį.
- gerinti verslumo sąlygas, smulkaus verslo plėtrai, mažinti jo reguliavimą. Turi būti siekiama, gerėjant ekonominei situacijai šalyje, grąžinti 18 proc. PVM mokesčio dydį, taip pat suteikti PVM mokesčio lengvatas sezoniniam verslui. Skatinti mažųjų bendrijų steigimą, mažinti individualios veiklos reguliavimą.
- naikinti šešėlinį verslą ir mokesčių slėpimą. Pernelyg didelis veiklos reguliavimas, veiklos apmokestinimas didina šešėlinio verslo mastą, verslininkai vengia mokėti mokesčius, pasinaudoja įstatymų spragomis, siekiant nemokėti mokesčius. Aktyvi VMĮ veikla, siekiant reguliuoti darbinius santykius, verslininkų kvietimas pasiaiškinti, kodėl nekeliami darbuotojams atlyginimai, kodėl neinvestuojama į veiklos plėtrą, sukelia įtampą.
- sąlygų kelti jaunų šeimų gerovę ir didinti gimstamumą sudarymas. Lietuvoje mažai dėmesio skiriama šeimų politikai. Valstybė neremia jaunų šeimų, nesudaro sąlygų mamoms tinkamai auginti vaikus ir grįžti į darbo rinką. Dabartinė socialinių išmokų sistema, atrodo turėtų

skatinti mamas grįžti į darbo rinką, tačiau nesudaro sąlygų mažiems vaikams lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas, kurių ne tik trūksta, tačiau ir jų materialinė bazė yra sena.

- didinti investicijas į mokslą ir tyrimus. Lietuva inovacijų srityje yra viena labiausiai atsilikusių ES. Nors Lietuvoje veikia mokslo tyrimų centrai, tačiau jų finansavimas yra ribotas. Tačiau čia turėtų investuoti ne tik valstybė, būtina kelti susidomėjimą ir tarp verslų atstovų, siūlyti jiems inovacijas, kad šie parduotų idėjas, prekes ir paslaugas ne tik vidaus, tačiau ir tarptautinėje rinkoje. Turėtų būti suteikiama pagalba dirbantiems Lietuvoje ir grįžusiems iš užsienio mokslininkams Lietuvoje plėtoti mokslinę veiklą;
- Lietuvos valdžios korupcijos / biurokratizmo naikinimas. Korupcijos lygis ir biurokratizmas trukdo tinkamai reformuoti viešąjį sektorių, tačiau ir mažina gyventojų pasitikėjimą valstybės institucijomis.

LITERATŪRA

1. Aleshkovsky, I. A., Iontsev, V. A., Ivakhnyuk, I. (2014). *Migration. ValueInquiryBookSeries*, 276, 333–335.
2. Ambrozaitienė, D. (2005). Emigrantai: kiek jų ir kur išvyksta. *Mokslas ir gyvenimas*, 5, 10 – 12.
3. Atkočiūnaitė, V. (2002). Partnerystė gali įnešti svarų indėlį į vietos plėtrą, o jos vaidmenį geriausiai parodo atliekamos funkcijos.
4. Baršauskienė, V., Butkevičienė, E., Vaidelytė, E. (2008). *Nevyriausybinų organizacijų veikla*. Kaunas: Technologija.
5. Beržinskienė, D., Kairienė, S., Virbickaitė, R. (2009). Analysis of migration as the element of demographic changes in the European union context. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (15), 13–20.
6. Bučaitė, J., Ambotaitė – Mazeliauskienė, I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybinų organizacijų sąveikoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 13, 74 – 82.
7. Czaika, M., deHaas, H. (2013). Determinants of Migration to the UK [žiūrėta 2015 01 04]. Prieiga per internetą: http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/sites/files/migobs/Briefing%20-%20Determinants%20of%20Migration_0.pdf.
8. Čiarnienė, R., Kumpikaitė, V., Taraškevičius, A. (2009). Makroekonominių veiksnių poveikis žmonių migracijos procesams: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 553 – 559.
9. Damulienė, A. (2013). Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai. *Business systems and economics*, 3(1), 106 – 118.
10. Dapkus, M., Matuzevičiūtė, K. (2008). Lūkesčių įtaka emigracijai: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba*, 13, 343 – 349.
11. Daugeliene, R. (2007). The Peculiarities of Knowledge Workers Migration in Europe and the World. *Engineering Economics*, 3, 57–64.
12. Daunorienė, A., Stulgienė, A. (2009). Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 984–992.
13. Domarkas, V. (2005). Viešojo administravimo raidos aktualijos. *Viešojo politika ir administravimas*, 13, 7 – 14.
14. *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas*. 2009. Viešosios politikos ir vadybos instituto tyrimas. I etapo galutinė ataskaita [žiūrėta 2014 12 15]. Prieiga per internetą: http://www.academia.edu/1147647/VPVI_2009._Ekonomines_migracijos_reguliavimo_strategijos_vertinimas.
15. Frejka, T., Okolski, M., Sipavičienė, A. ir kt. (1998). Economic and social consequences of International population movements in Central and Eastern Europe in the early 1990's. *International Population Conference*, 1, 7–19.
16. Gruževskis, B. (2006). Lietuvos darbo migracijos iššūkiai. *Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Lietuvos Respublikos Seimo konferencijos medžiaga* (pp. 49 – 52). Vilnius: Valstybės žinios.

17. Gruževskis, B., Gražulis, V. (2009). Characteristics of Lithuanian Labour Market Policy Development. *Viešoji politika ir administravimas*, 28, 40–52.
18. Gustaitytė, V. (2007). Gyvenimas tarp dviejų šalių. *Kauno diena*, 43 [žiūrėta: 2014 10 14]. Prieiga per internetą: <<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/gyvenimas-tarp-dvieju-saliu-45209#.VNUaUNKUez4>>.
19. Guščinskienė, J. (2001). *Sociologijos įvadas: struktūrinės loginės schemos ir komentarai: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
20. Han, Y., Goetz S. J., Kim, T. L., Jeong Jae. (2013). *Growth & Change*. 44(3), p. 474–493.
21. *International Migration in Lithuania: causes, consequences, strategy*. (1997). Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas.
22. Janotka, M., Gazda, V., Horvath, D. (2013). Migration trends among regional clusters in Slovakia. *Engineering Economics*, 24(5), 437–446.
23. Janušauskas, A., Nedzinskas, E., Uleckas, A., Vepšta, P. (2009). Šiuolaikiniai migracijos procesai ir jų įtaka Lietuvos darbo rinkai. *Journal of Management*, 2 (14), 19–25.
24. Jasaitis, J. (2007). Naujausioji emigracija iš Lietuvos Jungtinėse Amerikos Valstijose: bendradarbiavimo paieškos. *Filosofija. Sociologija*, 18(4), 64 – 78.
25. Jeršovas, M., Sipavičienė, A. (2010). *Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje*. Europos migracijos tinklas. Tarptautinė migracijos organizacija. Lietuvos socialinių tyrimų centras. [žiūrėta: 2014 12 28]. Prieiga internete: <<http://www.emn.lt/uploads/documents/Darbo%20jegos%20migracija.pdf>>.
26. Jungtinių Tautų protokolo apibrėžimas. (2006). *Prekyba žmonėmis*. Prieiga per internetą: <<http://infocentras.iom.lt/lt/migracija---skaiciai-ir-likimai/prekyba-zmonemis/>>.
27. Karalevičienė, J., Matuzevičienė, K. (2009). Tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1(14), 143–151.
28. Kasnauskienė, G. (2006). *Demografijos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
29. Kazlauskienė, A., Rinkevičius, L. (2006). Lithuanian „Brain Drain“ sources: push and pull factors. *Engineering Economics*, 1(46), 27–37.
30. Kumpikaitė, V., Žičkutė, I. (2012). Darnus vystymasis emigracijos kontekste: Lietuvos atvejis. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 3 (32), 89 – 97.
31. Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Technologija. Kaunas.
32. Labanauskas, L. (2006). „Protų nutekėjimo“ problema Lietuvoje: medikų emigracija. *Filosofija. Sociologija*, 2, 27–34.
33. Lee, E. S. 2007. A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 45–57.
34. Leveckytė, E., Junevičius, A. (2014). Lietuvos migracijos politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu: patirtis ir tendencijos. *Viešoji politika ir administravimas*, 13(1), 149 – 162.
35. Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2006). *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*. [žiūrėta: 2015 01 28]. Prieiga per internetą: <www.lrinka.lt/uploads/files/dir16/16_0.php>.
36. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. *Žin.*, 2004 m. sausio 22 d. Nr. IX-196.
37. Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas. *Žin.*, 1998 m. liepos 2 d. Nr. VIII – 840, 2006, Nr. 141 – 5395.

38. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Žin.*, 1992, Nr. 33–1014.
39. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas. *Žin.*, 2003 m. gruodžio 22 d. Nr. IX-1940.
40. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892. *Žin.*, 1998, Nr. 66–1916; 2008, Nr. 46–1793; 2010, Nr., 123 – 6300.
41. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. 2011. Tarptautinė migracija [žiūrėta 2014 11 05]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1298>>.
42. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. 2013. Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija [žiūrėta 2014 12 15]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/637156/Pasaulio_lietuviu_bendr_Gyv_+tarpt_+migr_130509.pdf/48e90937-3bd1-4590-8aa6-68087cdf46dd>
43. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. 2014. Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija [žiūrėta 2015 02 02]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3032>>.
44. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1155. *Žin.*, 1998, Nr. 85–2378; 2008, Nr. 49–1827; 2009, Nr. 1144.
45. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291. *Žin.*, 2001, 24–794; 2008, Nr. 46–1722.
46. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas. *Žin.*, 1996 m. liepos 3 d. Nr. I-1428. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. vasario 14 d.
47. Marsella, A. J., Ring, E. (2003). Human Migration and Immigration: An Overview. In L. L. Adler and U. P. Gielen (Eds.). *Migration: Immigration and Emigration in International Perspective* (pp. 3–23).
48. Maslauskaitė, A., Stankūnienė, V. (2007). *Šeima abipus sienų. Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. Vilnius: Mokslo aidai.
49. Matonytė, I. (2002). Politika ir moters karjera. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2, 5–22.
50. Matonyte, I. 2004. Women in politics- „Europeanization“ of the Lithuanian parliament? Post-Accession in East Central Europe. The emergence of the EU 25. *Hungarian Center for Democracy Studies*, 197–214.
51. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 388. *Žin.*, 2000, Nr. 86–2639; 2008, Nr. 88–3538; 2011, Nr. 16 – 749.
52. Nacionalinės plėtros institutas. (2006). Ekonominės migracijos valdymas Lietuvoje: prioritetų nustatymas ir jų įgyvendinimo pasekmės [žiūrėta: 2015 01 28]. Prieiga per internetą: <http://66.249.93.104/search?q=cache:sQ4HocaegK8J:www.npi.lt/site/Failai/File/SSEG_ekonomines%2520migracijos_galutine.doc+darbo+%C4%97gos+migracija+Lietuvoje&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=3>.
53. Nazarovienė, D., Rastėnienė, A. (2009). Gyventojų migracija: problemos ir aktualijos. *Public Administration*, 1, 43 – 51.
54. Nevyriausybių organizacijų ir informacijos paramos centras. (2006). Lietuvos nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis. [žiūrėta: 2015 01

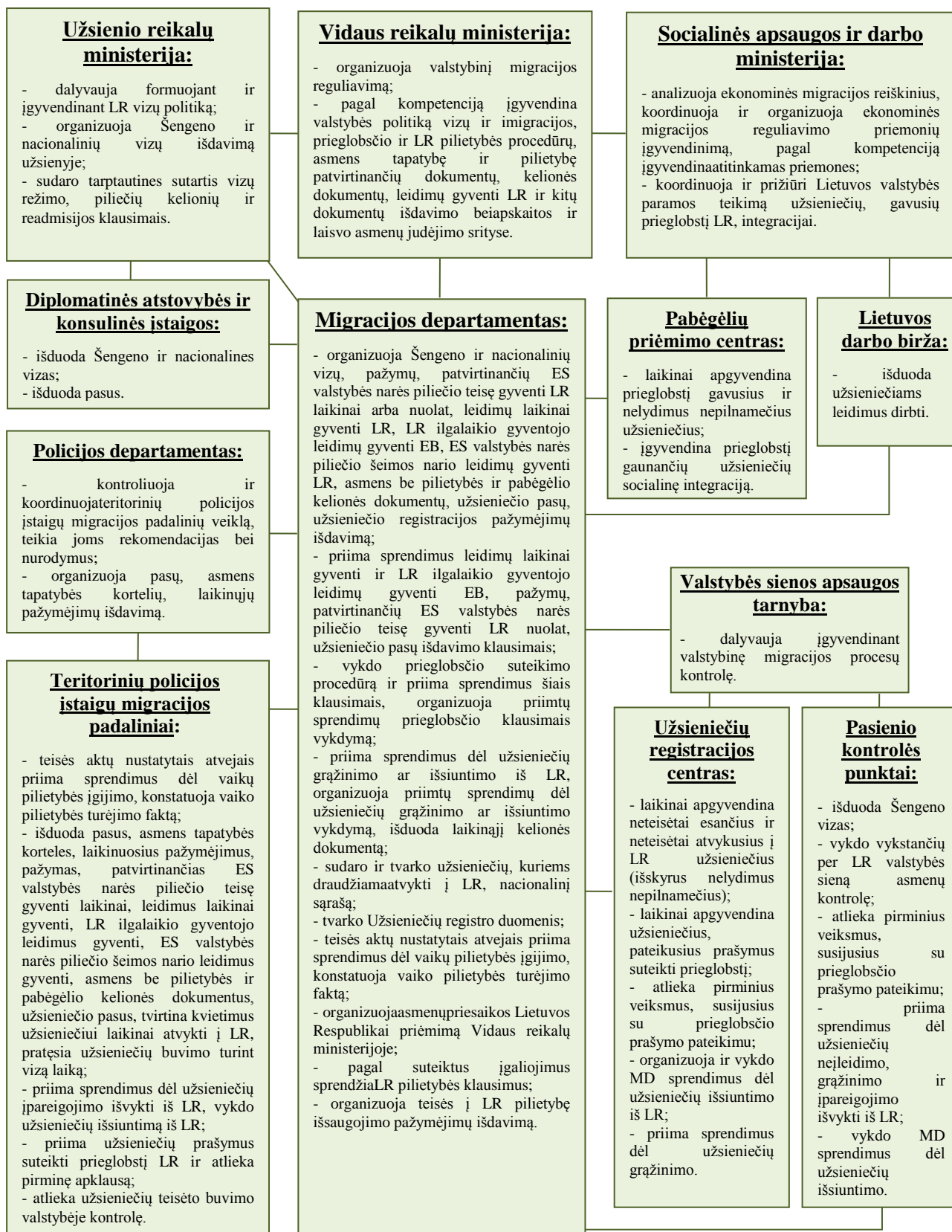
- 28]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_neyriausybinu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf>.
55. Okólski, M. (2001). *TraffickingInWomenintheBalticStates: Sociological Module*. Helsinki: InternationalOrganizationforMigration.
  56. Pabėgėlių priėmimo centro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. A1-234. *Žin.*, 2005, Nr. 102–3795; 2013, Nr. A1 – 594.
  57. Pavyzdiniai teritorinių policijos įstaigų viešosios policijos migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 5-V–403. *Žin.*, 2007, Nr. 99–4038.
  58. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98. *Žin.*, 2001, Nr. 10–294; 2009, Nr. 1231.
  59. Pukelienė, V., Glinskienė, R., Beržinskienė, D. (2007). Darbo jėgos migracija: globalinis aspektas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 2, 49 – 64.
  60. Raipa, A. (2008). Socialiniai pokyčiai ir naujos viešojo valdymo sistemos. *Socialinis darbas*, 7(1), 5 – 10.
  61. Rinkevičius, L., Kazlauskienė, A. (2006). Sociological Exploration of Migration Processes in Lithuania: Brain Drain or Brain Circulation. *Social sciences*, 4(54), 42 – 49.
  62. Rudzkienė, V. (2005). *Socialinė statistika: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
  63. Rudžinskienė, R., Paulauskaitė, L. (2014). Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 9, 62 – 78.
  64. Sipavičienė, A. (2006). *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė* [žiūrėta: 2015 01 17]. Prieiga per internetą: <<http://www.iom.lt/documents/A.Sipaviciene-migrac.pdf>>.
  65. Sipavičienė, A., Gaidys, V., Dobrynina, M. (2009). *Grįžtamoji migracija: teorinės išvalgos ir situacija Lietuvoje*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Europos migracijos tinklas, Socialinių tyrimų institutas.
  66. Stulgienė, A., Daunorienė, A. (2009). Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 984–992.
  67. Šavareikienė, D., Matuzienė, I., Žičkienė, S. (2005). Legali emigracija į Europos Sąjungą: motyvaciniai aspektai. *Socialiniai mokslai*, 1(5), 129–135.
  68. Šimanskienė, L., Paužuolienė, J. (2013). Emigracija Lietuvoje: priežastys ir pasekmės. *Region Formation & Development Studies*, 9, 146–156.
  69. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 1370. *Žin.*, 1998, Nr. 105–2914; 2003, Nr. 17–733.
  70. Urbonavičienė, I., Tvaronavičienė, M. (2008). Polinkis emigruoti: priežasčių paieška. *Business: Theory & Practice*, 9(4), 253–260.

71. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 194. *Žin.*, 2001, Nr. 18–556; 2008, Nr. 40–1459; 2011, Nr. 59.
72. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro nuostatai, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 4–1220. *Žin.*, 2008, Nr. 5–180.
73. Vijeikis, J. 2012. Emigracija iš Lietuvos – grėsmė šeimos vertybėms. *Management Theory & Studies for Rural Business & Infrastructure Development*, 30(1), 180–190.
74. Wejcman, Z. (2001). *Vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis – galimybės ir barjerai. Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė*. Vilnius.
75. Zlotnik, H. (2006). The theories of international migration, in *Demography. Analysis and Synthesis. Treatise in Population Studies*, 4, 1–4.

PRIEDAI

1 priedas

Migracijos politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos

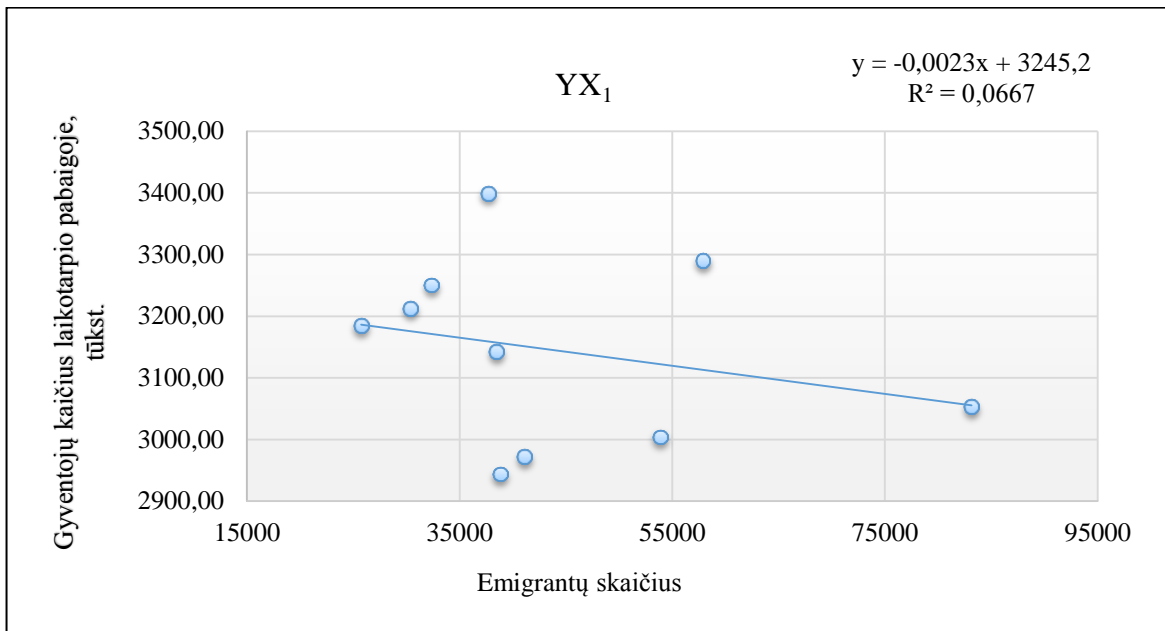

Makroekonominių rodiklių dinamika 2004 – 2013 m.

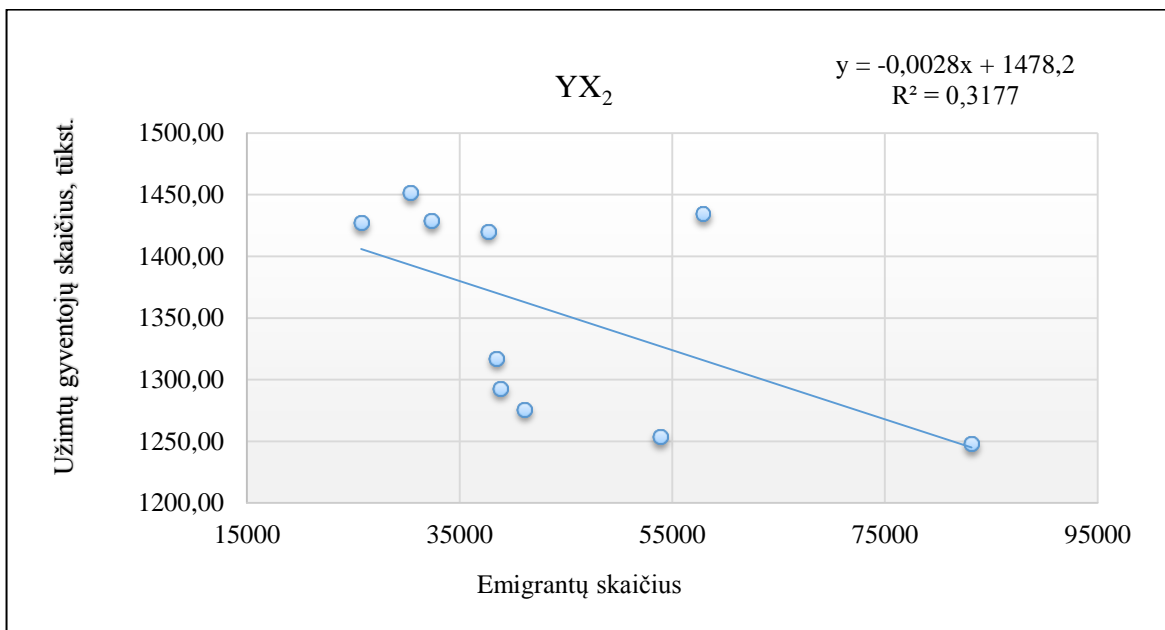
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Y	Emigrantų skaičius	37691	57885	32390	30383	25750	38500	83157	53863	41100	38818
X ₁	Gyventojų skaičius laikotarpio pabaigoje, tūkst.	3398,90	3289,8	3250	3212,6	3183,9	3142	3052,6	3003,6	2971,9	2943,5
X ₂	Užimtų gyventojų skaičius, tūkst.	1420,30	1434,4	1428,9	1451,5	1427,1	1317,4	1247,7	1253,6	1275,7	1292,8
X ₃	Bedarbių skaičius, tūkst.	173,40	130,3	87,7	64,4	88,3	210,6	270,4	228	196,8	172,5
X ₄	Nedarbo lygis, proc.	10,90	8,3	5,8	4,2	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8
X ₅	Ilgalaikis nedarbo lygis, proc.	6,10	4,5	2,5	1,4	1,3	3,3	7,4	8	6,6	5,1
X ₆	Darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	1149,30	1276,2	1495,7	1802,4	2151,7	2056	1988,1	2045,9	2123,8	2231,7
X ₇	Bendrasis vidaus produktas to meto kainomis, mln. Lt	63000,00	72517	83141	100272	112894	93001	96683	107891	115027	120695
X ₈	15 – 64 m. užimtųjų gyventojų skaičius, tūkst.	11225,5	11335,7	11268,7	11414,1	11213,3	10356,9	9829,3	9847,7	10002,6	10150,4
X ₉	Jaunimo nedarbo lygis, proc.	21,80	15,8	10	8,4	13,3	29,6	35,7	32,6	26,7	21,9

	Gyventojų skaičius laikotarpio pabaigoje, tūkst.	Užimtų gyventojų skaičius, tūkst.	Bedarbių skaičius, tūkst.	Nedarbo lygis, proc.	Ilgalaikis nedarbo lygis, proc.	Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	Bendrasis vidaus produktas to meto kainomis, mln. Lt	15 - 64 m. užimtųjų gyventojų skaičius, tūkst.	Jaunimo nedarbo lygis, proc.
Emigrantų skaičius	-0,26	-0,56	0,73	0,71	0,70	-0,01	-0,12	-0,54	0,68
Emigrantų skaičius 1 tūkst. gyventojų	-0,36	-0,64	0,76	0,76	0,73	0,08	-0,02	-0,62	0,72

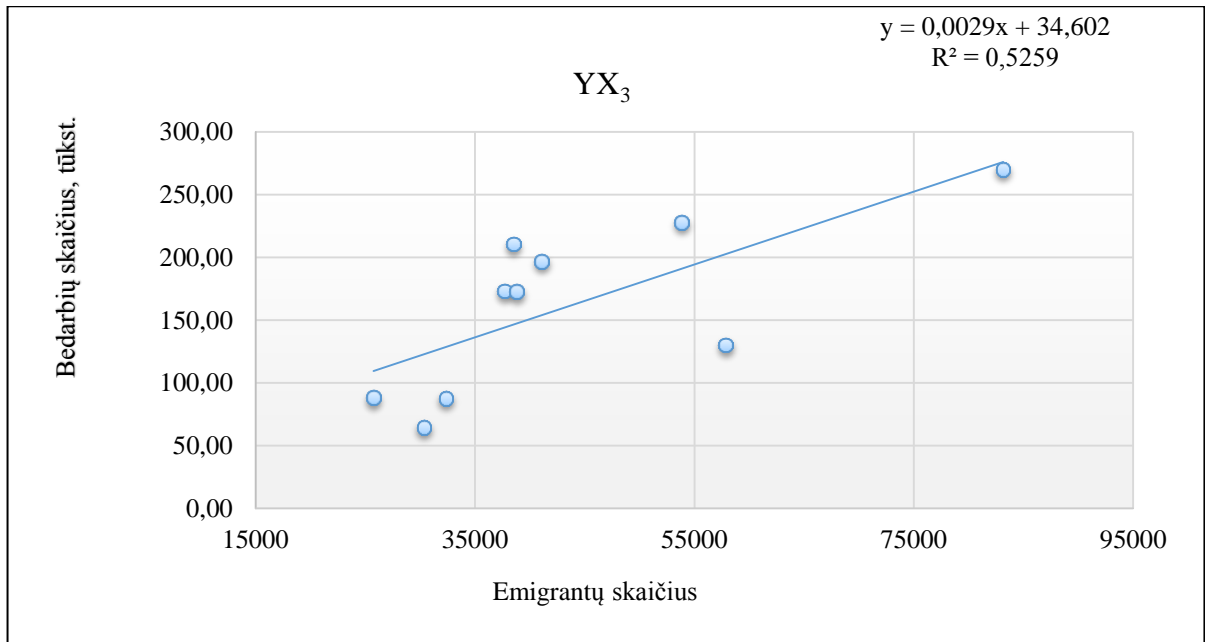
Y IR X PRIKLAUSOMYBIŲ GRAFIKAI

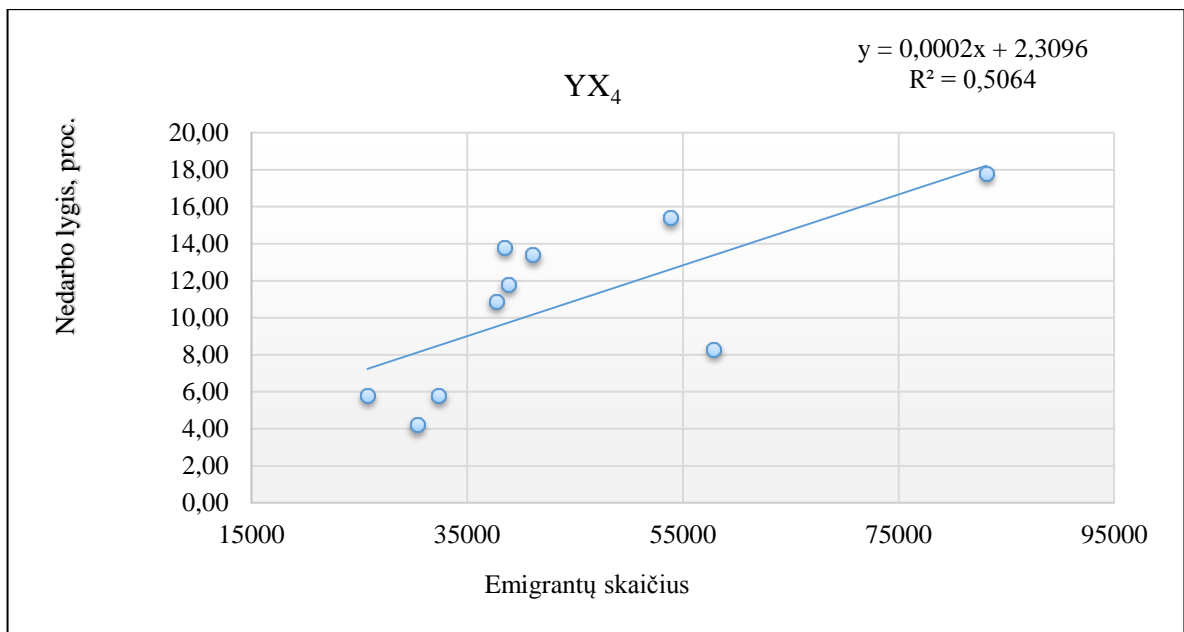
Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo gyventojų skaičiaus (tūkst.)

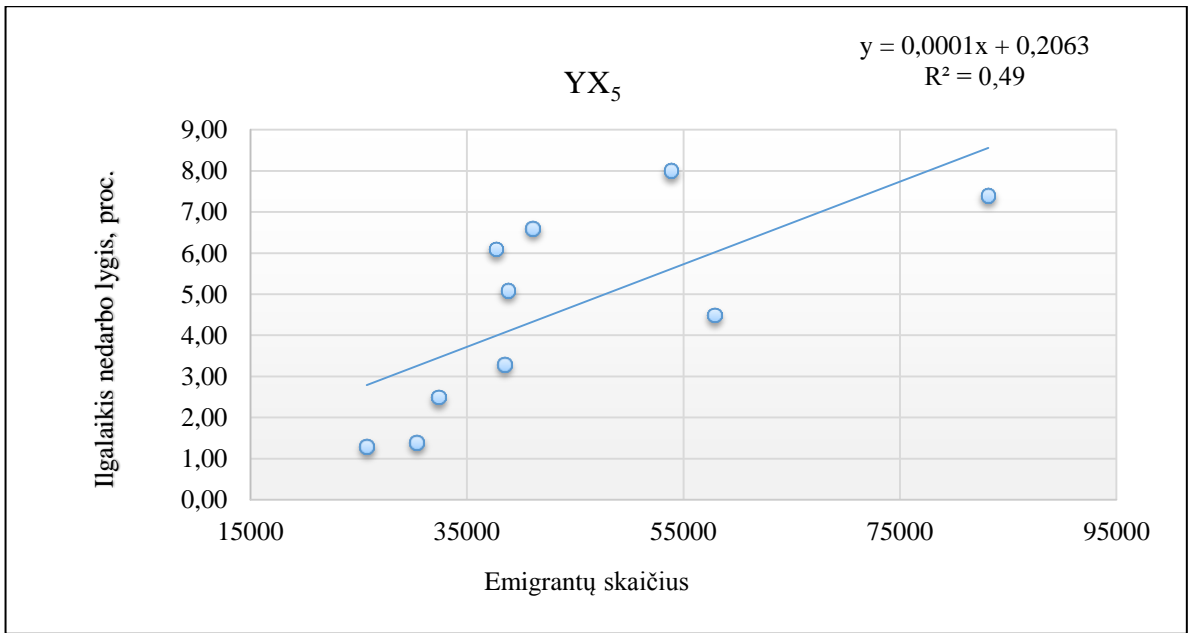
Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo užimtųjų gyventojų skaičiaus (tūkst.)

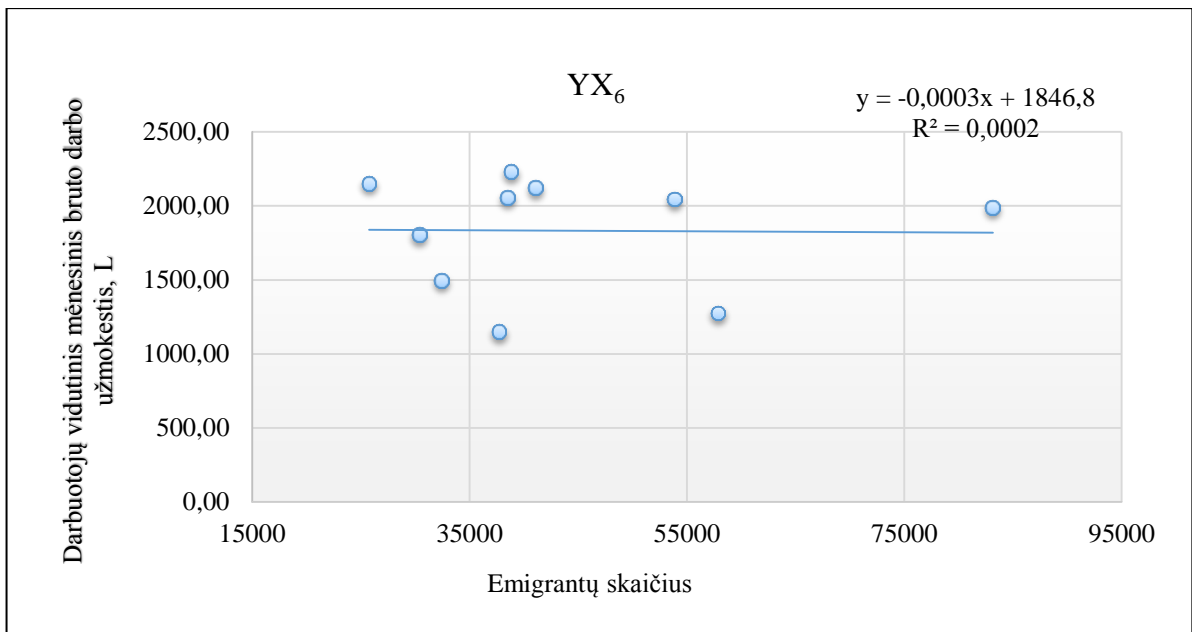
Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo bedarbių skaičiaus (tūkst.)

Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo nedarbo lygio (proc.)

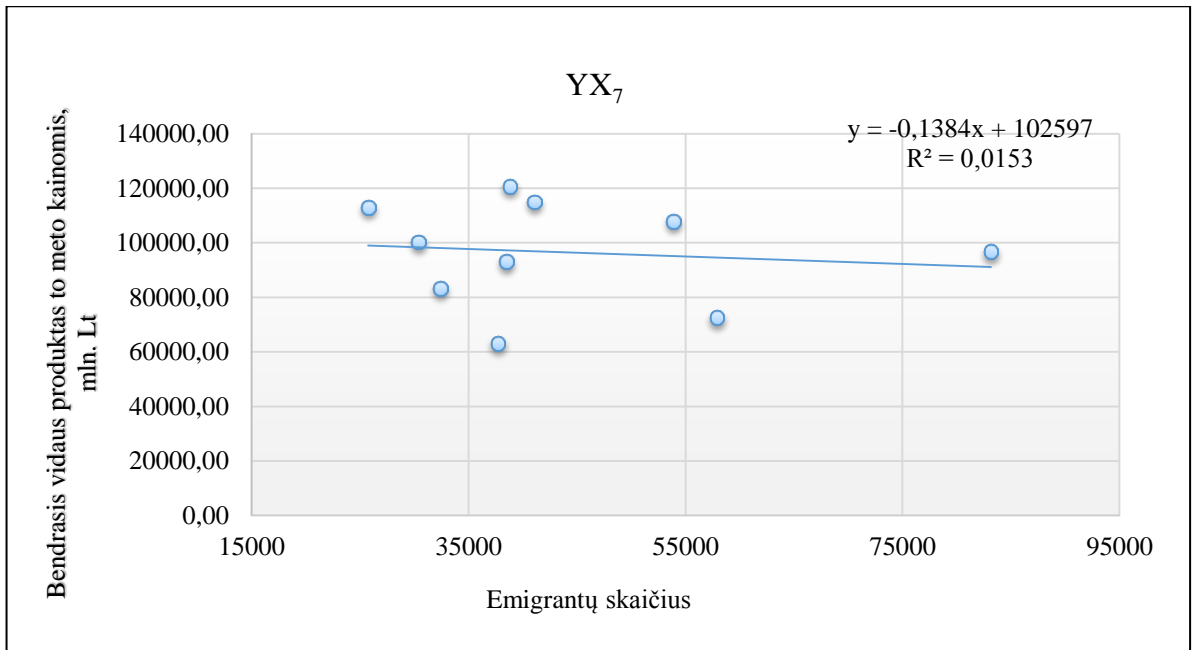

Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo ilgalaikio nedarbo lygio (proc.)

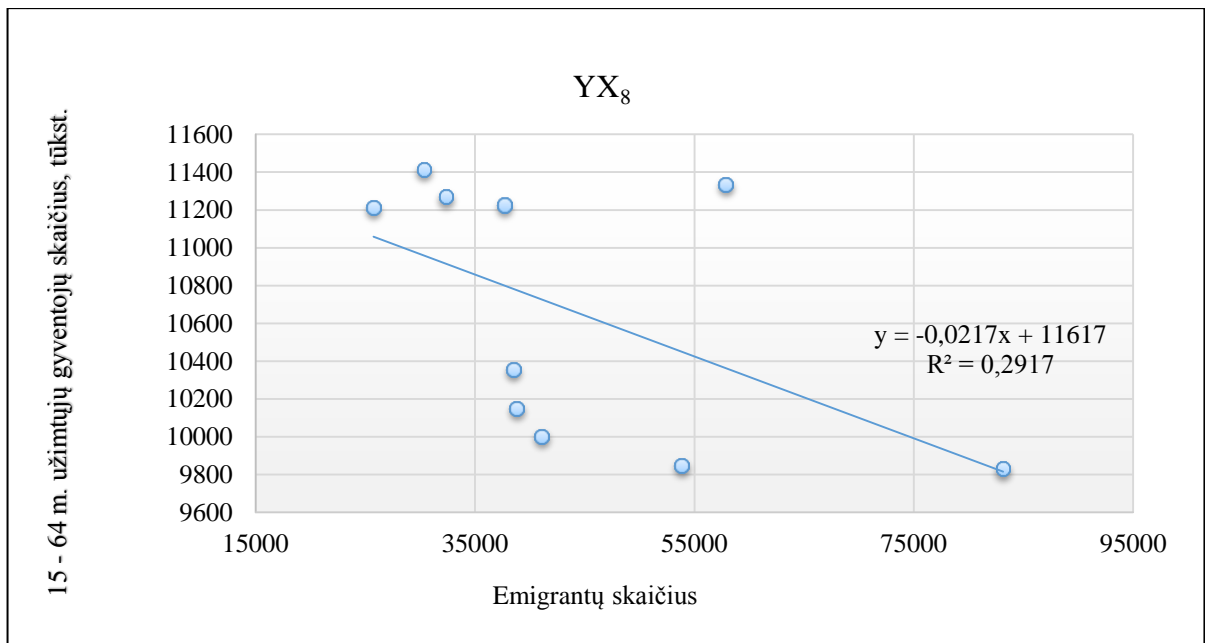

Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (Lt)

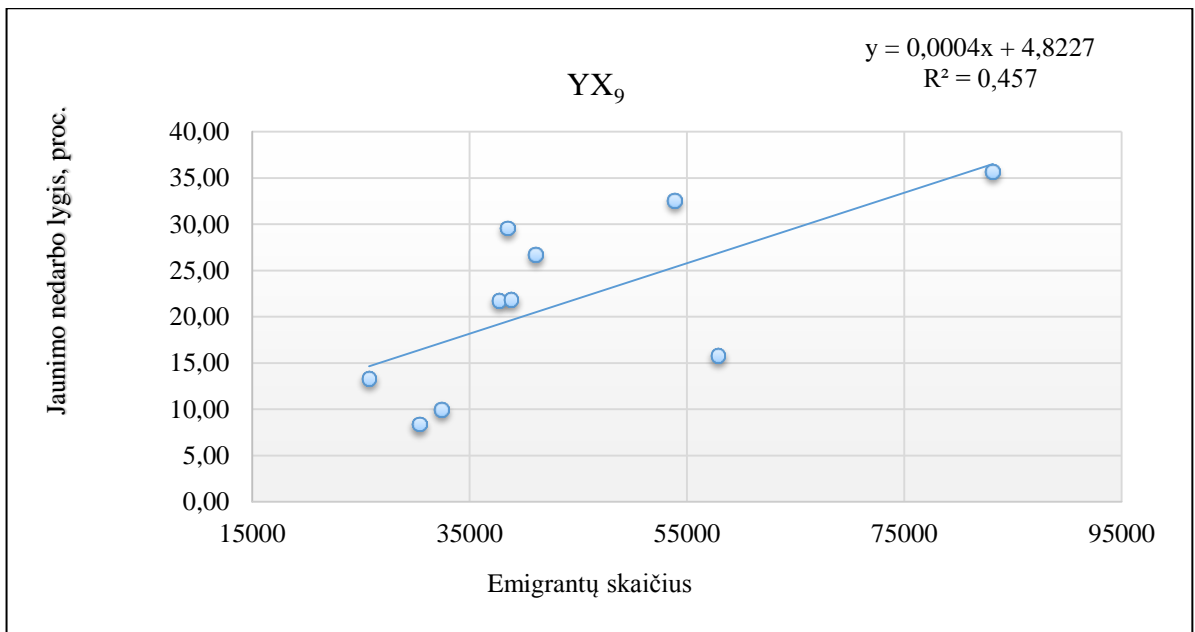

Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo BVP (mln. Lt)

Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė nuo 15 – 64 m. užimtųjų gyventojų skaičiaus (tūkst.)

Emigrantų skaičiaus Lietuvoje priklausomybė jaunimo nedarbo lygio (proc.)